

NOTARIATAS

Nr. 5 / 2008

ISSN 1822 - 8127

Numerį rengė Lietuvos notarų rūmų darbuotojai:

Gabija Vitkevičiūtė (atstovė viešiesiems ryšiams)

Eglė Čaplinskienė (teisininkė konsultantė)

Justas Čiomasas (teisininkas konsultantas)

Daiva Dumčiuvienė (patarėja civilinės teisės klausimais)

Laura Gumuliauskienė (patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais)

Vaidota Majūtė (teisininkė konsultantė)

Sandra Ražanaitė (teisininkė konsultantė)

Egidija Tiesnesienė (valdytoja)

Laima Mikiparavičienė (konsultantė)

Dangyra Bružienė (specialistė)

Dalia Jūrevičienė (sekretorė)

Dalia Remeikytė (specialistė archyvarė)

Irena Zacharevičienė (buhalterė)

Taip pat notariai:

Rasa Birutienė

Miglė Čirbaitė

Mindaugas Statkevičius

Marius Stračkaitis

Saulius Svaldenis

Edita Birulienė (kalbos redaktorė)

Olgos Posaškovos nuotraukos

ISSN 1822-8127

Olimpiečių g. 4
Vilnius

El. paštas: rumai@notarai.lt

www.notarai.lt

© 2008 Lietuvos notarų rūmai
© 2007 Notarų herbo autorius Arvydas Každailis

TURINYS

Prezidento Mariaus Stračkaičio sveikinimo kalba	5
Lietuvos notarijai išsirinko naują prezidentą ir naują prezidiumą	6
STRAIPSNIAI	
Atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartai profesinėje notaro veikloje MINDAUGAS STATKEVIČIUS	9
Uždarosios akcinės bendrovės akcijų perleidimo ypatumai SANDRA RAŽANAITĖ	14
Pagal vekselį įsipareigojusių asmenų solidarioji atsakomybė JUSTAS ČIOMANAS	19
Bažnytinė santuoka Lietuvoje: pripažinimas ir teisinės pasekmės VAIDOTA MAJŪTĖ	23
Tėvystės pripažinimas notarine tvarka SAULIUS SVALDENIS	28
Konfliktai kasdieniame notaro darbe, jų samprata ir sprendimai RASA BIRUTIENĖ	31
TARPTAUTINIAI SANTYKIAI	
Galvokite, kad mažieji yra pirmieji DAIVA DUMČIUVIENĖ	35
Europos notarų tinklas – praktinė pagalba Europos Sąjungos valstybių notarams MIGLĖ ČIRBAITĖ	39
Baltijos šalių notarų rūmų susitikimas Vilniuje LAURA GUMULIAUSKIENĖ	41
KONSULTACIJOS	47
AKIMIRKOS	
Lietuvos notarų rūmų atidarymas	56
Trišalė Baltijos notariatų taryba Vilniuje	58
SVEČIUOSE	
Kai hobis yra žmonių meilė GABIJA VITKEVIČIŪTĖ	60
Apie jausmus ir žmones RASA BIRUTIENĖ	64

Kolegos,

Penkiolika metų – tiek laiko esame laisvi ir nepriklausomi Lietuvos notariai. Pirmieji iš trijų Baltijos valstybių priimti į prestižiškas tarptautines notarų organizacijas, pirmieji susitvarkę su teisinėmis reformomis, pirmieji išleidę periodinį notarų žurnalą ir pirmieji patyrę išbandymų.

1993 m. tapau notaro padėjėju, dirbau asesoriumi, o dar po ketverių metų tapau notaru. Veiklą Lietuvos notarų rūmuose vykdau taip pat visus penkiolika metų. Pradėjau kaip stebėtojas, vėliau dirbau kaip prezidiumo narys, viceprezidentas.

Šiomet esu išrinktas Lietuvos notarų rūmų prezidentu. Šios pareigos man reiškia du dalykus. Pirma, mane išrinkote Jūs. Ačiū.

Antra, būti Jūsų prezidentu – tai atsakomybė. Suteikto pasitikėjimo vertę puikiausiai suvokiu ir už tai dėkoju.

Jums išrinkus naują valdžią, mūsų tikslas ir siekis lieka tas pats. Lietuvos notariatas turi būti stipriausia šalies teisinė institucija. Stipriausia reiškia – vieninga viduje, aukščiausios kvalifikacijos išorėje. Lietuvos notariai yra ir turi būti lygiaverčiai kolegų teisininkų Lietuvoje ir užsienyje partneriai. Notariai turi tapti autoritetais tiek paprastam klientui, tiek aukščiausiems valstybės tarnautojams.

Būti pirmaisiais ir stipriais nėra paprasta. Aš, Jūsų išrinktas Lietuvos notarų rūmų prezidentas, galėsiu veikti su viena sąlyga – kartu su Jumis. Kviečiu Jus dirbti drauge.

Dėkoju ir linkiu sėkmės,

Pagarbiai,
Marius Stračkaitis

Lietuvos notarai išsirinko naują prezidentą ir naują prezidiumą

Lietuvos notarų rūmų narių susirinkimas įvyko 2008 m. kovo 29 d. Vilniuje.

Susirinkime dalyvavo 202 notarai iš 259.

Pagal Lietuvos notarų rūmų statuto 14 straipsnio 4 dalį, susirinkimas laikomas teisėtu, jeigu jame dalyvauja daugiau kaip pusė visų Notarų rūmų narių.

Notarams balsavus, susirinkimo metu išrinkti nauji Lietuvos notarų rūmų valdymo organai, prezidentas ir prezidiumas.

Naujasis Lietuvos notarų rūmų prezidentas nuo šiol yra notaras Marius Stračkaitis.

Atstovauti visiems Lietuvos notarams prezidentas Marius Stračkaitis išrinktas trejiems metams. Iki šiol prezidente buvusi notarė Daiva Lukaševičiūtė - Binkulienė tapo Lietuvos notarų rūmų viceprezidente.

Klaipėdos m. 1-ojo notarų biuro notaras Marius Stračkaitis notaru dirba nuo 1999 m. Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narys jis yra nuo 2002 m. Pastaruosius porą metų šalies notarai jam buvo patikėję Lietuvos notarų rūmų viceprezidento pareigas. Notaras Marius Stračkaitis ypač domisi tarptautine lotyniškojo notariato veikla, jis yra Lietuvos notarų atstovas Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) Europos reikalų komisijoje.

35-erių metų naujasis Lietuvos notarų rūmų prezidentas užsiima ir pedagogine veikla – jau daugiau kaip dešimt metų Klaipėdos universitete jis dėsto teisės disciplinas, rašo mokslinius straipsnius, aktyviai dalyvauja Lietuvos ir tarptautiniuose teisės seminaruose bei konferencijose.

Lietuvos notarų rūmų prezidiumas yra kolegialus Notarų rūmų valdymo organas, kurį sudaro aštuoni nariai. Visi šalies notarai juos renka trejiems metams.

Naujas prezidiumas

Klaipėdos miesto notaras Marius Stračkaitis, prezidentas
 Vilniaus miesto notarė Daiva Lukaševičiūtė - Binkulienė, viceprezidentė
 Vilniaus miesto notarė Svajonė Šaltauskienė, prezidiumo narė
 Vilniaus miesto notarė Asta Kielienė, prezidiumo narė
 Kauno miesto notarė Rasa Ona Inokaitienė, prezidiumo narė
 Klaipėdos miesto notarė Jurga Prižgintienė, prezidiumo narė
 Šiaulių miesto notarė Rima Sadauskienė, prezidiumo narė
 Panevėžio miesto notarė Vita Jankovskaja, prezidiumo narė

Naujas notarų garbės teismas

Vilniaus miesto notarė Rasa Birutienė, pirmininkė
 Vilniaus miesto notarė Vaiva Staskonytė-Malciienė,
 pirmininkės pavaduotoja
 Vilniaus miesto notarė Dainora Jievaitytė, narė
 Kauno miesto notarė Julija Kiršienė, narė
 Druskininkų miesto notarė Jūratė Ladauskaitė,
 narė

Nauja revizijos komisija

Klaipėdos miesto notarė Virgilija Joana
 Martinauskienė, pirmininkė
 Vilniaus miesto notarė Danguolė Bieliūnaitė,
 pirmininkės pavaduotoja
 Kauno miesto notarė Asta Panavienė,
 komisijos narė
 Kelmės rajono notarė Nemira Barčauskienė,
 komisijos narė
 Pasvalio rajono notarė Laima Jakeliūnienė,
 komisijos narė

Nauja notarinės praktikos apibendrinimo ir nor- minių teisės aktų rengimo komisija

Vilniaus rajono notarė Dalija Svirbutienė,
 komisijos pirmininkė
 Vilniaus miesto notarė Romutė Sipavičienė,
 komisijos narė
 Vilniaus miesto notarė Valentina Tinfavičienė,
 komisijos narė
 Vilniaus miesto notarė Ramunė Džavachidienė,
 komisijos narė
 Vilniaus miesto notarė Vidutė Zubavičiūtė,
 komisijos narė
 Vilniaus miesto notarė Danguolė Bieliūnaitė,
 komisijos narė
 Kauno miesto notarė Julija Kiršienė,
 komisijos narė
 Vilkaviškio rajono notarė Rita Vyzienė,
 komisijos narė
 Klaipėdos miesto notaras Gintaras Bastakys,
 komisijos narys
 Radviliškio rajono notarė Daiva Verpetinskienė,
 komisijos narė
 Šiaulių rajono notarė Nijolė Masiliūnienė,
 komisijos narė
 Kupiškio rajono notarė Asta Grambienė,
 komisijos narė

Nauja viešųjų ryšių komisija

Kauno miesto notarė Dalytė Krikštolaitytė,
komisijos pirmininkė
Vilniaus miesto notarė Raimonda Jakutienė,
komisijos vicepirmininkė
Kauno miesto notarė Violeta Bagdanskienė,
komisijos narė
Klaipėdos miesto notarė Vanda Kasiulynienė,
komisijos narė
Mažeikių rajono notarė Rita Reistaitienė,
komisijos narė
Panevėžio miesto notarė Daiva Marcinkevičienė,
komisijos narė

Nauja notarų socialinių reikalų ir šalpos komisija

Kauno rajono notarė Ramutė Siliūnienė,
komisijos pirmininkė
Vilniaus miesto notarė Vidutė Zubavičiūtė,
komisijos vicepirmininkė
Kauno miesto notarė Rūta Palšauskienė,
komisijos narė
Klaipėdos miesto notarė Ilona Mineikienė,
komisijos narė
Pakruojo rajono notarė Nijolė Daubarienė,
komisijos narė
Panevėžio miesto notarė Virginija Pupkienė,
komisijos narė

Nauja notarų atestacijos komisija

Vilniaus miesto notarė Raimonda Jakutienė,
komisijos pirmininkė
Kauno miesto notarė Jolanta Rulienė,
komisijos vicepirmininkė
Klaipėdos miesto notarė Aldona Kundrotienė,
komisijos narė
Šiaulių miesto notarė Neringa Vitkienė,
komisijos narė
Panevėžio miesto notarė Vitalija Jocienė,
komisijos narė

Nauja dokumentų ekspertų komisija

Vilniaus miesto notarė Dalia Jungevičienė,
komisijos pirmininkė
Vilniaus miesto notarė Judita Skrodenytė,
komisijos narė
Alytaus miesto notarė Nijolė Liubamirskienė,
komisijos narė
Klaipėdos miesto notarė Danutė Choromanskienė,
komisijos narė
Telšių rajono notaras Gediminas Perminas,
komisijos narys
Panevėžio rajono notarė Aldona Šarmavičienė,
komisijos narė

Mindaugas Statkevičius

Kauno miesto 24-ojo notaro biuro notaras

ATSARGUMO, ATIDUMO, RŪPESTINGUMO STANDARTAI PROFESINĖJE NOTARO VEIKLOJE

Notaro profesija, darbas ir veikla susijusi su didesne rizika padaryti žalą tiek savo, tiek trečiųjų asmenų turtui. Didesnę riziką padaryti žalą suponuoja esminis notaro profesinės veiklos tikslas – užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų (Lietuvos Respublikos notariato įstatymo, *toliau* – Įstatymo – 2 str. 1 d.), juridškai tvirtinant tik neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus (Įstatymo 1 str.). Šio tikslo įstatymų leidėjas siekia nustatydamas aukštus reikalavimus, keliamus notarams (Įstatymo 3 str.), įtvirtindamas pareigą notarams nuolat kelti savo kvalifikaciją, atestacijos ir notaro priesaikos institutus (Įstatymo 4, 5 str.) ir kt. Jeigu nurodytas tikslas nepasiekiamas, kyla notaro profesinės atsakomybės klausimas.

Fundamentali notaro deliktinės atsakomybės nuostata yra įtvirtinta Įstatymo 16 str. 1 d. Joje numatyta, kad notaras atsako Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir šio įstatymo nustatyta tvarka už savo, savo atstovo ir notaro biuro darbuotojų kaltais veiksmais fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, vykdant notaro profesinę veiklą.

Profesinei atsakomybei būdinga tai, kad profesionalo veiksmai vertinami taikant griežtesnius atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartus. Vertinant notaro veiksmus ir sprendžiant jo kaltės klausimą, turi būti taikomas atsargaus, atidaus, rūpestingo, kvalifikuoto notaro elgesio standartas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, analizuodamas atsargaus, atidaus, rūpestingo, kvalifikuoto notaro

elgesio standartą, yra išaiškinęs, kad „pakankamas notaro atsakomybės pagrindas yra ne tik aiški klaida, bet ir paties mažiausio laipsnio neapsižiūrėjimas, neatidumas“¹. Taigi sprendžiant dėl notaro kaltės, būtina atsakyti į klausimą, ar tikrai notaras veikė maksimaliai atsargiai, atidžiai ir rūpestingai, t.y. koks nurodytų standartų turinys? Ar tai nereiškia, kad suabsoliutinama notaro kaltė, kaip jo civilinės atsakomybės pagrindas?

Pirmiausia pažymėtina, kad notaras, veikdamas kaip teisės srities profesionalas, privalo griežtai reikalauti, jog notarine forma tvirtinamuose sandoriuose, kituose dokumentuose nebūtų imperatyvioms teisės normoms prieštaraujančių nuostatų. Akivaizdu, jog bet koks neteisėtų nuostatų implementavimas, nepriklausomai nuo to, kad to reikalavo viena iš sandorio šalių, būtų besąlygiškas pagrindas notaro deliktinei atsakomybei kilti. Įstatymo 40 str. 1 d. įpareigoja notarą atsisakyti atlikti notarinį veiksmą, jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų. Antai jeigu fizinis asmuo dėl fizinių trūkumų, ligos ar dėl kitų priežasčių pats negali pasirašyti sandorio, notaras negali tvirtinti sandorio, jeigu nedalyvauja kitas fizinis asmuo, pasirašantis už pirmąjį, nes tai prieštarauja Įstatymo 32 str. 2 d. Jeigu notaras nepatikrins valstybės registrų centruose duomenų bankuose esančių duomenų, bus pažeista Įstatymo 51 str. 1 d. nustatyta notaro pareiga.

Antra, atlikdamas savo profesines pareigas, notaras negali veikti vien formaliai. Taigi, siekiant tinkamai vykdyti notaro pareigas, nepakanka vien imtis įstatyme imperatyviai nurodytų priemonių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad notaras, vykdydamas savo pareigas, privalo ne formaliai atlikti notarinius veiksmus, bet veikti taip, kad asmenų teisėtų interesų apsauga būtų užtikrinta realiai, o tam reikia imtis ne tik paprasčiausių priemonių, bet *visų galimų, kurios yra notarams prieinamos*².

Vienais atvejais toks atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartų interpretavimas aiškus, pagrįstas ir logiškai pateisinamas. Pavyzdžiui, logiškai akivaizdu, kad valstybės registrų centruose

duomenų bankuose esančių duomenų, turinčių esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtų interesų apsaugai, patikrinimas savaime nereiškia, jog notaras tinkamai įvykdė Įstatymo 51 str. 1 d. nustatytą pareigą, nes atlikus patikrą, gauti duomenys gali būti neišsamūs ar gauti anksčiau laiko, todėl netikslūs.

Kitais atvejais *visų galimų ir notarams prieinamų priemonių panaudojimo* aiškinimas gana problematiškas. Klasikinis pavyzdys – notaro vaidmuo nustatant asmens tapatybę. Įstatymų leidėjas įpareigoja notarą, atliekantį notarinius veiksmus, besąlygiškai nustatyti fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų asmens tapatybę (Įstatymo 31 str. 1 d.). Kitaip tariant, įstatymas notarui pakankamai griežtas – asmens tapatybę be jokių išlygų privalu nustatyti. Viena vertus, tokį teisinį reguliavimą nesunku paaiškinti. Tinkamas asmens tapatybės identifikavimas yra svarbi teisėtų sandorių prielaida. Kita vertus, asmens tapatybės nustatymo procese būtina pabrėžti kelis aspektus.

Pirmas aspektas susijęs su asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų samprata. Įstatymų leidėjas nenustato, kas laikoma *asmens tapatybę patvirtinančiais dokumentais*. Aiškindamas Lietuvos Respublikos CPK 444 straipsnio 2 dalies 4 punktą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas yra pabrėžęs, kad *„asmens tapatybę patvirtinantys dokumentai [...] yra: Lietuvos Respublikos piliečio pasas (senojo pavyzdžio), asmens tapatybės kortelė (Asmens tapatybės kortelės įstatymo 2 straipsnis, 2001 m. lapkričio 6 d. įstatymas Nr. IX–577) ir tarnybinis pasas (Tarnybinio paso įstatymo 2 straipsnis, 2000 m. sausio 12 d. įstatymas Nr. VIII–1527), Lietuvos Respublikos pasas (Paso įstatymo 2 straipsnis, 2001 m. lapkričio 8 d. įstatymas Nr. IX–590)“*³. Kvestionuojama, ar notaras gali nustatyti asmens tapatybę, pavyzdžiui, pagal vairuotojo pažymėjimą. Nors vairuotojo pažymėjimas ir skirtas asmens teisei vairuoti tam tikrą transporto priemonės rūšį patvirtinti, išduodamas nuo 2005 m. lapkričio mėn. 1 d. naujojo pavyzdžio dokumentas atitinka Europos Sąjungos reikalavimus, sukurtas naudojant šiuolaikines technologijas, jame įdiegtos pažangiausios priemonės, apsaugančios nuo klastojimo ir padirbinėjimo.

Naujo pavyzdžio dokumente yra asmens kodas ir nuotrauka, o polikarbonatiniame sluoksnyje matyti asmens parašas. Manytina, kad, analizuodamas šiuos elementus, notaras galėtų nustatyti asmens tapatybę. Tačiau būtina pabrėžti, kad konkretaus asmens tapatybę patvirtinančio dokumento tinkamumas ir jo pateikimas savaime nereiškia, jog notaras tinkamai įvykdė savo pareigas ir jo veiksmai atitinka atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartus. Asmenybės nustatymas – tai ne vien formalus dokumento ir *asmens tapatybę patvirtinančio dokumento* kategorijos atitikimas, bet ir procedūra, kurios tikslas – identifikuoti asmenį atliekant tam tikrų veiksmų visumą ir panaudojant atitinkamas priemones.

Antras aspektas susijęs su notarui pateikiamais galimai suklastotais asmens tapatybę nustatančiais dokumentais. Objektivos galimybės tinkamai nustatyti asmens tapatybę nuolat didėja ir notarai, pasirašę atitinkamas sutartis, turi galimybę gauti informaciją apie konkrečiam asmeniui išduotus asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus. Todėl pavieniais atvejais notarui įmanoma konstatuoti (tiksliau – pagrįstai manyti), kad pateikiamas asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas yra suklastotas. Tačiau kai kuriais atvejais notarui nustatyti asmens tapatybę itin sudėtinga – jeigu asmens dokumentas suklastojamas profesionaliai perklijuojant ar kitaip techniškai kokybiškai perkeliant asmens nuotrauką. Notaras nėra profesionalus ekspertas, jis neturi reikalingų specialių žinių. Tačiau dokumentų klastojimas nėra naujas reiškinys, todėl notarai, kurių profesinėje veikloje asmens tapatybės ir dokumento autentiškumo nustatymas yra itin svarbus, privalo visomis įmanomomis priemonėmis siekti, kad būtų tinkamai nustatyta besikreipiančio asmens tapatybė. Todėl padarius viską, ko buvo pagrįsta ir protinga iš notaro konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis reikalauti, notaro profesinės atsakomybės klausimas neturėtų kilti. Priešingu atveju būtų suabsoliutinama notaro profesinė atsakomybė, pripažįstama jo atsakomybė nesant kaltės.

Visų galimų ir notarams prieinamų priemonių panaudojimo aiškinimas gana problematiškas, nes naudojamų priemonių pakankamumas yra iš esmės

vertinamojo (subjektyvaus) pobūdžio. Kai kuriais atvejais nevisiškai aišku, kada notaro veiksmai atitiks profesinės veiklos standartus. Pavyzdžiui, kiek laiko prieš sandorį turi būti atlikta turto arešto aktų registro paieška, kad notaro veiksmai būtų pripažinti atitinkantys profesinės veiklos standartus? Ar gali būti atskaitos tašku Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymo 10 str. 1 d. nuostatos, kurios numato, kad Turto arešto aktas įregistruojamas turto arešto aktų registre nedelsiant, kai turto arešto aktą gauna hipotekos skyrius, bet ne vėliau kaip per 8 darbo valandas, išskyrus atvejus, kai hipotekos teisėjo nutartimi įregistruoti aktą atsisakoma? Konkretaus atsakymo, matyt, nėra ir negali būti. Kiekvienu atveju notaras valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis privalo patikrinti *vėliausiai įmanomai* iki sandorio sudarymo; patikrintini įmanomai visi valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esantys duomenys, kokių reikia konkrečiam sandoriui atlikti.

Dažnai diskutuojama, kada notaras privalo išduoti paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimą, pavyzdžiui, ketvirtos eilės įpėdiniams. Atsižvelgiant į notaro vaidmenį civiliniuose teisiniuose santykiuose, į jam keliamus didesnius atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartus, konstatuotina, jog trijų mėnesių termino palikimui priimti nuo palikimo atsiradimo dienos (Lietuvos Respublikos CK 5.50 str. 3 d.) pabaiga savaime nereiškia, kad notaras iš karto ir besąlygiškai privalo išduoti paveldėjimo teisės liudijimą žemesnės eilės įpėdiniams. Galimos įvairios faktinės situacijos, kai asmuo priima palikimą ir nesikreipdamas į notarą, pavyzdžiui, faktiškai pradėjęs paveldimą turtą valdyti, kaip numato Lietuvos Respublikos CK 5.50 str. 2 d., arba kreipiantis į teismą dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo Lietuvos Respublikos CPK nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos CK 5.67 str. 1 d. aiškintina sistemiškai, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos CK 5.50 str. 4 d., kurioje numatyta, kad asmenys, kuriems paveldėjimo teisė atsiranda tik tuo atveju, kai kiti įpėdiniai palikimo nepriima, gali pareikšti sutikimą priimti palikimą per tris mėnesius nuo teisės priimti palikimą atsiradimo dienos. Atkreiptinas dėmesys taip pat į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos CK 5.8 str. 1 d., asmuo,

pretenduojantis į palikimą, gali ginčyti palikimo priėmimo teisėtumą bei išduotą paveldėjimo teisės liudijimą, pareiškdamas ieškinį palikimą priėmusiam asmeniui per vienerius metus nuo palikimo atsiradimo dienos arba nuo tos dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie tai, kad palikimą priėmė kitas asmuo. Aukščiau nurodyti teisiniai argumentai suponuoja notaro pareigą veikti ne vien formaliai – prieš išduodant paveldėjimo teisės liudijimą visais atvejais įsitikinti, jog nėra pirmesnės eilės įpėdinių, arba kad šie įpėdiniai palikimo atsisakė, arba kad iš jų atimta paveldėjimo teisė.

Šiame kontekste pažymėtini notaro veiksmai konkrečiame sandoryje įtvirtinant šalių pareiškimus ir patvirtinimus. Kai kada keliamas klausimas, ar notaras atsakingas už šalių pareiškimų ir patvirtinimų turinį. Manytina, jog notaras atsako už pareiškimų ir patvirtinimų, kurie privalomi pagal įstatymus, inkorporavimą į tvirtinamus sandorius⁴, tačiau, atsižvelgiant į notaro darbo specifiką, neprivalo tikrinti šalių pareiškimų ir patvirtinimų, kurių patikrinimas nėra objektyviai įmanomas, arba šalys to nepageidauja ir jeigu tai nėra privaloma pagal įstatymus. Notaras nėra antstolis, jam nepavesta faktinių aplinkybių konstatavimo funkcija. Antai notaras neprivalo reikalauti dokumentų, įrodančių, jog mokesčiai ar kiti mokėjimai, susidarę iki sutarties pasirašymo dienos, yra sumokėti, nes to nenumato imperatyvios teisės normos⁵. Tokios pozicijos laikosi ir, pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas. Kai kurių Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių analizė leidžia daryti išvadą, kad notaras neprivalo tikrinti, ar fiksuojami pareiškimai bei patvirtinimai atitinka tikrovę. Štai vienoje iš bylų teisėjų kolegija, konstatavusi ginčijamame sandoryje užfiksuotus tikrovės neatitinkančius sandorio šalių pareiškimus bei patvirtinimus ir šalių nesąžiningumą, sprendė, kad atsakovas negali savo pozicijos ginti argumentais, jog jis turėjo pagrindą pasitikėti sandorį tvirtinusi notaru: „Notaras tik tvirtina sandorio sąlygas, apie kurias jam pareiškia arba su kuriomis sutinka sandorį sudarantys asmenys“⁶.

Taigi kiekvienu konkrečiu atveju notaro profesinių standartų turinį lemia konkrečios faktinės aplinkybės, notaro veiksmai, jų tikslumas ir

išsamumas. Tinkamų priemonių pakankumas yra vertinamojo (subjektyvaus) pobūdžio, todėl notaras kiekvienu konkrečiu atveju turi spręsti, ar pateiktų dokumentų bei juose esančių duomenų pakanka. Siekiant išvengti galimų problemų dėl, pavyzdžiui, netinkamo asmens tapatybės nustatymo, tikslinga visais atvejais reikalauti pateikti dokumentą, kuriame yra ne vien asmens kodas, nuotrauka, bet ir asmens parašas. Prie dokumentų taip pat tikslinga pridėti išsamią pažymą apie asmenį iš Gyventojų registro tarnybos prie VRM, patikrinant konkrečiam asmeniui išduotų asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų duomenis.

Atsižvelgiant į nagrinėjamą klausimą kontekste taip pat pažymėtinas atsakymo atlikti notarinį veiksma institutas. Notaras privalo atsisakyti atlikti notarinį veiksma, *jeigu tokio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams ar neatitinka jų reikalavimų* (Įstatymo 40 str. 1 d.). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plėtojama notarų at-sargumo, atidumo, rūpestingumo standartų sam-prata leidžia pagrįstai teigti, jog Įstatymo 40 str. 1 d. nuostata aiškintina plačiau, t.y. kaip suteikianti teisę notarui atsisakyti atlikti notarinį veiksma ir tuomet, kai jo atlikimas neatitiktų ne tik įstatymų, bet ir kitų, pavyzdžiui, poįstatyminių teisės aktų, reikalavimų.

Pažymėtina, kad dabartinis teisinis atsakymo atlikti notarinį veiksma instituto (Įstatymo 40 str. 1 d.) reguliavimas vertintinas kritiškai. Akivaizdu, jog tais atvejais, kai tam tikro notarinio veiksmo atlikimas prieštarauja įstatymams, tai kartu reiškia ir tai, kad tokio notarinio veiksmo atlikimas neatitinka įstatymų reikalavimų. Ir atvirkščiai, jeigu tam tikro notarinio veiksmo atlikimas neatitinka įstatymų reikalavimų, tai kartu reiškia tai, kad jo atlikimas prieštarautų įstatymams. Be to, yra galimos įvairios faktinės situacijos, kai notaras, nors formaliai ir neturėdamas teisinio pagrindo atsisakyti atlikti notarinį veiksma, privalėtų atsisakyti atlikti notarinį veiksma, nes priešingu atveju negalėtų užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų (Įstatymo 2 str. 1 d.), įtvirtinant neginčijamas fizi-nių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juri-dinius faktus (Įstatymo 1 str.). Antai kilus pagrįstai

abejonei, kad konkretus asmuo negali suprasti savo veiksmų reikšmės ar jų valdyti, net ir nesant tokius faktus nustatančio teismo sprendimo, notaras privalo atsisakyti atlikti notarinį veiksma, nors Įstatymo 40 str. 1 d. nesuteikia formalau pagrindo. Kita vertus, sprendimas atsisakyti atlikti notarinį veiksma neturėtų būti formuluojamas taip, kad būtų pagrindas pareikšti notariui ieškinį dėl šmeižto ar garbės ir orumo įžeidimo.

Notaro teisę atsisakyti atlikti notarinį veiksma ne vien formaliais, įstatyme numatytais, pagrindais iš esmės pripažino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pavyzdžiui, kilus ginčui dėl palikėjos sudarytų testamentų ir notariui atsisakius atlikti notarinį veiksma, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad *notaras pagrįstai, vykdydamas įstatyme nustatytas pareigas, atsisakė išduoti paveldėjimo teisės liudijimą, kol ginčas dėl tikrosios testatorės valios ir teisės į palikimą nebus išspręstas teismine tvarka, nes notaras juridiškai*

*tvirtina tik neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektines teises ir juridinius faktus (Įstatymo 1 straipsnis)*⁷. Taigi įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų notariui atsisakyti atlikti notarinį veiksma visais atvejais tuomet, jeigu tokio veiksmo atlikimas neatitiktų notaro atsargumo, atidumo, rūpestingumo standartų profesinėje notaro veikloje.

Taigi notariui, turinčiam itin plačius įgaliojimus ir veikiančiam valstybės vardu pareigūnui, taikytini didesnio profesinio atidumo, rūpestingumo, pareigingumo reikalavimai. Teismų praktika rodo, kad notaro argumentai civilinėse bylose, kad jis tinkamai vykdė formaliuosius imperatyvius įstatymo reikalavimus, nėra pakankami. Tinkamas notaro funkcijų atlikimas ir teisės normų įgyvendinimo būdas, konkrečių mechanizmų, užtikrinančių, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, suradimas yra paties notaro pareiga.

¹ Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 21 d. nutartį civilinėje byloje R. N. v. R. V., R. B., bylos Nr. 3K-7-127/2003 m.

² Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje R.L., V.L. v. Z.S. ir kt., byla Nr.3K-3-764/2003.

³ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimu Nr. 56 patvirtintą LAT Civilinę apžvalgą.

⁴ Pavyzdžiui, notaras atsako, kad tvirtinamojoje nekilnojamojo daikto pirkimo ir pardavimo sutartyje būtų įtvirtinta daug Pardavėjo pareiškimų: kad į perduodamus daiktus tretieji asmenys neturi jokių teisių ar pretenzijų, išskyrus CK numatytus atvejus (CK 6.321 str. 1 d.); kad perduodami daiktai neareštuoti ir kad jie nėra teismo ginčo objektas, taip pat kad pardavėjo teisė disponuoti daiktais neatimta ar neapribota (CK 6.321 str. 3 d.); kad nėra jokių viešosios teisės pažeidimų ar apribojimų, kurie galėtų turėti įtakos pirkėjo nuosavybės teisei į tą daiktą (CK 6.321 str. 4 d.).

⁵ Bene vienintelė išimtis numatyta LR daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 29 str. 1 d. 9 p., kad bendrijos narys privalo parduodamas, dovanodamas ar kitaip perleisdamas nuosavybės teise jam priklausančias patalpas atsiskaityti su bendrija pagal savo prievolės ir informuoti bendrijos valdybą (bendrijos pirmininką) apie išstojimą iš bendrijos.

⁶ Žr. plačiau 2008 m. vasario 5 d. Lietuvos apeliacinio teismo civilinę nutartį Nr. 2A-43/2008.

⁷ Žr. plačiau 2007 m. birželio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinę nutartį Nr. 3K-3-287/2007.

Sandra Ražanaitė

Lietuvos notarų rūmų teisininkė konsultantė

UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS AKCIJŲ PERLEIDIMO YPATUMAI

Akcija – tai nuosavybės vertybinis popierius, patvirtinantis jos turėtojo (akcininko) dalį akcinės įmonės įstatiniame kapitale ir suteikiantis jam turtinių ir neturtinių teisių. Viena pagrindinių akcininko teisių, susijusių su akcininko nuosavybės teisių įgyvendinimu, yra teisė perleisti akciją². Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.101 straipsnio 3 dalimi, vertybiniai popieriai perleidžiami pagal įstatymus, nusistovėjusią praktiką ar papročius laisvai be jokių apribojimų², tačiau bet kuris jų perdavimas neturi pažeisti ne tik vertybinių popierių perdavimą reglamentuojančių įstatymų normų reikalavimų, bet ir kitų teisės normų³.

Uždarnosios akcinės bendrovės (*toliau* – bendrovė) akcijų perleidimo ypatumus reglamentuoja Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas⁴, taip pat kiti teisės aktai. Taikant įstatymo nuostatas yra svarbi teismų praktika. Pažymėtina, kad akcijų perleidimo tvarka gali būti detalizuojama⁵ ir bendrovės įstatuose, tačiau ji neturi prieštarauti įstatymo nuostatom⁶.

Bendrovės akcijos. Civilinio kodekso 1.101 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad vertybinio popieriaus patvirtinta teisė gali būti perleista kitam asmeniui tik tuo atveju, kai perleidžiamas pats vertybinis popierius, kuris perleidžiamas perdavimu. Atsižvelgiant į tai, akcijų perleidimui svarbu, kokios yra bendrovės akcijos pagal jų išraiškos būdą, t.y. *materialios* ar

*nematerialios*⁷ (nurodoma bendrovės įstatuose). Jeigu bendrovės akcijos yra materialios, kiekviena akcija turi būti išspausdinta kaip atskiras vertybinis popierius, o akcijos savininkas (akcininkas) yra nurodomas pačioje akcijoje. Joje, vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 40 straipsnio 11 dalimi, turi būti nurodyta: 1) pavadinimas „Akcija“, akcijos klasė ir akcijos numeris; 2) bendrovės pavadinimas ir kodas; 3) akcijos nominali vertė; 4) privilegijuotosios akcijos dividendo dydis, balsavimo ir kitos teisės; 5) akcijos išleidimo data; 6) akcijos savininko vardas, pavardė ir asmens kodas (juridinio asmens pavadinimas, teisinė forma, kodas ir buveinė). Bendrovės įstatuose gali būti nustatyta, kad vietoj materialių akcijų akcininkams išduodami akcijų sertifikatai. Pagal Akcinių bendrovių 40 straipsnio 13 dalį, akcijų sertifikate turi būti nurodyta: 1) bendrovės pavadinimas ir kodas; 2) akcijų, kurias atitinka sertifikatas, skaičius; 3) akcijos nominali vertė; akcijų klasė; 4) privilegijuotųjų akcijų dividendo dydis, balsavimo ir kitos teisės; 5) išdavimo data; 6) akcijų sertifikato savininko vardas, pavardė ir asmens kodas (juridinio asmens pavadinimas, teisinė forma, kodas ir buveinė). Materiali akcija (akcijų sertifikatas) turi būti patvirtinta bendrovės valdybos pirmininko (jei valdyba nesudaroma – bendrovės vadovo) parašu.

Nematerialios akcijos neturi objektyvios, materialios išraiškos, t.y. jos fiksuojamos įrašais asmeninėse jų savininkų (akcininkų) vertybinių popierių sąskaitose,

o įrašas vertybinių popierių sąskaitoje ir yra tiesioginis nuosavybės teisės į jame nurodytus vertybinius popierius įrodymas⁸.

Bendrovių akcininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymą, akcininkų registravimą, duomenų apie akcininkus ir jų turimas materialias akcijas (akcijų sertifikatus) ir nematerialias akcijas kaupimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl uždarytų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo“⁹ (toliau – Taisyklės).

Pagal Akcinių bendrovių 37 straipsnio 11 dalį, už akcininkų nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymą ir materialių akcijų savininkų registravimą bendrovėje atsako bendrovės vadovas. Paminėtina, kad, vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 41 straipsnio 3 dalimi, bendrovė gali sutartimi sąskaitų tvarkymą perduoti sąskaitų tvarkytojui.

Akcijų perleidimo ypatumai. Materialios akcijos (akcijų sertifikatai), vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 46 straipsniu, perleidžiamos kitų asmenų nuosavybėn perdavimu, padarius atitinkamą įrašą akcijoje (akcijų sertifikate) – *indosamentą*. Indosamente įrašomi duomenys apie asmenį, kuriam akcija (akcijų sertifikatas) perleidžiami (fizinio asmens vardas, pavardė, asmens kodas, juridinio asmens pavadinimas, buveinė, teisinė forma, kodas), taip pat įrašo data. Indosamentą pasirašo akciją (akcijų sertifikata) perleidžiantys ir įsigyjantys asmenys.

Nematerialių akcijų perleidimas fiksuojamas įrašais jų perleidėjo ir jų įgijėjo asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose. Sutartyje dėl nematerialių akcijų perleidimo, be kitų sutarties sąlygų, turi būti nurodyta: 1) bendrovės, kurios akcijos perleidžiamos, pavadinimas, teisinė forma, kodas ir buveinė; 2) perleidžiamų akcijų skaičius pagal klases ir nominali vertė; 3) privileijuotųjų akcijų dividendo dydis, balsavimo ir kitos teisės. Sutartis, kurioje nėra bent vieno iš nurodytų duomenų, yra negaliojanti nuo jos sudarymo, o sąskaitų tvarkytojai neturi teisės pagal ją daryti įrašų.

Akcijų perleidimas, vadovaujantis Taisyklėmis, pažymimas bendrovės, kuri yra išleidusi nematerialias akcijas, akcininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitose, operacijų akcijomis registravimo žurnale; bendrovės, kuri yra išleidusi materialias akcijas (akcijų sertifikatus), akcininkų registravimo žurnale (toliau tekste – akcijų apskaitos dokumentai) dokumentų, patvirtinančių akcijų perleidimą, pagrindu: nematerialių akcijų perleidimo atveju – remiantis akcijų pirkimo ir pardavimo sutartimi, mainų sutartimi, dovanojimo sutartimi ar kita sutartimi, kurios pagrindu perleidžiama nuosavybės teisė į nematerialią akciją; materialios akcijos (akcijų sertifikato) perleidimo atveju – materialios akcijos (akcijų sertifikato), kurioje (kuriame) padarytas įrašas (indosamentas), liudijantis akcijos (akcijų sertifikato) savininko pasikeitimą arba kito dokumento, patvirtinančio asmens nuosavybės teisę į materialią akciją (akcijų sertifikata), pagrindu; akcijos paveldėjimo atveju – remiantis paveldėjimo teisės liudijimu. Pažymėtina, kad sąskaitų tvarkytojo įrašai vertybinių popierių sąskaitose prilyginami Civilinio kodekso 1.75 straipsnio nustatyta sandorių registracijai, todėl akcijų perleidimo sutarties nepateikus sąskaitų tvarkytojui, tretieji asmenys pagrįstai vadovautųsi ankstesniais vertybinių popierių sąskaitų įrašais, kuriuose būtų nurodyta, kad akcijų savininkas yra kitas asmuo. Nors įrašų nebuvimas nedaro sandorio negaliojančiu, tačiau neišviešinusios sandorio šalys negali panaudoti šio sandorio ir jo pagrindu įgytų teisių prieš trečiuosius asmenis¹⁰. Paminėtina, kad akcijų apskaitos dokumentuose nurodoma informacija apie akcijų apmokėjimą, disponavimo akcijomis teisės ar su akcijomis susijusių kitų teisių apribojimai, taikomi akcininko turimoms akcijoms, kita informacija.

Vadovaujantis Taisyklėmis, bendrovės materialių akcijų perleidimo ar akcijų paveldėjimo atvejais akcijų apskaitos tvarkytoją apie bendrovės akcijų savininko pasikeitimą informuoja akcijas įsigijęs asmuo, pateikdamas tą patvirtinančius dokumentus ir jų kopijas, o bendrovės nematerialių akcijų perleidimo atveju – akcijas perleidę ir jas įsigiję asmenys, pateikdami dokumentą, kurio pagrindu perleidžiama nuosavybės teisė į nematerialią akciją, ir jo kopiją. Akcijų apskaitos tvarkytojas, gavęs šiuos dokumentus, privalo nedelsdamas padaryti atitinkamus įrašus akcijų apskaitos dokumentuose ir

akcijas įsigijusiam asmeniui per 2 darbo dienas nuo įrašų padarymo privalo išduoti (įteikti pasirašytinai ar išsiųsti registruotu laišku) akcijų apskaitos tvarkytojo vadovo ar jo įgalioto asmens parašu ir akcijų apskaitos tvarkytojo antspaudu (jeigu turi antspaudą) patvirtintą išrašą iš akcininko sąskaitos ar išrašą iš akcininkų registravimo žurnalo. Kitais atvejais atitinkamą išrašą iš akcininko sąskaitos arba išrašą iš akcininkų registravimo žurnalo akcijų apskaitos tvarkytojas privalo pateikti akcininkui jo reikalavimu¹¹.

Akcijų pardavimas. Civilinio kodekso 6.428 straipsnyje yra nustatyta, kad vertybinių popierių pirkimo ir pardavimo sutarčių sudarymo ypatumus nustato atskiri įstatymai. Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnyje nurodoma, kad jeigu akcijas ketinama parduoti asmeniui, kuris nėra bendrovės akcininkas, apie ketinimą parduoti visas ar dalį bendrovės akcijų akcininkas privalo raštu pranešti bendrovei, nurodydamas perleidžiamų akcijų skaičių pagal klases ir pardavimo kainą. Pirmumo teisę įsigyti visas parduodamas bendrovės akcijas turi akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas gavimo bendrovėje dieną buvę jos akcininkai, jeigu įstatuose nenustatyta kitaip. Bendrovės vadovas ne vėliau kaip per 5 dienas nuo akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas gavimo dienos privalo kiekvienam bendrovės akcininkui pranešti pasirašytinai arba išsiųsti registruotu laišku pranešimą, kuriame turi būti nurodyta parduodamų akcijų skaičius pagal klases, siūloma pardavimo kaina ir terminas, per kurį akcininkas gali pranešti bendrovei apie pageidavimą pirkti parduodamų akcijų. Terminas negali būti trumpesnis nei 14 dienų ir ilgesnis nei 30 dienų nuo bendrovės pranešimo ar laiško išsiuntimo dienos. Ne vėliau kaip per 45 dienas nuo akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas gavimo dienos bendrovės vadovas turi pranešti akcininkui apie kitų akcininkų pageidavimą pirkti visas jo parduodamas akcijas. Jei vienas ar keli bendrovės akcininkai per nustatytą terminą pareiškė pageidavimą pirkti visas akcininko parduodamas bendrovės akcijas, akcininkas šias akcijas privalo parduoti pageidavimą pareiškusiems akcininkams (vienam ar keliems), o pageidavimą pareiškę akcininkai visas šias akcijas už kainą, ne mažesnę, nei buvo nurodyta pranešime, privalo nupirkti apmokėdami ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo tos dienos, kurią bendrovė

gavo pranešimą apie ketinimą parduoti akcijas, jei su akcijas parduodančiu akcininku nesusitariama kitaip. Jei siūlomų parduoti akcijų paklausa viršija jų pasiūlą, pageidaujantiems įsigyti naujų akcijų akcininkams akcijos skirstomos proporcingai jiems priklausančių akcijų skaičiui. Jei per nustatytus terminus bendrovės vadovas akcininkui praneša, kad kiti akcininkai nepageidauja įsigyti visų ketinamų parduoti akcijų, arba pranešimo nepateikia, akcininkas įgyja teisę savo nuožiūra akcijas parduoti už kainą, ne mažesnę, nei buvo nurodyta jo pranešime apie ketinimą parduoti akcijas.

Atkreiptinas dėmesys, kad pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas negalima laikyti pasiūlymu sudaryti akcijų pirkimo ir pardavimo sutartį (*oferta*), nes tai yra tik informacija akcininkams apie ketinimą parduoti akcijas, o ne konkretus pasiūlymas sudaryti pirkimo ir pardavimo sutartį konkrečiomis sąlygomis, kuris saistytų akcininką, parduodantį akcijas, pirkejo sutikimu¹². Toks teisinis reguliavimas suponuoja, kad akcininko pranešimas apie ketinimą parduoti visas ar dalį bendrovės akcijų yra bendrovės akcijų perleidimo procedūros, užtikrinančios imperatyvia forma įstatyme įtvirtintos bendrovės akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamų akcijų, sudėtinė dalis. Taigi pranešimas neturi būti vertinamas kaip pasiūlymas sudaryti sutartį Civilinio kodekso 6.167 straipsnio prasme, nes pirmumo teisės įgyvendinimo imperatyvas paneigia esminį ofertos – laisva valia grindžiamo civilinio teisinio veiksmo – požymį. Ofertai ir akceptui, kaip veiksams, sukuriantiems, pakeičiantiems ar nutraukiantiems civilinius teisinius santykius, taikytinas Civilinio kodekso 6.156 straipsnyje įtvirtintas sutarties laisvės principas, pagal kurį šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas. Būtent šiuo sutarties laisvės aspektu ir atribojama Civilinio kodekso 6.156 straipsnio taikymo sritis nuo imperatyviosiomis teisės normomis nustatytos pirmumo teisės įsigyti parduodamą turtą įgyvendinimo. Pažymėtina, kad bendrovės akcininkų pirmumo teisė įsigyti parduodamų akcijų suponuoja ir dominuojančios apsaugos taikymą prieš ofertos akceptanto teises, jei nepaisant pirmumo teisės oferta būtų pateikta tretiesiems asmenims. Kadangi pranešimas apie ketinimą parduoti akcijas nėra oferta, akcininkas turi teisę savo ketinimą parduoti akcijas atšaukti¹³.

Atsižvelgiant į tai, kad akcininkai turi teisę parduoti akcijas ne tik kiekvienas atskirai, bet ir sudarydami keliems akcininkams priklausančių akcijų paketus, Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnio 3 dalis neįpareigoja kiekvieno parduodančiojo akcijas akcininko atskirai pranešti apie parduodamų akcijų kiekį bei kainą, kai akcijas vienu metu parduoda grupė akcininkų, t.y. pranešime apie akcijų pardavimą akcininkai gali nurodyti bendrą visų parduodamų akcijų skaičių bei pardavimo kainą¹⁴.

Tuo atveju, jeigu akcininko, pranešusio bendrovei apie ketinimą parduoti bendrovės akcijas, ketinimų turinys dėl parduodamų akcijų skaičiaus pagal klases ir (arba) kainos pasikeičia, tai šis akcininkas privalo iš naujo raštu pranešti bendrovei apie ketinimą parduoti akcijas, nuroydamas parduodamų akcijų skaičių pagal klases ir pardavimo kainą¹⁵. Ši taisyklė atitinkamai taikytina ir tuo atveju, kai grupė akcininkų susitaria ir bendrovei pateikia vieną bendrą pranešimą nuroydamai, kad akcijos bus parduodamos ne dalimis, o kaip akcijų paketas vienam pirkėjui, t.y. vienam iš akcininkų grupės atsakius ketinimo parduoti akcijas¹⁶.

Pažymėtina, kad bendrovės akcininko pirmumo teisė įsigyti parduodamas akcijas, įtvirtinta Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje, yra neatšiejamai susijusi su asmeniu ir jos perleisti negalima (Civilinio kodekso 6.102 straipsnio 3 dalis)¹⁷.

Taigi akcininkas nėra laisvas pasirinkti parduodamų akcijų pirkėją – vienam ar keliems bendrovės akcininkams pareiškus pageidavimą pirkti akcininko parduodamas akcijas, akcininkas šias akcijas privalo parduoti pageidavimą pareiškusiems akcininkams¹⁸. Paminėtina, kad įstatymas konkrečiai nenurodo, kaip akcininkai turėtų atsakyti (pareikšti pageidavimą pirkti), todėl atsakymas turėtų būti aiškus ir suprantamas tam, kam jis buvo adresuotas¹⁹.

Jeigu bendrovės akcijos perleidžiamos kitu įstatymų nustatytu būdu (ne pardavimo) arba vykdant teismo sprendimą²⁰, Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnyje nustatyti apribojimai netaikomi, tačiau bet kuriuo akcijų perleidimo atveju akcininkų skaičius bendrovėje negali būti didesnis nei 250 akcininkų²¹.

Kiti apribojimai. Vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 46 straipsnio 6 dalimi, iki bendrovės įsteigimo arba dėl įstatinio kapitalo padidinimo pakeistų įstatų įregistravimo juridinių asmenų registre akcijas pasirašęs asmuo neturi teisės perleisti akcijų kitiems asmenims. Be to, akcininkas neturi teisės perleisti kitiems asmenims nevisiškai apmokėtų akcijų.

Civilinio kodekso 3.92 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinta imperatyvi nuostata, jog sandorius, susijusius su vertybinių popierių perleidimu, kurie priklauso sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise, gali sudaryti tik abu sutuoktiniai, išskyrus tuos atvejus, kai vienas iš sutuoktinių turi kito sutuoktinio išduotą įgaliojimą tokiam sandoriui sudaryti²².

Draudžiama perleisti akcijas, jeigu apribota disponavimo jomis teisė (areštas)²³. Tuo atveju, jeigu akcijos yra įkeistos, būtina įsitikinti, ar įkeitimo sutartyje nėra numatyto draudimo jas perleisti arba jų perleidimui nėra būtinas kreditoriaus sutikimas. Taip pat, jeigu akcijų pardavėjas yra bendrovė, taikomi apribojimai, nustatyti Akcinių bendrovių įstatymo 34 straipsnyje, t.y. valdybos²⁴ sprendimo reikia, kai parduodamo ilgalaikio turto (akcijų) vertė didesnė kaip 1/20 pardavėjo įstatinio kapitalo. Jeigu bendrovė yra pirkėjas, valdyba taip pat priima sprendimą įsigyti ilgalaikio turto už kainą, didesnę kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo. Be to, bendrovės įstatuose gali būti numatyta, kad valdyba, prieš priimdama šiuos sprendimus, turi gauti visuotinio akcininkų susirinkimo pritarimą. Paminėtina, kad valdyba, prieš priimdama sprendimą investuoti lėšas ar kitą turtą į kitą juridinį asmenį, turi apie tai pranešti kreditoriams, su kuriais bendrovė yra neatsiskaičiusi per nustatytą terminą, jeigu bendra įsiskolinimo suma šiems kreditoriams yra didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo. Akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnyje nustatyta, kad tam tikrą terminą, nustatytą akcijų pasirašymo sutartyje, darbuotojų akcijų savininkas gali perleisti akcijas tik kito bendrovės darbuotojo nuosavybėn. Taip pat yra apribojimų perleidžiant (įsigyjant) draudimo įmonės, banko akcijas, kuriuos nustato kiti teisės aktai²⁵.

¹ OECD Principles of Corporate Governance. 2004. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>>.

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // „Valstybės žinios“. 2000, Nr. 74–2262.

³ Pavyzdžiui, reglamentuojančių civilinių teisių įgyvendinimą (Civilinio kodekso 1.137 straipsnis). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos // „Justitia“. 2001, p. 221.

⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // „Valstybės žinios“. 2000, Nr. 64–1914.

⁵ Draudžiama varžyti akcininkų teisę parduoti ar kitaip perleisti akcijas kito asmens nuosavybėn labiau, nei nustatyta teisės aktuose. 2000 m. gegužės 1 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–494/2000, kat. 45; 2000 m. spalio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–976/2000, kat. 45; 2002 m. vasario 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–209/2002, kat. 15.2.1.1; 16.3.2.1; 2005 m. gruodžio 5 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–639/2005, kat. 21.4.1.1; 27.3.2.1.

⁶ 2000 m. spalio 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–976/2000, kat. 45.

⁷ Taip pat žr. Akcinių bendrovių įstatymo 40 straipsnį.

⁸ Cit. op. 3, p. 222.

⁹ 2004 m. rugpjūčio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1041 „Dėl uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo“ // „Valstybės žinios“. 2004, Nr. 132–4761.

¹⁰ 2004 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–386/2004, kat. 15.2.1.1; 15.2.1.3.

¹¹ Vertybinių popierių sąskaitos, operacijų akcijomis registravimo žurnalo, akcininkų registravimo žurnalo formos yra patvirtintos 2004 m. rugpjūčio 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1041 „Dėl uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialių akcijų savininkų asmeninių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialių akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo“.

¹² 2008 m. gegužės 9 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–276/2008, kat. 42.5; 121.13.

¹³ Ibid.

¹⁴ 2006 m. balandžio 4 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c. b. Nr. 2A–183/2006, kat. 42.11.3.

¹⁵ 2007 m. lapkričio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–495/2007, kat. 22.3.4; 36.1; 42.4.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Sandoris, sudarytas pažeidžiant Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnį, vadovaujantis Civilinio kodekso 1.80 straipsnio 1 dalimi, pripažįstamas negaliojančiu. Cit. op. 9. Tačiau jeigu įstatyme įtvirtintos formalios procedūros nėra visiškai laikomasi, tačiau esant garantuotai akcininkų pirmenybės teisei įsigyti parduodamas akcijas <...>, vien tik formalios procedūros nesilaikymas *ex officio* nesudaro pagrindo daryti išvadą, kad akcijų pirkimo ir pardavimo sutartis yra niekinė ir negalioja. 2005 m. gegužės 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–263/2005, kat. 21.4.1.1; 22.3.2; 22.3.4; 45.12.

¹⁹ 2004 m. balandžio 5 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c. b. Nr. 2A–141/2004.

²⁰ Kitų bendrovės akcininkų pirmumo teisės pirkti vykdant teismo sprendimus parduodamas bendrovės akcijas pabaigos momentas yra varžytynių pradžia, nustatyta skelbime apie varžytynes (CPK 707 straipsnio 4 punktą). Akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas įgyvendinimo tvarka, nustatyta Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnyje, netaikytina, atsižvelgiant į tai, kad turtas realizuojamas specialia procesine turto realizavimo forma (CPK 700 straipsnis), prasidėjus turto pardavimo iš varžytynių procedūroms, kurioms teiktina pirmenybė, vadovaujantis CPK 700 straipsniu. 2007 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. 3K–3–464/2007, kat. 27.3.2.1.

²¹ Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 4 dalis.

²² Tokia įstatymo nuostata suponuoja papildomas pareigas vertybinių popierių pirkimo ir pardavimo sutarties šalims: pirkėjui – pareigą prieš sudarant sandorį išsiaiškinti, kokia nuosavybės forma perleidžiami vertybiniai popieriai priklauso pardavėjui; pardavėjui – pareigą atskleisti šią informaciją (Civilinio kodekso 6.163 straipsnio 4 dalis). 2006 m. spalio 16 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis c. b. Nr. 3K–3–558/2006, kat. 21.4.1.1; 45.12; 75.6.2.

²³ Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymas // „Valstybės žinios“. 1999, Nr. 101–2897, 2 straipsnis.

²⁴ Jei bendrovėje valdyba nesudaroma, šiuos sprendimus priima bendrovės vadovas. Akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnio 8 dalis.

²⁵ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // „Valstybės žinios“. 2003, Nr. 94–4246; Lietuvos Respublikos bankų įstatymas // „Valstybės žinios“. 2004, Nr. 54–1832; Taip pat žr. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 12 straipsnį dėl koncentracijos // „Valstybės žinios“. 1999, Nr. 30–856.

Justas Čiomanas

Lietuvos notarų rūmų teisininkas konsultantas

PAGAL VEKSELĮ ĮSIPAREIGOJUSIŲ ASMENŲ SOLIDARIOJI ATSAKOMYBĖ

Pagal Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymą (Valst. žinios. 1999, Nr. 30–851), vekselis yra vertybinis popierius, kuris išrašomas šio įstatymo nustatyta tvarka ir kuriuo jį išrašęs asmuo be sąlygų įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą vekselyje nurodytam asmeniui pats arba įsako tai padaryti kitam.

Dažniausiai praktikoje pagal vekselius įsipareigoja vienas asmuo – vekselio davėjas, ir notaras vykdomąjį įrašą išduoda, kuriuo siūlo išieškoti iš skolininko (šiuo atveju vekselio davėjo) per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą arba nesumokėtą vekselio sumos dalį su priklausančiomis palūkanomis, jeigu jos buvo

numatytos, šešių procentų metines palūkanas, skaičiuojant nuo mokėjimo termino pabaigos, vekselio turėtojo sumokėtą notaro atlyginimą už vekselio protestavimą ir vykdomojo įrašo darymą, taip pat pranešimų siuntimo bei kitas išlaidas. Tačiau pasitaiko atvejų, kai notarams pateikiami vekseliai dėl vykdomojo įrašo padarymo, kuriuose yra pasirašę ne tik vekselio davėjas bet ir daugiau asmenų, pavyzdžiui, akceptantas, indosantas ir/ar laiduotojas.

Jeigu pagal vekselį yra įsipareigoję daugiau asmenų nei vekselio davėjas, tokiu atveju, vadovaujantis Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 49 str., visi – vekselio davėjas, akceptantas, indosantai ir laiduotojai

– vekselio turėtojui atsako solidariai. Taigi įstatymas nustato solidariąją įsipareigojusiųjų pagal vekselį asmenų atsakomybę. Tai reiškia, kad vekselio turėtojas turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek visi ar keli pagal vekselį įsipareigoję skolininkai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį.

Pagal Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymą, vekselio turėtojas turi teisę pareikšti reikalavimus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims (vekselio davėjui, akceptantui, indosantui ir laiduotojui), kiekvienam iš jų atskirai ir visiems kartu, nesilaikydamas įsipareigojimų eiliškumo. Tokia pat teisė gali naudotis kiekvienas vekselio pasirašęs ir jį apmokėjęs asmuo. Be to, reikalavimų pareiškimas vienam iš įsipareigojusiųjų pagal vekselį asmenų nekliudo pareikšti reikalavimų kitiems asmenims, net jeigu jie įsipareigojo vėliau už asmenį, kuriam tokie reikalavimai jau pareikšti.

Kaip minėta, įsipareigoję asmenys pagal vekselį, atsakantys vekselio turėtojui solidariai, yra vekselio davėjas, akceptantas, indosantas ir laiduotojas. Trumpai apie juos.

Vekselio davėjas – tai asmuo, kuris Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo nustatyta tvarka išrašo vekselį, kuriuo vekselio davėjas be sąlygų įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą vekselio nurodytam asmeniui (vekselio turėtojui) pats arba įsako tai padaryti kitam (vekselio mokėtojui). Paprastuoju vekseliu vekselio davėjas be sąlygų įsipareigoja vekselio turėtojui sumokėti vekselio įrašytą sumą. Įsakomuoju vekseliu vekselio davėjas įsako kitam asmeniui (vekselio mokėtojui), kad šis vekselio įrašytą sumą sumokėtų jame nurodytam asmeniui. Vekselio mokėtoju laikomas vekselio davėjo nurodytas asmuo, kuris turi apmokėti vekselį, taip pat vekselio mokėtoju yra laikomas paprastuojo vekselio davėjas.

Akceptantas – tai akcepto įrašą vekselio pasirašęs asmuo. Įsakomąjį vekselį vekselio turėtojas gali pateikti vekselio mokėtojui akceptuoti.

Akceptuodamas įsakomąjį vekselį vekselio mokėtojas įsipareigoja apmokėti vekselį pasibaigus jo mokėjimo terminui. Vekselio akceptas įrašomas vekselio pasirašyme. Akceptas turi būti išreikštas žodžiu „akceptuotas“ arba kitu atitinkamu žodžiu ir pasirašytas vekselio mokėtojo. Vien vekselio mokėtojo parašas vekselio pirmojoje pusėje taip pat laikomas akceptu. Akceptas yra besąlyginis, tačiau vekselio mokėtojas gali akceptuoti vekselio sumos dalį.

Indosantas – asmuo, darantis vekselio antrojoje pusėje arba jo pratąsoje perduodamąjį įrašą. Taigi asmenys savo nuožiūra gali pirkti ir parduoti arba kitaip perleisti turimus vekselius. Vekselio turėtojas turi teisę perduoti vekselį kitiems asmenims indosamentu. Indosamentu perduodamos visos teisės pagal vekselį naujam savininkui, kuris gali jį perduoti kitam asmeniui, darydamas naują indosamentą. Vekselių indosamentų skaičius neribojamas. Tačiau vekselio davėjas turi teisę apriboti vekselio apyvartą įrašydamas vekselio pasirašyme įrašą „ne įsakymu“ arba atitinkamą įrašą, draudžiantį toliau perduoti vekselį. Tuomet vekselį perduoti galima tik teisiu perleidimo būdu. Vekselį perduoti galima net vekselio mokėtojo naudai, nepaisant, ar jis vekselį akceptavo, ar ne, taip pat vekselio davėjo ar kurio nors kito pagal vekselį įsipareigojusio asmens naudai. Šie asmenys vekselį gali perduoti toliau. Indosamentas turi būti besąlyginis. Jokia indosamentą apribojanti sąlyga negalioja. Dalinis indosamentas taip pat negalioja. Indosamentas turi būti įrašytas vekselio pasirašyme arba jo pratąsoje. Indosamento įrašas daromas antrojoje vekselio pusėje arba pratąsoje įrašant: „Mokėkite pagal įsakymą“, „Vietoj manęs (mūsų) mokėkite (užmokėkite)“ ar panašiai. Įrašęs indosamentą vekselio turėtojas pasirašo ir nurodo datą. Pirmasis indosamentas įrašomas viršutinėje antrosios vekselio pusės dalyje. Vekselio pratąsa yra pridėtinis lapas, priklijuojamas prie vekselio perduodamiesiems įrašams (indosavimui), jeigu jie netelpa vekselio antrojoje pusėje. Indosamentą atstoja ir vien tik indosanto parašas (neužpildytas indosamentas), virš kurio gali būti palikta vietos pirmiau nurodytam įrašui, kurį prireikus daro vekselį priimančias asmuo. Tokiu būdu neužpildytas indosamentas

tampa vardiniu. Teisėtas vekselio turėtojas gali perleisti vekselį indosamentu ir pasibaigus vekselio mokėjimo terminui. Jeigu perduodant vekselį protesto įforminimo laikas dar nebuvo pasibaigęs, naujasis vekselio savininkas įgauna visas teises pagal vekselį. Indosamentas, įrašytas po protesto įforminimo arba pasibaigus protesto įforminimo laikui, laikomas tik teisių perleidimu.

Vekselio laiduotojas – asmuo, įsipareigojęs atsakyti vekselio turėtojui, jeigu pagal vekselį įsipareigojęs asmuo, už kurį jis laidavo, neapmokės visos vekselio sumos arba jos dalies. Laidavimu gali būti užtikrinama visos vekselio sumos arba jos dalies apmokėjimas. Laiduoti gali tiek trečiasis asmuo, tiek pagal vekselį įsipareigojęs asmuo. Laidavimas įrašomas vekselyje arba jo pratąsoje. Laidavimas išreiškiamas žodžiu „laiduota“ arba kitu atitinkamu įrašu ir laiduotojo parašu. Laidavimu laikomas ir laiduotojo parašas pirmojoje vekselio pusėje, išskyrus vekselio mokėtojo arba jo davėjo parašus. Laiduojant yra būtina nurodyti asmenį, už kurį laiduojama, jeigu to nėra nurodyta, laikoma, kad laiduota už vekselio davėją. Laiduotojas yra įsipareigojęs lygiai taip pat kaip ir asmuo, už kurį jis laidavo.

Jeigu pasibaigus mokėjimo terminui nebuvo sumokėta, vekselio turėtojas gali indosantams, davėjui ir kitiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims pareikšti reikalavimus sumokėti.

Kai atsiranda reikalavimo teisė, vekselį užprotestavus arba atleidus vekselio turėtoją nuo pareigos įforminti protestą bei pranešus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, vekselio turėtojo reikalavimai patenkinami ne ginčo tvarka. Vekselio turėtojui pateikus rašytinį prašymą pinigams iš skolininko išieškoti, notarai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka padaro vykdomuosius įrašus notaro užprotestuotuose arba neprotestuotinuose vekseliuose.

Vekselio turėtojas arba jo įgaliotas asmuo, norėdamas gauti vykdomąjį įrašą pagal vekselį, pagal kurį yra įsipareigoję keli solidarieji skolininkai,

turi pateikti notarui rašytinį prašymą išieškoti pinigų iš solidarinių skolininkų. Kartu su prašymu turi pateikti vekselį, užprotestuoto vekselio protestą, jeigu vekselis turėjo būti užprotestuotas, pakvitavimą, jeigu sumokėta vekselio sumos dalis. Prašyme, be kitų duomenų, kurie privalo būti nurodyti pagal Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarką (Valst. žinios. 1999, Nr. 78–2323), taip pat turi būti nurodyti solidarieji skolininkai, į kuriuos vekselio turėtojas nori nukreipti išieškojimą.

Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkoje numatyta, kad notaras, prieš išduodamas vykdomąjį įrašą, turi pareikalauti, kad vekselio turėtojas pateiktų įrodymus, ar pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, arba nevizuotas. Vykdomasis įrašas gali būti išduodamas tik įvykdžius aukščiau minėtus reikalavimus. Taigi, notaras privalo įsitikinti, ar vekselio turėtojas įvykdė jam Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme numatytus įpareigojimus, tam, kad galėtų išduoti vykdomąjį įrašą.

Pagal Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 47 str., vekselio turėtojas privalo pranešti indosantui, iš kurio jis gavo vekselį, ir vekselio davėjui apie tai, kad vekselis neakceptuotas arba neapmokėtas, per keturias darbo dienas po protesto, o kai vekselyje įrašyta sąlyga „grąžinti be išlaidų“ ar „neprotestuotinas“, – per tiek pat laiko po vekselio pateikimo akceptuoti arba apmokėti. Įstatyme taip pat yra numatyta, kad kiekvienas gavęs pranešimą indosantas per dvi darbo dienas turi pranešti apie tai prieš jį pasirašiusiam indosantui, nurodydamas pavadinimus ar vardus, pavardes ir adresus tų, kurie pranešimus atsiuntė. Taip daroma tol, kol apie tai bus pranešta vekselio davėjui. Nurodyti terminai skaičiuojami nuo pranešimo gavimo dienos.

Kai nurodyta tvarka apie neakceptuotą ar neapmokėtą vekselį buvo pranešta vekselį pasirašiusiam asmeniui, per tokį pat laiką turi būti apie tai pranešta ir asmenims, kurie už jį laidavo.

Pranešimo forma nėra reglamentuota, galima pranešti bet kuria forma, net ir grąžinant vekselį, tačiau pranešta turi būti nustatytu laiku, ir laikoma, kad terminas nepraleistas, jeigu pranešimas nustatytu laiku buvo išsiųstas paštu.

Notaras, įsitikinęs, jog įvykdyti visi Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme, Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkoje bei kituose teisės aktuose numatyti reikalavimai, taip pat įsitikinęs, kad pranešta visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, išduoda vykdomąjį įrašą, kuriuo pareikalauja išieškoti solidarčiai iš kelių solidarųjų skolininkų per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą arba nesumokėtą vekselio sumos dalį su priklausančiomis palūkanomis, jeigu jos buvo numatytos, šešių procentų metinės palūkanas, skaičiuojant nuo mokėjimo termino pabaigos, vekselio turėtojo sumokėtą notaro atlyginimą už vekselio protestavimą ir vykdomojo įrašo darymą, taip pat pranešimų siuntimo bei kitas išlaidas. Išduodamas vienas vykdomasis įrašas pagal vekselį, pagal kurį yra įsipareigoję keli solidarieji skolininkai. Vykdomajame įrašė notaras įrašo visus solidariusius skolininkus, kuriuos prašyme nurodė vekselio turėtojas.

Jeigu notaro vykdomajame įrašė pareikalaujama išieškoti solidarčiai iš kelių solidarųjų skolininkų ir vykdyti vieta yra skirtinga, vekselio turėtojo prašymu notaras jam gali išduoti kelis vykdomojo įrašo egzempliorius. Visi vykdomojo įrašo egzemplioriai turi būti sunumeruoti, o jų skaičius nurodytas vykdomajame įrašė.

Apmokėjęs vekselį asmuo turi teisę atgręžtine tvarka reikalauti iš jam įsipareigojusių asmenų visos jo sumokėtos sumos, sumokėtos sumos šešių procentų metinių palūkanų, skaičiuojamų nuo sumokėjimo dienos, bei visų jo turėtų išlaidų.

Taigi, jeigu vekselio turėtojas prašyme išieškoti pinigų iš solidarųjų skolininkų prašo išduoti vykdomąjį įrašą jame nurodant visus solidariusius skolininkus pagal vekselį, išduodamas vykdomasis įrašas aukščiau minėta tvarka, tačiau ką daryti, jeigu vekselio turėtojas prašo išieškoti vykdomuoju įrašu iš vieno solidariojo skolininko, neįtraukiant kitų solidarųjų skolininkų. Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatyme yra numatyta, kad vekselio turėtojas turi teisę pareikšti reikalavimus visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kiekvienam iš jų atskirai ir visiems kartu, nesilaikydami įsipareigojimų eiliškumo. Vekselio turėtojas turi teisę pareikšti reikalavimus sumokėti pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kai vekselis neapmokėtas ar neakceptuotas, o jo reikalavimai patenkinami ne ginčo tvarka, t.y. notarui išduodant vykdomąjį įrašą. Taigi vekselio turėtojas pagal įstatymą teoriškai turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų bet kuris iš solidarųjų skolininkų atskirai, bei prašyti, jog notaras išduotų vykdomąjį įrašą, kuriuo siūlytų išieškoti iš vieno (kelių) atskiros solidariojo skolininko. Tačiau notaras išduoda vieną vykdomąjį įrašą pagal vieną vekselį, o esant keliems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, jame nurodo solidariusius skolininkus pagal vekselį, jeigu vekselio turėtojas prašo nukreipti išieškojimą į solidariusius skolininkus. Taigi vekselio turėtojui prašant išieškojimą nukreipti tik į vieną solidarųjį skolininką ir notarui išdavus tokį vykdomąjį įrašą, o vėliau paaiškėjus, kad šis skolininkas yra nemokus, kito vykdomojo įrašo, kuriuo būtų reikalaujama išieškoti iš kitų solidarųjų skolininkų pagal vekselį, nebegalima būtų išduoti. Bet kokiu atveju vekselio turėtojo reikalavimas nukreipti išieškojimą į vieną solidarųjį skolininką nepanaikina vekselio turėtojo pareigos pranešti visiems pagal vekselį įsipareigojusiems asmenims, kaip numato Notarų vykdomųjų įrašų atlikimo tvarkos 8 p.

Vaidota Majūtė

Lietuvos notarų rūmų teisininkė konsultantė

BAŽNYTINĖ SANTUOKA LIETUVOJE: PRIPAŽINIMAS IR TEISINĖS PASEKMĖS

Bažnytinės santuokos statusas įvairiais Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiais buvo skirtingas.

Iki 1940 m. rugpjūčio 15 d. bažnytinė santuoka buvo pripažįstama ir sukėlė teisinės pasekmes be jokių papildomų registracijų.

Laikotarpis nuo 1940 m. rugpjūčio 15 d. iki 1992 m. lapkričio 2 d.

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Lietuvoje įvesta civilinė metrikacija, bažnyčia atskirta nuo valstybės. Nuo 1940 m. rugpjūčio 15 d. pripažįstama ir sutuoktinių asmenines ir turtines teises ir pareigas sukuria tik santuoka, sudaryta civilinės metrikacijos organuose. Bažnytinė santuoka prilyginama sudarytajai civilinės metrikacijos organuose, jei ji sudaryta iki 1940 m. rugpjūčio 15 d.

Laikotarpis nuo 1992 m. lapkričio 2 d. iki 2001 m. liepos 1 d.

1992 m. lapkričio 2 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos Konstitucija. Konstitucijos 38 straipsnis numato, kad valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Įsigaliojus šiai Konstitucijos

nuostatai, nebuvo pakeistos ar panaikintos iki tol galiojusios Santuokos ir šeimos kodekso nuostatos, kuriose numatyta, kad pripažįstama tikta santuoka, sudaryta valstybiniuose civilinės metrikacijos organuose, taip pat kad sutuoktinių teises ir pareigas sukuria tik santuoka, sudaryta civilinės metrikacijos organuose. Šių teisės normų kolizijos kontekste Konstitucinis Teismas 1994 m. balandžio 21 d. nutarimu pripažino minėtas Šeimos ir santuokos kodekso nuostatas prieštaraujančiomis Konstitucijai bei išaiškino, kad Konstitucijos nuostata pripažįsta bažnytinę santuokos registraciją tik po 1992 m. lapkričio 2 d. Jei iki šios datos santuoka nebuvo įregistruota valstybinėse civilinės metrikacijos įstaigose, kaip tai nustatyta Santuokos ir šeimos kodekso normose, tai ji nesukėlė jokių teisinių pasekmių, nes pagal anksčiau galiojusius įstatymus jų negalėjo sukelti. Kitaip tariant, Konstitucinis Teismas patvirtino, kad Konstitucija atgal negalioja. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad bažnytinė santuoka pagal tuo metu galiojusią laikiną bažnytinių santuokų oficialios apskaitos tvarką dar turi būti perregistruojama civilinės metrikacijos skyriuje, tačiau ši perregistracija vertintina tik kaip laikina oficiali santuokų apskaita, bet ne kaip santuokos registracijos teisinis faktas.

Ne perregistracija, o santuokos registracija (valstybinė ar bažnytinė) yra santuokos teisinių santykių ir su jais susijusių teisių ir pareigų pradžia.

Laikina bažnytinių santuokų oficialios apskaitos tvarka buvo nustatyta 1993 m. vasario 26 d. pasirašytu Katalikų bažnyčios Vyskupų konferencijos, Teisingumo ministerijos ir civilinės metrikacijos įstaigų vadovų susitarimu, kuriam vyriausybės vadovas pritarė 1994 m. kovo 13 d. rezoliucija. Pagal šį susitarimą, bažnytinė santuoka dar turėjo būti perregistruojama civilinės metrikacijos įstaigoje. Vėliau teisingumo ministro įsakymu patvirtintose Civilinės būklės aktų registravimo laikinosiose taisyklėse, galiojusiose nuo 1999 metų balandžio 1 d. iki 2001 metų liepos 12 d., numatyta, kad bažnytine tvarka po 1992 m. lapkričio 2 d. sudarytos santuokos apskaitomos civilinės metrikacijos įstaigoje įrašant santuokos įrašą, kai to pageidauja susituokusieji, o santuokos pradžia yra laikoma bažnytiniame santuokos liudijime nurodyta data. Šiuo laikotarpiu galiojęs teisinis reglamentavimas imperatyviai neįpareigojo sutuoktinių bažnytinę santuoką perregistruoti civilinės metrikacijos įstaigose. Teisingumo ministerija laikosi nuomonės, kad bažnyčioje sudaryta santuoka, nepriklausomai nuo to, ar ji yra ar nėra įregistruota ar apskaityta civilinės metrikacijos įstaigoje, sukelia tas pačias teises pasekmes kaip ir civilinės metrikacijos įstaigoje įregistruota santuoka (2004 11 09 Teisingumo ministerijos raštas Nr. (1.16)–7R–6662). Tačiau teismų praktikoje nebuvo vieningos nuomonės, ar santuokos perregistracija yra būtina sąlyga tam, kad valstybė bažnytinę santuoką pripažintų. Vienose bylose teismai laikėsi pozicijos, kad Konstitucijos 38 str. 4 d. nuostata reiškia, jog sutuoktinių teisės ir pareigos atsiranda nuo bažnytinės santuokos registracijos dienos, *nors ši santuoka ir nebuvo perregistruota civilinės metrikacijos organuose*¹. Kitose bylose bažnytinės santuokos perregistravimas laikomas būtinu: „Konstitucijos 38 straipsnio nuostata dėl bažnytinės santuokos pripažinimo taikoma tik santuokoms, sudarytoms bažnytine tvarka po 1992 m. lapkričio 2 d. ir *įtrauktoms į civilinės metrikacijos apskaitą*“². Ilgainiui teismų praktikoje įsivyravo pozicija, kad bažnytinės santuokos pripažinimui užtikrinti yra būtina bažnytinę santuoką įtraukti į valstybinę

apskaitą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad bažnytinės santuokos pripažinimas nėra absoliutus. Kad bažnytinės santuokos registracija būtų pripažinta, būtinos tam tikros sąlygos, t.y. valstybė gali pripažinti ne bet kurios bažnyčios ar religinės organizacijos registruotą santuoką, o tik tai valstybės pripažįstamos ir oficialiai veikiančios bažnyčios ar religinės organizacijos nustatyta tvarka ir nepažeidžiant įstatymuose nustatytų reikalavimų ir draudimų registruotą santuoką. Valstybė pripažįsta bažnyčių registruotas santuokas, įtraukdama jas į oficialius ir viešus registrus. Taip užtikrinamas viešasis interesas, kad bažnytinės santuokos registracija atitiktų Konstitucijos ir įstatymų reikalavimus, taip pat apsaugomos pačių sutuoktinių teisės³. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minėtoje byloje taip pat aiškino, kad teisės aktai imperatyviai nenustatė pareigos įtraukti bažnytinės santuokos įregistravimą į civilinės metrikacijos įstaigos apskaitą. Santuoka yra vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius, todėl jie turi teisę, bet ne pareigą atlikti tokius veiksmus, kurie sukurtų teisinius santykius. Valstybė gali pripažinti tik tai, kas jai yra žinoma, t.y. įtraukti į apskaitą suinteresuotų asmenų pateiktą bažnytinės santuokos registravimą. Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, įtraukta į apskaitą bažnytinė santuoka teises pasekmes sukelia tik nuo jos perregistravimo civilinės metrikacijos įstaigoje momento⁴. Pvz., jei bažnytinė santuoka sudaryta 1994 m., o į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje įtraukta 1996 m., tai sutuoktinių turto teisinis režimas taikomas nuo 1996 m.

Iki 2006 metų birželio mėn. bažnytinė santuoka negalėjo būti įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, jei vienas iš sutuoktinių yra miręs. Todėl, pagal įsivyravusią teismų praktiką, jei asmenys buvo susituokę bažnyčioje, tačiau neįtraukė šio fakto į valstybės apskaitą, vienam sutuoktiniui mirus, paveldėjimo pagal įstatymą teisiniai santykiai tarp jų neatsiranda. Šią problemą išsprendė nauja Civilinės metrikacijos taisyklių redakcija, įsigaliojusi 2006 metų birželio 11 d., kuri įtvirtino galimybę įrašyti atkurtąjį santuokos įrašą po vieno iš sutuoktinių mirties tuo atveju, jei bažnytinė santuoka buvo sudaryta laikotarpiu nuo 1992 m. lapkričio 2 d. iki 2001 m. birželio 30 d. Pagal

galiojančias taisykles, nepriklausomai nuo to, kada santuoka buvo įtraukta į apskaitą (abiem sutuoktiniams esant gyviems ar vienam iš jų mirus), santuokos ir sutuoktinių teisių ir pareigų atsiradimo pradžia laikoma bažnyčios santuokos liudijime nurodyta data.

Pagal 2000 m. Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 21 straipsnį, nuo Konstitucijos įsigaliojimo iki Civilinio kodekso įsigaliojimo bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų registravimo duomenis religinės bendruomenės ir bendrijos perduoda civilinės metrikacijos įstaigoms Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir religinių organizacijų susitarimo nustatyta tvarka. Tačiau tokio susitarimo iki šiol nėra ir duomenys apie šiuo laikotarpiu sudarytas bažnytines santuokas valstybei nėra žinomi, išskyrus, kai patys sutuoktiniai santuoką perregistravo. Apibendrinant šį laikotarpį, galima teigti, kad tiek teisinis reglamentavimas, tiek teismų praktika bažnytinių santuokų sukeliamų teisinių pasekmių klausimu yra labai chaotiška ir nenuosekli. Visgi šiandien dėl bažnytinių santuokų, sudarytų 1992–2001 metais, teisinio statuso galima suformuluoti tokias išvadas:

- 1) tam, kad valstybė pripažintų bažnytinę santuoką ir ji sutuoktiniams sukeltų teises pasekmes, reikia bažnytinę santuoką įtraukti į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje;
- 2) terminas šiuo laikotarpiu sudarytoms bažnytinėms santuokoms įtraukti į apskaitą nėra numatytas, todėl tai galima padaryti bet kada, netgi po vieno iš sutuoktinių mirties;
- 3) įtraukta į apskaitą bažnytinė santuoka civilines teises pasekmes sukelia nuo jos sudarymo bažnyčioje dienos.

Situacija po Civilinio kodekso įsigaliojimo

Konstitucinis Teismas 1994 metų nutarime pažymėjo, kad valstybė įstatymu turėtų nustatyti aiškiai ir nuolatinę bažnytinės santuokos registracijos oficialios apskaitos, šios santuokos pagrindu atsiradusių teisinių pasekmių realizavimo, ginčų dėl

jų sprendimo tvarką. Tai buvo padaryta priėmus naująjį Civilinį kodeksą, kuris įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.

Įsigaliojus Civiliniam kodeksui, nustatytos tokios bažnytinės santuokos pripažinimo sąlygos:

- 1) Santuoka turi atitikti Civilinio kodekso nustatytas imperatyvias santuokos sudarymo sąlygas (dėl santuokinio amžiaus, santuokos savanoriškumo, sutuoktinių veiksnio, monogamijos bei kraujomaišos draudimo, homoseksualių porų santuokų draudimo);
- 2) Santuoka sudaryta pagal Lietuvoje įregistruotų ir valstybės pripažintų religinių organizacijų kanonų nustatytą procedūrą (pvz., katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, evangelikų baptistų, stačiatikių, judėjų, karaimų, musulmonų sunitų, karaimų);
- 3) Santuokos sudarymas bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka buvo įtrauktas į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje Civilinio kodekso nustatyta tvarka.

2000 m. Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 21 straipsnyje nustatyta, kad šios bažnytinės santuokos pripažinimo sąlygos taikomos toms santuokoms, kurios sudaromos įsigaliojus šiam kodeksui. Tam, kad valstybė pripažintų bažnytinę santuoką, ji turi atitikti visas nurodytas sąlygas. Todėl, pvz., Lietuvoje negali būti pripažinta bažnytinė santuoka, sudaryta pagal musulmonų religijos procedūras, tačiau pažeidžiant monogamijos draudimo principą, nors pagal musulmonų religiją poligamija nėra draudžiama. Taip pat negalėtų būti pripažįstama ir civilinės metrikacijos įstaigoje registruojama bažnytinė santuoka, sudaryta, pvz., tarp šešioliamečių asmenų. Kad tokia santuoka būtų įregistruota, turėtų būti pateiktas teismo sprendimas dėl santuokinio amžiaus sumažinimo. Privaloma bažnytinių santuokų registracija civilinės metrikacijos įstaigose užtikrina, kad santuoka sudaryta nepažeidžiant imperatyvių įstatymų nuostatų – būtent tokia santuoka gali sukelti teises pasekmes ir tik tokią santuoką gali pripažinti valstybė. Todėl jei

bažnytinė santuoka neįtraukta į apskaitą, ji teisinių pasekmių nesukelia. Civilinio kodekso 3.304 str. nustatyta, kad atitinkamos religinės organizacijos įgaliojtas asmuo privalo per 10 dienų po santuokos sudarymo bažnyčios nustatyta tvarka pateikti santuokos sudarymo vietos civilinės metrikacijos įstaigai Teisingumo ministerijos nustatytos formos pranešimą apie santuokos įregistravimą bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka. Tačiau 2001 m. liepos 11 d. buvo pasirašytas LR Vyriausybės ir Lietuvos vyskupų konferencijos susitarimas, pagal kurį pareiga pranešti civilinės metrikacijos įstaigoms apie Katalikų bažnyčioje jos nustatyta tvarka sudarytą santuoką perkeliama patiems sutuoktiniams. Tokio susitarimo teisinis pagrindas yra tarptautinė Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutartis dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. Šios tarptautinės sutarties 13 straipsnyje numatyta, kad laikas ir būdas, kaip kanoninė santuoka privalo būti įrašyta valstybiniame santuokų registre, nustatoma kompetentingos Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos, suderinus su Lietuvos vyskupų konferencija. Todėl minėtas 2001 m. susitarimas laikytinas aukštesnės teisinės galios Civilinio kodekso atžvilgiu. Šio susitarimo pagrindu teisingumo ministras 2001 m. įsakymu patvirtino Pranešimo apie bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka įregistruotą santuoką tvarką (nauja redakcija – 2003 m.). Šiame įsakyme nurodyta, kad lotynų apeigų katalikų bendruomenėje susituokę asmenys turi asmeniškai pateikti civilinės metrikacijos įstaigai Lietuvos vyskupų konferencijos nustatytos formos santuokos liudijimą. Kitų religinių bendruomenių atstovai turi pateikti teisingumo ministro nustatytos formos pranešimą apie įregistruotas santuokas, kaip tai numato Civilinis kodeksas. Praktikoje bažnyčios atstovai nepraneša apie įregistruotas santuokas ir atsakomybė už šios pareigos nevykdymą nėra numatyta, todėl bažnyčioje susituokę asmenys, norėdami, kad jų santuoka sukeltų teisinės pasekmes, turi patys pasirūpinti, kad jų santuoka būtų įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje.

Civilinis kodeksas bažnytinės santuokos įregistravimui civilinės metrikacijos įstaigoje nustatė terminą, su kuriuo siejamas bažnytinės santuokos teisinių pasekmių atsiradimas. Tiek bažnyčių atstovai,

tiek susituokusieji asmenys apie sudarytą bažnytinę santuoką turi pranešti per 10 dienų nuo bažnytinės santuokos sudarymo dienos. Tokiu atveju santuoka pripažįstama ir sukelia teisinės pasekmes nuo santuokos įregistravimo bažnyčioje dienos. Jei per nustatytą terminą civilinės metrikacijos įstaigai nepranešama apie sudarytą bažnytinę santuoką, santuoka laikoma sudaryta ir sukelia teisinės pasekmes nuo santuokos įtraukimo į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje dienos. Kai vienas iš sutuoktinių, sudariusių bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka santuoką po 2001 m. liepos 1 d., yra miręs, tokia santuoka civilinės metrikacijos įstaigoje į apskaitą neįtraukiama.

Civilinės metrikacijos įstaiga, gavusi pranešimą, įrašo santuokos įrašą ir išduoda santuokos liudijimą, jei nėra pažeistos įstatymo nustatytos santuokos sudarymo sąlygos.

Bažnytinės santuokos pabaiga

Bažnytinė santuoka negali būti nutraukiama ar pripažinta negaliojančia teismo sprendimu. Bažnytinės santuokos pabaigos klausimus sprendžia atitinkamos bažnyčios institucijos pagal jų kanonų teisę. Kadangi bažnytinė santuoka sukelia teisinės pasekmes (asmenys tampa sutuoktiniai ir įgyja įstatymo numatytas sutuoktinių asmenines neturtines ir turtines teises ir pareigas), tai teisme gali būti nagrinėjamas tik klausimas dėl bažnytinės santuokos civilinių teisinių pasekmių ir kitų su jomis susijusių klausimų (turto padalijimo, vaikų išlaikymo, jų gyvenamosios vietos nustatymo, sutuoktinių tarpusavio išlaikymo, civilinės būklės akto įrašo panaikinimo civilinės metrikacijos įstaigoje ir kt.)⁵. Sutuoktiniams sudarius santuoką bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka, jos pabaigai taikoma skirtinga jurisdikcija: civilinė, vykdoma bendrosios kompetencijos teismų, kai sutuoktiniai yra suinteresuoti nutraukti civilinį teisinį ryšį su iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, ir bažnytinė, vykdoma atitinkamų bažnyčios institucijų, remiantis vidaus (kanonų) teisės normomis, kai nutraukiami kanonų teisės normų reglamentuojami santuokiniai ryšiai⁶. Bažnytinė santuoka, įtraukta į apskaitą civilinės metrikacijos įstaigoje, netampa civiline santuoka, kurią gali nutraukti civilinis teismas.

-
- ¹ 2000 m. balandžio 19 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-462/2000, taip pat 2000 m. kovo 27 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-368/2000
- ² 2001 m. birželio 19 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-7-430/2001// „Teismų praktika“ Nr. 16, p. 130
- ³ 2005 m. vasario 28 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-3-107/2005// „Teismų praktika“ Nr. 23, p. 180
- ⁴ 2005 m. gruodžio 6 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-7-563/2005
- ⁵ 2004 m. sausio 29 d. LAT konsultacija Nr. A3-97
- ⁶ 2007 m. vasario 7 d. LAT nutartis civ. b. Nr. 3K-7-6/2007 // „Teismų praktika“ Nr. 27, p. 35
-

Literatūra:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga // „Justitia“, Vilnius, 2002;
3. 1994 04 21 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas // „Valstybės žinios“, 1994 04 27, Nr. 31-562;
4. 1999 03 26 teisingumo ministro įsakymas Nr. 65 „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“ // „Valstybės žinios“, 1999 03 31, Nr. 29-840;
5. 2001 06 29 teisingumo ministro įsakymas Nr. 129 „Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ // „Valstybės žinios“, 2001 07 11, Nr. 60-2156;
6. 2006 05 19 teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-160 „Dėl Civilinės metrikacijos taisyklių patvirtinimo“ // „Valstybės žinios“, 2006 06 10, Nr. 65-2415;
7. 2001 06 27 teisingumo ministro įsakymas Nr. 124 „Dėl pranešimo apie bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka įregistruotą santuoką formos ir pranešimo tvarkos patvirtinimo“ // „Valstybės žinios“, 2001 07 04, Nr. 57-2062;
8. Lietuvos TSR santuokos ir šeimos kodekso komentaras // „Mintis“, Vilnius, 1985;
9. V.Gaivenis, A.Valiulis Notarinė praktika. Klausimai ir atsakymai // „Justitia“, Vilnius, 1997, p. 153;
10. 2000 m. balandžio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-3-462/2000;
11. 2000 m. kovo 27 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-3-368/2000;
12. 2001 m. birželio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-7-430/2001 // „Teismų praktika“ Nr. 16, Vilnius, 2001;
13. 2005 m. vasario 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-3-107/2005 // „Teismų praktika“ Nr. 23, Vilnius, 2005;
14. 2005 m. gruodžio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-7-563/2005;
15. 2004 m. sausio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacija Nr. A3-97;
16. 2007 m. vasario 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civ. b. Nr. 3K-7-6/2007 // „Teismų praktika“ Nr. 27, Vilnius, 2007.

Saulius Svaldenis

Vilniaus 31-ojo notaro biuro notaras

TĖVYSTĖS PRIPAŽINIMAS NOTARINE TVARKA

2007 metais Lietuvoje gimė 32 300 naujagimių, iš jų 9400, arba 29,2 %, naujagimių gimė tėvams, neįregistravusiems santuokos (1). Šis gana didelis ne santuokoje gimusių vaikų skaičius lemia, kad notarinis veiksmas – pareiškimo dėl tėvystės pripažinimo patvirtinimas – tampa vis aktualesnis. Todėl šiame straipsnyje bus nagrinėjami kai kurie tėvystės pripažinimo notarine tvarka ypatumai ir praktiniai aspektai. Iki Lietuvos Respublikos civilinio kodekso įsigaliojimo 2001 07 01 tėvų, nesančių santuokoje, pareiškimas dėl vaiko tėvystės pripažinimo buvo paduodamas tiesiogiai civilinės metrikacijos skyriui ir nebuvo notariškai tvirtinamas.

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (*toliau* – ir CK) įtvirtinta nuostata, kad vaiko tėvu gimimo įrašė įrašomas vaiko motinos sutuoktinis remiantis santuokos įrašu ar jo pagrindu išduotu santuokos liudijimu. Ši nuostata, kad santuokoje gimusio vaiko tėvu laikomas vaiko motinos sutuoktinis, buvo žinoma dar romėnų teisėje ir vadinama tėvystės prezumpcija. Ši prezumpcija galioja ne tik santuokos metu, bet ir 300 dienų po santuokos pabaigos. Šios taisyklės išimtis – jeigu vaiką pagimdė motina, kuri sudarė naują santuoką nepraėjus trimis šimtams dienų po ankstesnės santuokos pabaigos. Vaiko motinai, kuri yra susituokusi, vaiko kilmei nustatyti pakanka santuokos liudijimo ir nereikia pateikti jokių įrodymų, kad vaiko tėvas jos sutuoktinis. Kai vaikas gimsta motinai, kuri nėra sudariusi santuokos, gali iškilti vaiko tėvystės pripažinimo klausimas. Jeigu vaiko tėvas tėvystę pripažįsta savanoriškai ir yra kitos Civiliniame kodekse tėvystės pripažinimui numatytos sąlygos, vaiko tėvai gali kreiptis į notarą dėl tėvystės pripažinimo pareiškimo patvirtinimo. Pradinė tėvystės pripažinimo sąlyga – vaiko gimimas dar neregistruotas arba vaiko gimimo įrašė nėra būtinų duomenų apie tėvą. Šių duomenų

gali nebūti todėl, kad vaiko motina vaiko gimimą registravo nebūdama santuokoje ir tėvystė nebuvo pripažinta ar nustatyta. Tokie duomenys taip pat gali būti išbraukti iš vaiko gimimo įrašo remiantis teismo sprendimu, kai tėvystė nuginkijama. Jeigu buvo nuginkyta tėvystė, kuri buvo nustatyta pareiškimu dėl tėvystės pripažinimo, tai, pagal CK 3.141 straipsnio 3 dalį, naujas tėvystės pripažinimas pareiškimu negalimas. Tačiau kaip notarui nustatyti, kad yra tokia situacija, jei pareiškėjai nutylės apie ankstesnės tėvystės nuginkijimą, o vaiko gimimo liudijime nebebus įrašo apie vaiko tėvą?

Savanoriškam tėvystės pripažinimui nereikalaujama, kad vyras būtų biologiniu vaiko tėvu. Kaip nustatyta CK 3.141 straipsnio 1 dalyje, pakanka, kad asmuo laikytų save vaiko tėvu, t.y. notaras negali reikalauti tėvystės įrodymų ir pagrindinis kriterijus yra asmenų valia (vaiko tėvo ir motinos). Notaro užduotis ir yra nustatyti, ar asmuo laiko save vaiko tėvu, ar supranta tėvystės pripažinimo teines pasekmes. Praktikoje yra buvę atvejų, kai asmuo pareiškė, jog jis „tikrai norintis duoti vaikui savo pavardę, o apie tėvo pareigas norėtų nieko nežinoti“. Bet šiuo atveju, kaip ir tam posakyje apie negalėjimą būti pusiau nėsčia, pusiau tėvu būti irgi negalima: arba pripažįsti tėvystę, arba ne. Skirtumas tik tas, jog paaiškėjus, kad asmuo, laikęs save vaiko tėvu, nėra jo biologinis tėvas, tėvystė gali būti nuginkyta teisine tvarka.

Vieno asmens, laikančio save tėvu, savanoriška valia pripažinti tėvystę dar nėra pakankamas pagrindas tėvystei pripažinti, nes CK reikalaujama, kad notaro patvirtintas pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo civilinės metrikacijos įstaigai būtų paduodamas kartu su vaiko motina (CK 3.142 straipsnio

1 dalis). Jeigu vaiko motina nesutinka, kad asmuo, laikantis save tėvu, pripažintų save vaiko tėvu, tai toks asmuo gali pareikšti ieškinį teisme dėl tėvystės nustatymo. Kai vaiko motina negali paduoti pareiškimo pripažinti tėvystę su vaiko tėvu (yra mirusi, neveiksni ar dėl kitų priežasčių negali paduoti pareiškimo), tai pagal CK 3.144 straipsnį toks pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo gali būti pagrindas tėvystei registruoti, jei šį pareiškimą patvirtina teismas. Tokiu atveju notaras pareiškimo tvirtinti negali, nes notaro tvirtinamas pareiškimas turi būti bendras su vaiko motina. Be to, į tėvystės pripažinimo procedūrą jau yra įtraukiamas teismas, kuris susidariusią situaciją turi išnagrinėti išsamiau – iš vaiko tėvo turi pareikalauti įrodymų, patvirtinančių tėvystę (CK 3.144 straipsnio 2 dalis).

Kita tėvystės pripažinimo sąlyga – vaiko amžius. Jei vaikui yra suėję dešimt metų, tai pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo civilinės metrikacijos įstaigoje gali būti priimamas tik tuo atveju, kai yra vaiko rašytinis sutikimas. Jeigu raštiškai sutikimo nepatvirtina vaikas, kuriam yra suėję dešimt metų, tai pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo turi nagrinėti teismas. Iš civilinės metrikacijos taisyklių 38 punkto nuostatos, nustatančios, kad vaikas, kuriam yra suėję dešimt metų, savo sutikimą tvirtina civilinės metrikacijos įstaigos darbuotojo akivaizdoje, darytina išvada, jog tokiu atveju notariškai tvirtinamame tėvystės pripažinimo pareiškime įrašytina pastaba, kad pareiškimas civilinės metrikacijos įstaigai turi būti paduotas kartu su vaiko rašytiniu sutikimu.

CK 3.144 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog tėvystės pripažinimo pareiškimas negali būti registruojamas, jeigu dėl tėvystės pripažinimo nesutinka pilnametis vaikas. Civilinės metrikacijos taisyklėse ši nuostata pakartota ir jokia nesutikimo išreiškimo forma nenurodyta. Atsižvelgus į tai, kad Civiliniame kodekse šiuo atveju numatytas pripažinimo pareiškimo neregistravimas, darytina išvada, jog tėvų pareiškimą dėl pilnamečio vaiko tėvystės pripažinimo notaras gali tvirtinti ir nesant pilnamečio vaiko sutikimo. Tėvai šį vaiko sutikimą privalo turėti pateikdami tėvystės pripažinimo pareiškimą civilinės metrikacijos įstaigai ir apie tai įrašytina pastaba notaro tvirtinamame tėvų pareiškime. Pilnamečio vaiko

sutikimo formai Civilinis kodeksas privalomos notarinės formos nenustato, todėl tokiu atveju civilinės metrikacijos įstaigai gali būti pateiktas rašytinis vaiko sutikimas.

Jei tėvystę pripažįstantis asmuo yra nepilnametis, paduodant civilinės metrikacijos įstaigai pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo, reikalaujamas jo tėvų, globėjų ar rūpintojų rašytinis sutikimas (CK 3.142 straipsnio 3 dalis). Nors pastaroji CK norma numato tik rašytinę sutikimo formą, tačiau savanoriškas tėvystės pripažinimas yra sandoris ir jam yra nustatyta notarinė forma, todėl pagal CK 2.8 straipsnio 1 dalį sutikimo forma turi atitikti sudaromo sandorio formą ir tėvų, globėjų ar rūpintojų sutikimas irgi turi būti tvirtinamas notariškai. Jeigu tėvai, globėjai ar rūpintojai tokio sutikimo neduoda, leidimą gali duoti teismas nepilnamečio prašymu. Turėdamas tokį teismo leidimą nepilnametis tėvas kartu su vaiko motina galės kreiptis į notarą dėl tėvystės pripažinimo pareiškimo patvirtinimo. Pagal CK 3.164 straipsnio nuostatas, į teismą nepilnametis gali kreiptis tik nuo keturiolikos metų, tai tėvams nedavus minėto sutikimo, nepilnametis, kuriam nėra suėję 14 metų, negalės kreiptis į teismą leidimo pripažinti tėvystę. Taigi darytina išvada, kad nepilnametis, kuriam dar nėra 14 metų, be tėvų sutikimo tėvystės pripažinti negali.

CK numato ir praktikoje rečiau sutinkamą tėvystės pripažinimą, kai vaikas dar nėra gimęs. CK 3.143 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei yra aplinkybių, dėl kurių vaikui gimus nebus galima paduoti pareiškimo dėl tėvystės pripažinimo, vyras, laikantis save pradėto, bet dar negimusio vaiko tėvu, kartu su būsima vaiko motina gali civilinės metrikacijos įstaigai pagal būsimo vaiko motinos gyvenamąją vietą paduoti pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo vaiko motinos nėštumo laikotarpiu. Nors iš CK 3.143 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų seka, kad pažyma apie vaiko motinos nėštumą pateikiama paduodant pareiškimą civilinės metrikacijos įstaigai, tačiau darytina išvada, kad minėtą medicinos įstaigos pažymą būsimo vaiko tėvai turi pateikti ir notarui. Šią išvadą patvirtina tai, kad minėtą pareiškimą gali paduoti „vyras, laikantis save pradėto, bet dar negimusio vaiko tėvu“ su „būsima vaiko motina“ „vaiko motinos nėštumo

laikotarpiu“. Šias sąvokas sieja vienas bendras faktas – vaiko motinos nėštumas, o pagal Notariato įstatymo 26 straipsnio 2 dalį, notarine forma patvirtintuose dokumentuose esantys faktai yra nustatyti ir neįrodinėjami, kol šie dokumentai (jų dalys) įstatymų nustatyta tvarka nėra pripažinti negaliojančiais. Todėl notarui turi būti pateikta minėtą faktą patvirtinanti pažyma.

Negimusio vaiko tėvystės pripažinimo pareiškimo ypatumas dar ir tas, kad toks pareiškimas, nors ir registruotas civilinės metrikacijos skyriuje, gimus vaikui gali netapti vaiko gimimo registravimo pagrindu – tam užtenka vaiko motinai, iki vaikui gimstant, sudaryti santuoką arba vaiko motinai ar tėvui, kol vaiko gimimas nebuvo įregistruotas civilinės metrikacijos įstaigoje, atšaukti pareiškimą. Pareiškimo atšaukimas raštu paduodamas civilinės metrikacijos įstaigai, kurioje registruotas tėvystės pripažinimo pareiškimas (2).

Nors Civiliniame kodekse minimas „nustatytos formos notaro patvirtintas pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo“, tačiau teisės akto, nustatančio konkrečią pareiškimo formą, iki šiol nėra. Notarinėje praktikoje naudojamos įvairios pareiškimo formos ir jose pripažįstamų aplinkybių kiekis skiriasi, tad įstatymų leidėjui minėtą spragą reikėtų užpildyti.

CK komentare nurodyta, kad notaro tvirtinamame tėvystės pripažinimo pareiškime turi būti nurodyti visi duomenys, reikalingi vaiko gimimo įrašo formai užpildyti, ir, be notarinėje praktikoje naudojamų vyro, pripažįstančio save vaiko tėvu, vardo, pavardės, asmens kodo, gimimo datos, gyvenamosios vietos, išvardyti dar šie duomenys: išsilavinimas, profesija ar verslas. Pastarųjų duomenų įrašymas į pareiškimą diskutuotinas, nes civilinės metrikacijos taisyklėse nenumatyta tokių duomenų įrašymo į vaiko gimimo įrašą. Be to, neaišku, kodėl tada nereikia tokių pat duomenų apie vaiko motiną? Paprastai pareiškime, be tėvystės pripažinimo, dar įrašomas tėvų susitarimas dėl vaiko pavardės. Kadangi Civilinės metrikacijos taisyklių 33.1 punkte nustatyta, kad tėvams nesusitarus dėl vaiko vardo arba pavardės (kai tėvų pavardės skirtingos), vaiko gimimo registravimas atidedamas tol, kol tėvai nepateiks teismo nutarties suteikti

vaikui vardą (pavardę), tai notariškai tvirtinamame pareiškime vaiko tėvų susitarimas dėl vaiko pavardės nėra būtinas.

Lietuvoje įsigaliojus Bausmių vykdymo kodekso nuostatai, leidžiančiai nuteistajam, turinčiam vaiką iki septynerių metų ar du ir daugiau nepilnamečių vaikų (jei jiems neapribota tėvų valdžia), pretenduoti į ankstesnį lygtinį paleidimą, pagausėjo tėvystės pripažinimo atvejų, kai tėvystę pripažįsta asmenys, esantys pataisos įstaigoje. Esant minėtam tėvystės pripažinimo reglamentavimui, kai nėra akcentuojamas buvimas biologiniu vaiko tėvu, CK 3.142 straipsnio 1 dalies terminas „asmuo, laikantis save vaiko tėvu“, yra visai tinkamas asmeniui, kuris žinomai nesamą tėvystę pripažįsta tik tam, kad būtų kuo greičiau lygtinai paleistas iš pataisos įstaigos ar dėl kitų motyvų. Galima prognozuoti, kad prirėikus realiai vykdyti tėvo pareigas bus bandoma nugincyti tėvystę, pripažintą minėtomis sąlygomis. O nugincyti tėvystę bus galima tik įrodžius, kad vaiko tėvas nėra biologinis tėvas, ką padaryti nebus sunku. Todėl svarstyтина, ar tėvystės pripažinimo pareiškime neturėtų būti fiksuojami tėvų patvirtinimai, kad nurodytas asmuo yra biologinis vaiko tėvas (motina). JAV tėvystės pripažinimo pareiškimuose naudojamos sąvokos „biologinis tėvas“ ar „biologinė motina“ ir pareiškėjai įspėjami, kad, nebūdami tikri dėl savo biologinės tėvystės, pareiškimo neturi pasirašyti, o turi atlikti genetinį (DNR) testą. Vaiko teisė žinoti savo tėvus yra įtvirtinta Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje ir ši teisė turi būti tinkamai užtikrinta. Vienas iš tinkamo visuomenės narių elgesio užtikrinimo būdų yra baudžiamoji atsakomybė. Tačiau, net ir numčius minėtas aplinkybes tėvystės pripažinimo pareiškime, asmenį, melagingai pripažinusį save vaiko tėvu, būtų sunku patraukti baudžiamojon atsakomybėn už melagingos informacijos pateikimą.

Tėvystės pripažinimas lemia įvairių civilinių (ir ne tik civilinių) teisių ir pareigų atsiradimą, šios teisės ir pareigos (teisė į išlaikymą, paveldėjimo teisė, pareiga išlaikyti ir t.t.) yra labai svarbios, todėl klausimas dėl notaro tvirtinamo tėvystės pripažinimo pareiškimo nustatytosios formos sprendinys operatyviau.

Rasa Birutienė

Vilniaus 14-ojo notaro biuro notarė
Garbės teismo pirmininkė

KONFLIKTAI KASDIENIAME NOTARO DARBE, JŲ SAMPRATA IR SPRENDIMAI

2008 metų balandžio 28–30 dienomis Lietuvos notarų rūmuose buvo surengti Lietuvos notarų ir Notarų rūmų darbuotojų mokymai tema „Derybų, meditacijos ir konstruktyvaus konfliktų valdymo intensyvaus mokymo kursai“. Šias pas-kaitas notarams skaitė Mykolo Romerio univer-siteto Psichologijos katedros lektorius dr. Alfredas Laurinavičius ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto lektorius dr. Rimantas Simaitis. Lektorių pateikta medžiaga ir diskusijos bei mokymai buvo įdomūs ir naudingi, todėl norėčiau gauta infor-macija pasidalyti su visais kolegomis teisininkais, taip pat su „Notariato“ skaitytojais.

Šiame straipsnyje bus kalbama apie konfliktų sam-pratą ir kilmę, jų sprendimo būdus.

Kasdieniam mūsų darbe tenka susidurti su konf-liktais, jų sprendimu bei derybų menu. Notarai turi mokėti tokias situacijas valdyti tiek dėl savo darbo kokybės, tiek kliento labui. Konfliktų supratimas, jų valdymas ir geri sprendimai gerina bendravimą, stiprina notarų autoritetą. Visi mes nuolatos atsidu-riame situacijose, kuriose prieš savo valią tampame ginčų liudininkais ir dalyviais. Aplinkui matome kylančius ir slūgstančius konfliktus ir, be abejo,

mums patinka asmenys, kurie sugeba teisingai ir profesionaliai išspręsti tokius ginčus. Tačiau ar dažnai pagalvojame, kad spręsti konfliktus yra išmokstama. Mes žinome, kad pyktis ginčų metu blogai, kad negalima rodyti neigiamų emocijų, tačiau vis dėlto konfliktai kyla, žmonės pyksta ir dažnai neaišku, kas iš tiesų vyksta. Todėl kalbėsiu, kaip spręsti konfliktus ir kokių žinių tam reikia.

Kas yra konfliktas ir kokia jo kilmė? Č. Niksonas sakė: „Jeigu nepatiriate konfliktų, pasitirkinkite, ar turite pulsą“. Su konfliktais susiduriame nuolatos – kasdieniame darbe, visuomenėje, namuose. Tuomet patiriame stresą. Konfliktų metu galime būti dalyviai arba stebėtojai. Yra kelių rūšių dalyviai: tai asmenys, kurie sukelia konfliktus, ir asmenys, kurie į konkrečius konfliktus įtraukiami prieš savo valią. Kasdieniame darbe turbūt sunkiai įsivaizduo-jamas notaras, kuris yra tik konflikto stebėtojas, t.y. notaras, kuris klauso, kaip klientai ginčijasi, ir nesiima jokių veiksmų ginčui baigti.

Kita konfliktų rūšis – kliento ir notaro ginčai. Dėl vienokių ar kitokių priežasčių klientai gali pykti ir ginčytis būdami neteisūs, reikalaudami notarą atlikti neteisėtus veiksmus, o notarui tenka profesionaliai

išspręsti tokius konfliktus, nes žinome, kad klientas visada teisuus. Tačiau notaras kasdieniame darbe visų pirma yra žmogus, kurį taip pat galima įžeisti. Būdamas asmeniu, atliekančiu įstatymo pavestus veiksmus, notaras turėtų mokėti profesionaliai išvengti konfliktų arba juos tinkamai baigti.

Profesionalaus notaro elgesio reikalauja teisės aktai. Pagal LR notariato įstatymo 7(1) str., notarui gali būti iškelta drausmės byla už LR notarų garbės (etikos) kodekso pažeidimus. LR notarų garbės (etikos) kodekso 3 ir 4 str. numatoma, kad „notaras savo darbu ir elgesiu stiprina Notarų rūmų ir savo biuro prestižą, notaras privalo išlaikyti jo pareigoms deramą orumą“. LR notarų garbės(etikos) kodekso 6 ir 10 str. numatoma, kad „notaras visada korektiškas kliento atžvilgiu, yra jo bešališkas patarėjas, o neigiamas sprendimas pateikiamas tokia forma, kuri neįžeidžia kliento, notaras visada objektyvus ir yra absoliutus šalių teisinio saugumo garantas, notaras saugo ne vienos, o abiejų šalių įstatymui neprieštaraujančius interesus“. Tokia yra pareiga pagal įstatymą, kaip savo profesinėje veikloje turi elgtis notaras. Notarai turi nuolat mokytis, kaip tai pasiekti.

Reikia išmokti laiku suvokti, kas yra konfliktas, ir kad tai jau konfliktas, o ne šiaip pokalbis. Išspręsti ginčą nėra lengva, jeigu žmogus konfliktų vengia arba jų nesupranta.

Taigi KONFLIKTU laikoma skirtingų nesuderinamų nuomonių bei interesų susidūrimas, dėl kurio vienai ar abiem pusėms kyla nemalonių išgyvenimų. Skirtingi žmonės vienoje situacijoje gali turėti skirtingų interesų ir manyti, kad jie yra nesuderinami. Dažnai iš pirmo žvilgsnio taip ir atrodo, kol konfliktas nepradedamas spręsti iš esmės. Iš savo netrumpo darbo praktikos galiu pasakyti, kad išeitis yra visuomet, tačiau skiriasi konflikto intensyvumas, trukmė, pasekmės, kurios gali tenkinti ne visus. Esminį vaidmenį sprendžiant konfliktus turi žmonių gebėjimai ir žinios bei geranoriškumas. Seminaro metu gauta medžiaga ir pavyzdžiai leido įvertinti tokius, atrodo, nepaaiškinamus dalykus kaip KONFLIKTO POZITYVUMAS. Ką gero gali turėti konfliktas ir kodėl dažnai nereikia ginčo vengti arba jį slopinti? Konfliktai – tai žmonių santykių, procesų vystymosi šaltinis, dažnai po ginčų

pradedama savaime spręstis, atrodo, iki tol nepajudinami reikalai. Konfliktas yra signalas asmenybei keistis. Jeigu žmogus nuolat konfliktuoja su kitais, tai gali reikšti, kad su šiuo žmogumi kažkas ne taip, kad jis elgiasi neteisingai, jam reikia apmąstyti savo elgesį ir keistis.

Konfliktas gali būti ir galimybė suartėti. Klaidingai manoma, kad po konflikto daugiau santykių su žmogumi nebus. Priešingai, kilus ginčui ir jį teisingai bei sąžiningai išsprendus, žmonėms palengvėja, jie tampa solidaresni, kadangi bendrai teko išspręsti tam tikrus rimtus klausimus. Ginčai taip pat yra galimybė sušvelninti įtemptus santykius, todėl visuomenėje paplitęs posakis, kad vieni ant kitų išsikrauna, yra visiškai teisingas, nes žmonės ginčydamiesi išlieja susikaupusią neigiamą energiją. Tačiau tokius konfliktus reikia mokėti valdyti, reikia mokėti nepriimti tokių emocijų asmeniškai, stengtis neigiamas emocijas paversti pozityviais dalykais. Be abejo, tai nėra paprasta, nes kiekvienas žmogus pirmiausiai galvoja, kaip jis jaučiasi ir kokie yra jo norai bei lūkesčiai. Sprendžiant konfliktą tenka daryti įvairių nuolaidų, ieškoti kompromisų. Taip yra tobulėjama, gerinami santykiai. Pagrindinė taisyklė yra ta, kad konfliktas turi būti sprendžiamas, o ne gilinamas. Kiekvienas asmuo turi ieškoti būdų, kaip išspręsti konfliktą. Ginčo metu vyraujanti emocija yra pyktis. Dažnai būtent pyktis neleidžia žmonėms ieškoti sprendimų, kyla asmeniškumų, stringa bendravimas. Visi žinome, kad pyktis kenkia sveikatai, ypač moterų grožiui, todėl geriau nekonfliktuoti. Tačiau kilusį konfliktą reikia spręsti ir stengtis neigiamas emocijas neutralizuoti. Jeigu viena iš konflikto šalių yra stipresnė, tikėtina, kad ji ir laimės, todėl neišvengiamai kita šalis liks nepatenkinta. Toks konfliktas ir jo sprendimas yra destruktivus, jis paremtas jėgos principu, todėl tokių ginčų sprendimo būdų reikėtų vengti. Pasakyti klientui, kad aš, kaip notaras, šiame konflikte esu teisuus, galima tik labai korektiškai, o jei tikrai esame teisūs, tą paaiškiname ir įrodome. Tokioje situacijoje notaras parodo daugiau jėgos, tačiau tai turi būti padaryta taip, kad klientas nebūtų užgautas. Apie tai kalbu todėl, kad notaro darbe pasitaiko tokių atvejų, kai klientai bando daryti spaudimą kitai šaliai ar notarui, prašydami tvirtinti negalimus, neteisingus, vienašališkus dokumentus. Todėl

notarai sprenddami konfliktus turi būti stiprūs derybininkai ir stengtis apsaugoti sandorio šalių interesus, savo ir savo biuro prestižą ir laikytis įstatymų bei moralės normų. Pasirenkamas jėgos balansavimas ir ieškoma visiems priimtino sprendimo. Ginčo metu turi būti pabrėžiami poreikiai, kurie kiekvienai šaliai visuomet yra svarbūs ir subjektyvūs. Sprendžiant konfliktą ieškoma būdų priešpriešą paversti bendro sprendimo ieškojimu, t.y. kaip visiems išspręsti ginčą priimtiniu būdu ir priimant kuo daugiau šalis tenkinančių sprendimų. Norint pasiekti galutinį sprendimo būdą, per vieną ginčą gali būti pereinami keli ginčo sprendimo etapai. Panagrinęsiu juos plačiau.

Pirmasis – tai konflikto VENGIMAS. Mes žinome, kad kilo ginčas, tačiau vengiame jį spręsti dėl tam tikrų priežasčių – dėl baimės, nesaugumo, nepatyrimo, nepasitikėjimo, nenoro, dėl to, kad nematome galutinio rezultato. Priežasčių gali būti įvairių ir nesuprantamų. Tačiau dėl vengimo gali atsirasti nepasitenkinimas, gali būti žeminamas kitas asmuo. Tam tikrais atvejais tai yra galimybė išvengti atviro agresyvaus konflikto, laimėti laiko. Tarkime, notarų biure kilo konfliktas tarp klientų. Tokiu atveju geriausia būtų klientams pasiūlyti kavos arba arbatos, padaryti pokalbio pertraukėlę, trumpam pakeisti pokalbio temą. Galima pasiūlyti atidėti klausimą kitai dienai, tačiau šie būdai galimi tik ginčo šalims to pageidaujant ir sutinkant. Taip nukreipiamas dėmesys į kitus ne tokius sudėtingus dalykus, atsiranda galimybė trumpam pailsėti nuo ginčo.

Kai žmonės ieško dėmesio tik kad būtų patenkinti jų interesai, o taip būna daugeliu atvejų, pasirenkamas KONKURENCIJOS būdas, t.y. sprendami konfliktą žmonės konkuruoja ir ginče laimės galbūt tik viena iš konkuruojančių pusių. Šiuo atveju yra konfrontuojama, konfliktas tampa kovos lauku, siekiama ginti tik savo interesus ir tikėtina stipresnės šalies persvara. Pranašumas būtų tik toks, kad galima skaudžiai, bet greitai išspręsti konfliktą. Tačiau tokie santykiai tinkami sporte, kur laimi stipresnis, ir tokios yra sporto varžybų elgesio taisyklės. Asmeniniuose žmonių santykiuose konkurencija iš tiesų yra žalinga, nes nukenčia žmogiški santykiai. Nemažai žmonių,

taq suprasdami, pasirenka pasyvesnį ir švelnesnį ginčų sprendimo būdą.

Siekiant patenkinti kito asmens interesus, pasirenkamas PRISITAIKYMO būdas, t.y. žmogus nusileidžia ir atsisako savo interesų, siekdamas išvengti dar didesnio konflikto. Tuo siekiama išsaugoti gerus santykius, jeigu jie yra svarbūs, ir taiką. Tačiau taip kuriami nelygiaverčiai santykiai, gali būti mažinamas savo vertės pajautimas, galimi realūs materialiniai ir moraliniai nuostoliai.

Geras diplomatiškas būdas išspręsti konfliktą yra KOMPROMISAS. Pasitelkus kompromisą ginčo šalys ieško būdų surasti sprendimą, darydamos nuolaidas kitai šaliai. Kompromisas pasitelkiamas sunkiai sprendžiamuose ginčiuose, ginčo šalys gali spėti, kad be kompromiso klausimas niekaip nebus išspręstas. Tai vienas dažniausių ginčų sprendimo būdų, pasitaikantis notarų darbe. Pavyzdžiui, šalys sudaro pirkimo ir pardavimo sutartį, viena iš šalių vienašališkai sutinka apmokėti notaro atlyginimą mainais už tai, kad turės teisę nustatyti terminu ilgiau neatlygintinai gyventi parduodamame bute arba nustatyti terminu atidedamas pinigų sumokėjimo terminas. Dalijantis turtą kompromiso ieškoma susitariant, koks turtas kam atiteks po skyrybų. Taip siekiama greičiau baigti konfliktą, taip pat dalinės naudos, tačiau šaliai sutinkant galimi ir daliniai nuostoliai. Kompromiso dažniausiai laikomasi, kai šalys daugmaž lieka patenkintos rezultatais. Kompromisui nepavaldus yra manipuliavimas. Su manipuliavimo reiškiniu notarai susiduria kasdieniame darbe: bandoma manipuluoti kitais asmenimis, notarais. Kovoje pirmiausiai manipuliavimą reikia atpažinti, o atpažinus atvirai parodyti, kad toks bendravimo būdas yra nepriimtinas ir taip toliau bendraujama nebus. Atsargiau reikėtų elgtis parodant, kad tai yra nepriimtina, arba nutraukiant ar atidedant bendravimą, kadangi gali būti visiškai nutraukti santykiai, skundai, kilti klientų nepasitenkinimas.

Tobuliausias konfliktų sprendimo būdas yra BENDRADARBIAVIMAS.

Jis svarbus dėl to, kad šalys gauna daugiau, negu buvo tikėtasi, t.y. bendradarbiaujant sukuriami

nauji santykiai, pasiekiami bendri tikslai, priimami bendri sprendimai. Tai konfliktų sprendimo būdas, kuriame nėra manipulavimo ir vienos pusės interesų gynimo. Stengiamasi pasiekti rezultata, kuris patenkintų visas šalis. Kasdieniame notarų darbe ir mūsų gyvenime bendradarbiavimas turėtų būti pagrindinis konfliktų sprendimo būdas, siekiant padėti rasti geriausią ir šalis labiausiai tenkinantį susitarimą. Šalims bendradarbiavimu išsprendus konfliktą, pagerėja asmenų santykiai, kyla pasitikėjimas ir gaunamas pasitenkinimas gautu rezultatu. Trūkstant bendradarbiavimo gali būti sugaišta daug laiko tikslui pasiekti. Jeigu bendradarbiaujant ginčas neišsprendžiamas, žmonės grįžta prie konkurencijos.

Kokių savybių reikia asmenims, kasdien dirbantiems su žmonėmis ir sprendžiantiems konfliktus. Atsakymus greičiausiai žinome visi, tačiau norėčiau paminėti vienintelį ir, mano manymu, svarbiausią – tai NORAS. Noras suprasti ir išgirsti gali padėti išspręsti daugelį problemų. Notaras, kaip asmuo, tiesiogiai dirbantis ir bendraujantis su žmonėmis, turi būti pasiruošęs spręsti ginčus. Tam reikia tam tikrų asmeninių savybių, kurios gali būti įgimtos ar kurių galima išmokyti. Tai geras konflikto dinamikos ir aplinkybių supratimas. Kita svarbi savybė sprendžiant konfliktus yra sugebėjimas efektyviai išklausti. Notaras, norėdamas, kad juo būtų pasitikima, turi būti kantrus, tolerantiškas, lankstus ir, be abejo, įtaigus, taip pat jis turi patikti žmonėms, būti kūrybingas, išradingas, kompetentingas ir turėti autoritetą. Autoritetas yra geriausias ir greičiausiai plintantis socialinis „virusas“, pas notarą atvedantis žmones, tad tikėtina, kad ir konfliktus pas tokį notarą žmonės išspręs greičiau ir geranoriškiau. Notaras turi būti patikimas šalių patarėjas, atvira ir negyvybinė asmenybė. Jeigu jis negali ar nesugeba išklausti žmonių problemų, į pyktį reaguoja nepasitenkinimu, tikėtinas konfliktas ir nemalonus pasekmės. Todėl reikia išklausti visas neigiamas kliento pretenzijas ir bandyti išspręsti taip, kad klientui būtų aišku, jog jo nepagrįsti pageidavimai atmetami ne dėl nepatenkinto notaro, o dėl nepagrįstų jo paties pretenzijų. Kuklumas, objektyvumas ir nešališkumas yra būtinos ir įstatyme nurodytos notaro savybės. Norint teisingai išspręsti konfliktus reikia gero teisinio išsilavinimo, psichologinio

pasiruošimo bei gerų asmeninių savybių. Notaras, kaip asmuo, suteikiantis paslaugas ir atliekantis pareigas, turi kontroliuoti emocinę situaciją. Tam tikrais atvejais labai padeda geranoriškas humoras. Tinkamas pajuokavimas, draugiška šypsena, tačiau jokių būdu ne pašaipos ar sarkazmas, padeda žmonėms atsipalaiduoti, sumažėja įtampa, žmonės pasijunta ramesni, ginčai sprendžiami lengviau ir draugiškiau, darbas vyksta sklandžiau. Kai matau, kad tarp žmonių kyla įtampa, stoja neįtaigi tyla, pasitelkiu savo mėgstamą bendravimo būdą. Draugiška šypsena ar lengvas neutralus pokalbis gali pakeisti žmonių nuotaikas, pašalinti įtampą ir neigiamas emocijas, be to, toks bendravimas yra malonus ir skatina bendradarbiavimą.

Notaras, kaip profesionalus teisininkas, turi skatinti šalis ieškoti sprendimų, parengti dokumentus, paaiškinti šalims dokumentų turinį, šalių teises ir pareigas, dokumento pasekmes. Notaras ir jo darbuotojai, visas notaro biuro kolektyvas, savo darbe struktūrizuoja procesą ir atlieka jiems pavestas funkcijas. Svarbus vaidmuo tenka tiems notaro biuro darbuotojams, kurie taip pat tiesiogiai bendrauja su klientais. Tam reikia susikaupimo, gero nusiteikimo. Svarbiausias dalykas, kurio reikia klientams, yra dėmesys ir pagarba žmogui, jo problemai.

Jeigu apsilankymas pas notarą praėjo puikiai, nekilo ginčų, visos šalys buvo patenkintos ir padėjo notarui, būtina PABAIGA. Pabaiga – tai dėmesingas atsisveikinimas, tai padėka už pasitikėjimą ir bendrą darbą. Notaras, prieš atsisveikinant šalims ir šalims su notaru, neturi pamiršti pasakyti, kad išsiskyrusios šalys dar bendraus, turi priminti, kad šalys turės susiskambinti, perduoti viena kitai dokumentus, raktus ar kitus daiktus, kad dar gali tekti atvykti ir pasirašyti vieną ar kitą reikalingą dokumentą ir kad šalys yra laukiamos. Taip tarp žmonių palaikomas tolesnis bendradarbiavimas.

Visiems notarams ir kolegoms teisininkams, taip pat sau noriu palinkėti, kad mūsų kasdieniame darbe konfliktų būtų kuo mažiau, o jiems kilus būtų priimami patys protingiausi sprendimai. Kad ginčai būtų išspręsti, linkiu daug profesinės išminties, tobulėjimo, kantrybės ir sėkmės.

TARPTAUTINIAI SANTYKIAI

Daiva Dumčiuvienė

Lietuvos notarų rūmų
patarėja civilinės teisės klausimais

GALVOKITE, KAD MAŽIEJI YRA PIRMIEJI

Smulkią verslo skatinimas Europoje

„Galvokite, kad mažieji yra pirmieji“ (angl. *Think Small First*) – tai Europos Komisijos darbo principas, numatytas Smulkaus verslo akte (SBA) Europai. Siekiant laisvo paslaugų teikimo ir kapitalo judėjimo, ES kuriamos idėjos, kaip palengvinti verslui sąlygas tiek visoje Europos Sąjungoje, tiek atskirose valstybėse narėse. Pastaruoju metu ypač didelis dėmesys skiriamas smulkią verslui. Europos Sąjungos institucijos nustatė, kad ES ekonomikos varomoji jėga yra smulkusis ir vidutinis verslas, kuris sudaro daugiau nei 90 proc. visų įmonių ir sukuria 2/3 darbo vietų šalių ekonomikose (Ekonomikos ir socialinio komiteto nuomonė apie Europos bendrovės statutą smulkiosioms ir vidutinėms įmonėms, 2002/C 125/19). Valstybės narės jau daug metų atsiskaito Europos Sąjungos institucijoms, ką padarė savo valstybėse lengvindamos sąlygas smulkią verslui. Nepaisant dažnų administracijų ataskaitų, verslo atstovai daugelyje valstybių išlieka nepatenkinti valstybės požiūriu į verslo teisinį reglamentavimą ir siekia spręsti kylančias problemas Europos Sąjungos mastu. Dažnai pasigirsta argumentų, kad bendrovės steigimas yra per ilgas ir per brangus, licencijuojama veikla ribojama nepagrįstais administraciniais suvaržymais, minimalus įstatinio kapitalo dydis įveikiamas tik didžiajam verslui, įregistruvus bendrovę reikia apie save pranešti daugybei institucijų – mokesčių inspekcijai, socialinio draudimo institucijai bei darbo inspekcijai, o valstybinę statistiką renkančios institucijos nuolat reikalauja pildyti bendrovės

veiklos ataskaitas. Be to, visų įmonių finansinė atskaitomybė yra vieša, todėl smulkusis verslas priverstas informuoti savo pagrindinį užsakovą apie tai, kad jis yra vienintelis jo pajamų šaltinis. Šios problemos yra nieko vertos, palyginti su tuo, kad smulkią verslininkui pradėjus verslą, pirmieji metai dažnai yra nuostolingi, nes trūksta ne tik pinigų, bet ir žinių.

Europoje svarstoma dar viena nauja juridinio asmens teisinė forma – Europos uždaroji akcinė bendrovė

Viena iš galimų pagalbos priemonių smulkią verslui yra naujos juridinio asmens teisinės formos sukūrimas. Ši bendrovės teisinė forma būtų reglamentuojama Europos Sąjungos teisės aktu ir sukurtų maksimaliai lanksčias galimybes smulkią verslui vykdyti veiklą bet kurioje iš valstybių narių ar perkelti savo verslą į kitą valstybę. Be to, bendra teisinė forma leistų bendrovei būti vienodai traktuojamai visose Europos Sąjungose valstybėse narėse, išvengiant dvigubo apmokesstinimo bei papildomų išlaidų steigiant dukterines įmones ar filialus užsienio valstybėse.

Šiuo metu Europos Sąjungoje yra priimti keli reglamentai dėl naujų įmonių teisinių formų – Europos ekonominės interesų grupės, Europos bendrovės ir Europos kooperatinės bendrovės. Visi jie skirti bendrovėms, kurios ketina plėtoti verslą keliuose ES valstybėse narėse. 2002 m. Europos Sąjungos

Ekonomikos ir socialinis komitetas pažymėjo, kad tik 8 proc. smulkiojo verslo įmonių veikia keliose valstybėse ir tik 5 proc. įmonių turi atstovybes ar jungtinį verslą (iš esmės trūksta žinių apie verslą kitose ES valstybėse ir galimybių). Iš esamų Europos juridinių asmenų teisinių formų smulkieji verslininkai taiko tik vieną – Europos ekonominių interesų grupės (EEIG). EEIG gali būti steigiama ir Lietuvoje (šiuo metu įregistruotos dvi). O Europos bendrovės ir Europos kooperatinės bendrovės teisinės formos iš esmės yra skirtos didžiosioms įmonėms.

Europos Sąjungos Ekonomikos ir socialinis komitetas pareiškė, kad reikia sukurti specialią Europos juridinio asmens teisinę formą, skirtą smulkiajam verslui (tuo metu daugiau galvota apie Europos bendrovės statuto pakeitimus):

- Ši teisinė forma turi būti prieinama tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, nebūtinai ES valstybių narių piliečiams;
- Ji turi būti paprasta, lanksti ir pritaikyta partnerių norų įvairovei įgyvendinti.
- Tai turi būti Europos verslo, o ne nacionalinės teisės teisinė forma.
- Ši bendrovė nebūtinai turi būti steigiama jungimo būdu (kaip yra Europos bendrovės atveju), bet turi vykdyti veiklą daugiau nei vienoje ES valstybėje narėje (nes turi „Europos“ ženklą)
- Bendrovės valdymas ir veikla turi būti maksimaliai lankstūs, o įstatai („modeliniai įstatai“) turėtų būti tik pavyzdiniai šioms bendrovėms;
- Tai tik Europos Bendrijų teisės reglamentuojama teisinė forma, o blanketinės normos į nacionalinę teisę galėtų būti tik specifiniais ir ribotais atvejais;
- Ši teisinė forma visų pirma skirta mažosioms įmonėms, tačiau atsižvelgiant į lankstumo reikalavimą nepatartina, kad įmonėje būtų ribojamas darbuotojų skaičius;
- Įmonės darbuotojams taikytinos valstybės, kurioje darbuotojai dirba, darbo teisės nuostatos;
- Įmonių steigimo, kapitalo, buveinės ir direktorių atsakomybės teisės normos yra tik Europos Bendrijų teisės dalis, nenukreipiant į nacionalinę teisę. Tai užtikrintų unitarinį bendrovės struktūros pagrindą. Minimalus kapitalas – 15 tūkst. EUR ir padalytas į akcijas, neatsisakant kitų galimybių.
- Siekiant išvengti teisės pažeidimų, steigimo procese dalyvaujančios kompetentingos institucijos turi užtikrinti, kad įstatai atitiktų teisę. Tačiau šių institucijų paslaugos turi būti pigios ir greitai atliekamos.
- Nacionalinės teisės reglamentavimo sritis būtų atskaitomybės, mokesčių teisė, baudžiamoji ir bankroto teisė.
- Šios teisinės formos reglamentavimas įtvirtintų sutarčių laisvės principą, nors kartu turėtų užtikrinti akcininkų mažumos ir trečiųjų asmenų apsaugą. Pareigų (imperatyvių teisės normų) organizuojant bendrovės struktūrą turėtų būti minimaliai, tiek kiek tai susiję su kolegialaus partnerių organo sprendimo priėmimo dalyku.
- Buveinė turėtų būti ES valstybėje narėje ir leidžiama ją perkelti nekuriant naujo juridinio asmens.
- Smulkųjį verslą komitetas siūlytų konsultuoti specialiuose centruose.

Minėti komiteto pasiūlymai sukėlė labai daug diskusijų ES institucijose. Įvairios organizacijos, tarp jų ir Europos Sąjungos notariatų taryba (CNUE), pateikė savo nuomonę Europos Komisijai. Nors Komisija galutinį pasiūlymą planuoja pateikti tik 2008 m. liepos mėn., šiuo metu Europos Komisijos atstovai jau ne kartą viešai deklaravo savo poziciją (2008 m. gegužės 14 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos uždarnosios akcinės bendrovės (*Societas Privata Europaea* – SPE) statuto):

1. Bendrovę bus galima įsteigti „*ex nihilo*“ (steigėjai gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, o jungimo reikalavimo, kaip Europos bendrovės atveju, nebus reikalaujama). SPE taip pat bus

galima sukurti pertvarkant, jungiant ar skaidant nacionalines bendroves.

2. Europos uždarnosios akcinės bendrovės steigimo nevaržys minimalaus kapitalo reikalavimai (minimalus kapitalas bus 1 EUR. Tai žymus pasikeitimas, nes Ekonomikos ir socialinis komitetas 2002 m. siūlė 15 tūkst. EUR įstatinį kapitalą!). Tradiciniai argumentai, kodėl bendrovei reikalingas įstatinis kapitalas, siejami su tuo, kad kuo didesnis bendrovės įstatinis kapitalas, tuo geresnė bendrovės kreditorių apsauga. Tačiau šis aspektas gali būti paneigiamas, nes įstatinis kapitalas niekur „neįšaldomas“, bet naudojamas bendrovės veikloje, todėl kreditoriai praktikoje nesidomi įstatinio kapitalo dydžiu, bet tikrina bendrovės grynųjų pinigų srautus ir taip sprendžia apie bendrovės mokumą. Be to, sunku nustatyti, koks yra visoms bendrovėms tinkamas minimalus įstatinis kapitalas, todėl Europos Komisija yra linkusi atsisakyti nustatyti didelį įstatinį kapitalą ir jo dydį palikti nustatyti patiems akcininkams.

3. SPE sudarys vieną steigimo dokumentą (ang. *articles of association*).

4. Atsižvelgiant į Europos Teisingumo Teismo praktiką, Europos Komisija ketina siūlyti registruoti bendrovę vienoje valstybėje narėje, nors bendrovės centrinė administracija ir pagrindinė veikla yra vykdoma visai kitoje valstybėje narėje. Tačiau SPE buveinė nebūtinai reikš nuolatinę juridinio asmens valdymo organo vietą.

5. Bendrovė negalės platinti savo akcijų viešai.

6. Valstybės narės galės nustatyti tik vieno lygio SPE steigimo teisinę kontrolę – administracinę ar teismo arba privalomus notarinius dokumentus. Pažymėtina, kad vykdomo teisinio tyrimo požiūriu teisinio reglamentavimo nesiruošiama keisti ir jis iš esmės gali likti toks pats kaip ir 1968 m. Pirmosios Tarybos direktyvos 10 straipsnyje.

7. SPE steigimo dokumente bus nurodomi SPE duomenys, akcijos, kapitalas ir valdymo organas (beje, valdymo organas, susidedantis iš vieno ar kelių asmenų, galės būti tik vienas). Akcijos bus

registruojamos SPE valdymo organo tvarkomame akcininkų registre, kurio duomenys turės „prima facie“ galių teisme, įrodinėjant akcijų nuosavybę.

Europos Sąjungos notariatų taryba (CNUE) jau ne kartą išreiškė savo nuomonę dėl Europos uždarnosios akcinės bendrovės reglamentavimo ir nurodė, kad Europos uždaroji akcinė bendrovė (SPE), skirtingai nuo Europos bendrovės (SE), bus ypač griežtai ir vieningai reglamentuota priemonė. Čia neliks vietos bendrovės steigimo dokumentų laisvei ir kartu akcininko laisvei reglamentuoti savo verslą. Bendrovės steigimo dokumentas bus sudaromas atsižvelgiant į griežtus Reglamento ir jo priedo reikalavimus (tai nepalengvins, bet suvaržys smulkaus verslo steigimo laisvę).

CNUE taip pat nepitaria projekto nuostatoms dėl akcininkų registravimo, kurį atlieka valdymo organas. Mano, kad šią funkciją daugelyje valstybių atlieka viešieji registrai, nes taip siekiama viešojo intereso gynimo, atsižvelgiant į pinigų plovimo grėsmes. Pažymėtina, kad Lietuvoje uždarųjų akcinių bendrovių akcininkai neregistruojami viešajame registre, išskyrus vieną atvejį, kai UAB akcininkas yra vienas asmuo. Vienintelis akcininkas registruojamas atsižvelgiant į Dvyliktosios Bendrovių teisės direktyvos 3 straipsnį. Beje, Europos Komisijos pasiūlytame Reglamente nėra numatoma, kad viešajame registre bus registruojamas vienintelis SPE akcininkas. CNUE kartu kelia abejonių ir per mažas minimalus kapitalo dydis. Manoma, kad toks kapitalas netenkins bankų ir kitų kreditorių interesų.

Kartu iš pateikto projekto neaišku, ar ši SPE teisinė forma skirta vien tik verslui „tarp sienų“ plėtoti. Iš komisijos pasiūlymų galima daryti išvadą, kad SPE galės steigti ir asmenys, plėtojantys verslą vienoje valstybėje narėje. Be to, šia teisine forma galės pasinaudoti ne tik smulkusis verslas, bet ir didžiosios įmonės.

Kitos smulkiojo verslo skatinimo priemonės

2008 m. Europos Komisija paskelbė komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialiniam komitetui ir Regionų

komitetui – Komisijos teisėkūros ir darbo programą 2008 metams. Joje numatyta 2012 m. sumažinti administracinius barjerus verslui iki 25 proc. (ypač smulkiosioms įmonėms). Šį ambicingą planą ES turi pasiekti kartu su valstybėmis narėmis. Veiksmų plane taip pat numatyta sumažinti pareigą verslui informuoti valstybės institucijas apie savo veiklą.

Tuo tarpu valstybės narės per 2008 m. turi:

1. Atriboti verslo steigimo administracinės išlaidas iki 100 EUR ir laiko sąnaudas – mažiau nei viena savaitė.
2. Pagal paslaugų direktyvą supaprastinti verslo pradžia.
3. Įsteigti vieną langelį verslui konsultuoti, kad verslininkai galėtų gauti informaciją vienoje vietoje (*Single Contact Point*) ir jeigu yra galimybė – elektroniniu būdu. Verslininkai, pradėdami verslą, visas procedūras turi atlikti šioje vietoje.
4. Įgyvendinti principą „vieną kartą ir visiems“, kuris reiškia, kad įmonė atitinkamus dokumentus turėtų pateikti administracijai tik kartą per metus.
5. Supaprastinti verslo restruktūrizavimo procedūras.

Paslaugų direktyvos įgyvendinimas ir „Single Contact Point“

Paslaugų direktyvos 6 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės steigia kontaktinius centrus, kuriuose būtų galima atlikti:

- a) visas procedūras ir formalumus, kurie būtini norint gauti teisę teikti paslaugas, visų pirma visas būtinas deklaracijas, pranešimus ar kompetentingoms institucijoms teikiamus prašymus išduoti leidimą, įskaitant prašymus įtraukti į registrą, sąrašą arba duomenų bazę, arba įsiregistruoti profesinėje įstaigoje ar asociacijoje;
- b) prašymus išduoti paslaugų veiklai vykdyti būtinus leidimus;

Valstybės narės taip pat užtikrina, kad kontaktiniuose centruose teikėjams ir gavėjams būtų lengvai prieinama tokia informacija:

- a) jų teritorijoje įsisteigusiems teikėjams taikomi reikalavimai, visų pirma susiję su procedūromis ir formalumais, kuriuos būtina atlikti norint įgyti teisę teikti paslaugas ar vykdyti paslaugų teikimo veiklą;
- b) kompetentingų institucijų kontaktiniai duomenys, teikiantys galimybę tiesiogiai susisiekti su jomis, įskaitant institucijų, atsakingų už klausimus, susijusius su paslaugų teikimu, duomenis;
- c) priegios prie teikėjų ir paslaugų viešųjų registru bei duomenų bazių priemonės ir sąlygos;
- d) teisių gynimo priemonės, kuriomis paprastai galima naudotis iškilus ginčams tarp kompetentingų institucijų ir teikėjo ar gavėjo arba tarp teikėjo ir gavėjo, arba tarp teikėjų;
- e) asociacijų arba organizacijų, kurios nėra kompetentingos institucijos ir kurios gali teikėjams ar gavėjams suteikti praktinę pagalbą, kontaktiniai duomenys.

Ši informacija turi būti teikiama aiškiai ir nedviprasmiškai, taip pat ir elektroninėmis priemonėmis. Valstybės narės pagal Paslaugų direktyvos 44 straipsnį turi įgyvendinti direktyvą iki 2009 m. gruodžio 28 d.

Nuo 2004 m. pirmasis Lietuvos valstybės įgaliotas asmuo, į kurį kreipiasi verslininkas, siekiantis pradėti verslą, yra notaras. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.64 straipsnio 2 dalies 4 punktą, notaras surašo ir tvirtina dokumentus, kad juridinį asmenį įregistruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės. Be to, notarai turi visas reikalingas žinias, kad padėtų verslininkui, siekiančiam pradėti verslą, o notaro paslaugos yra prieinamos kiekviename Lietuvos rajone. Pažymėtina, kad Estijos notarai jau pranešė Europos Komisijai, kad jie vykdydys kontaktinio centro funkcijas savo valstybėje.

Miglė Čirbaitė

Kauno m. 27-ojo notaro biuro notarė

EUROPOS NOTARŲ TINKLAS – PRAKTINĖ PAGALBA EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NOTARAMS

Europos notarų tinklas – kas tai yra?

Didėjant asmenų, susietų profesiniais ar šeimos ryšiais su kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių gyventojais, skaičiui, pastaraisiais metais notarai vis dažniau susiduria su tarptautinio pobūdžio atvejais. Kuo toliau, tuo daugiau iškyla klausimų dėl skirtingos praktikos kitose ES valstybėse, pavyzdžiui, dėl naudojamos tam tikro dokumento formos. Kad tokie klausimai būtų sprendžiami efektyviai, labai svarbu, kad kiekvienos valstybės notariatai turėtų tiesioginius kontaktus su kitų ES valstybių notariatais.

Todėl 2006 m. spalio mėn. 11 d. Madride vyksiamame Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) susirinkime buvo įkurtas Europos notarų tinklas (ENT). Oficialiai veiklą tinklas pradėjo 2007 m. lapkričio 1 dieną. Europos notarų tinklas yra priemonė, padedanti ES valstybių notarams spręsti tarptautinio pobūdžio klausimus. Europos notarų tinklas – tai konkreti priemonė, skirta pagerinti

teisines procedūras, kurias notarai naudoja sprendami klausimus, susijusius su kita valstybe. Tai gali būti paveldėjimas, bendrovės steigimas, vedybų sutartis ar bet kuris kitas tarptautinio pobūdžio atvejis.

Europos notarų tinklas gali padėti ir informuoti, kai:

- 1) reikia sužinoti, kokia dokumento forma taikoma tam tikroje ES valstybėje narėje;
- 2) notaras ieško kolegos, turinčio kalbinių žinių, kurios būtinos vienam ar kitam atvejui išnagrinėti;
- 3) jei notaras nori nusiųsti prašymą konkrečiam notarui, dirbančiam kitoje ES valstybėje.

Tokiems atvejams ir buvo sukurtas Europos notarų tinklas. Tačiau Europos notarų tinklas negali

pasiūlyti notarams teisinės pagalbos ir neteikia teisinių patarimų. Tinklo užduotis yra labiau susijusi su technine pagalba, kuria būtų galima palengvinti tam tikras notarų atliekamas tarptautinio pobūdžio procedūras. Šio tinklo politinis tikslas – palengvinti vidutinišką ir ilgą Europos notariato integraciją į Europos teismų tinklą sprendžiant civilines ir komercines bylas.

Kaip veikia Europos notarų tinklas?

Europos notarų tinklas yra skirtas Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) narių notariatams. Šiuo metu Europos notarų tinklo narės yra 21 valstybė: Austrija, Belgija, Bulgarija, Čekija, Estija, Graikija, Ispanija, Italija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Vengrija ir Vokietija. Kiekvienas Europos notarų tinklo narys turi savo atstovą, kuriam tos valstybės notaras gali pateikti raštišką prašymą. Pastarasis nedelsdamas šį klausimą persiųs kitos valstybės Europos notarų tinklo atstovui. Kitos valstybės Europos notarų tinklo atstovas per kuo trumpesnę laiką atsiųs atsakymą paklausimą davusios valstybės tinklo atstovui. Notarų klausimai turi būti suformuluoti tiksliai klausimų, o ne bylos forma ir atsiųsti elektroniniu paštu savos valstybės Europos notarų tinklo atstovui. Kad būtų užtikrintas notariinių veiksmų slaptumas ir kliento duomenų apsauga, suformuluotuose klausimuose neturi būti pateikiama informacija, susijusi su konkrečiu asmens duomenimis.

Kas gali naudotis Europos notarų tinklo teikiama pagalba? Šiuo metu Europos notarų tinklo teikiama pagalba gali naudotis tik lotyniškojo notariato sistemos notariatų, kurie yra šio tinklo nariai, notariai.

Kokios Europos notarų tinklo atstovo funkcijos?

Nacionalinis Europos notarų tinklo atstovas atsako už:

1. Savo šalies notarų paklausimų persiuntimą kitos valstybės Europos notarų tinklo atstovui anglų arba prancūzų kalba;

2. Informacijos pateikimą kitos valstybės Europos notarų tinklo atstovui, gavus iš jo konkretų paklausimą.

Kiekvienų kalendorinių metų pabaigoje kiekvienos valstybės Europos notarų tinklo narys turi nusiųsti informaciją Europos Sąjungos notariatų tarybai (CNUE) apie per metus gautų paklausimų skaičių ir jų pobūdį. Du kartus per metus yra rengiami Europos notarų tinklo atstovų susirinkimai, kuriuose pasikeičiama informacija apie tinklo veiklą, ieškoma būdų, kaip ją gerinti.

2008 m. balandžio 24 d. Zalcburge, Austrijoje, įvyko pirmasis Europos notarų tinklo susirinkimas. Jame Europos notarų tinklo nariams atstovaujantys atstovai pasikeitė informacija apie tinklo veiklą kiekvienoje valstybėje narėje. Nuo tinklo įkūrimo daugiausia paklausimų pateikė Nyderlandų notariatas (30), Belgijos notariatas (30), Prancūzijos notariatas (21). Paklausimus teikusieji notariatai pažymėjo, kad atsakymus iš kitų notariatų gaudavo labai greitai – per 1–3 dienas, o kartais net per kelias valandas. Susirinkime taip pat dalyvavo ir pranešimą skaitė Europos Komisijos atstovas p. Olivieris Tellis. Jis pasidžiaugė Europos notarų tinklo veikla ir pažymėjo, jog notariai yra pirmieji iš teisinių profesijų atstovų, įkūrę ir pradėję veiklą tokiame tinkle. Susirinkimo pabaigoje buvo pasikeista nuomonėmis, kaip Europos notarų tinklo narių notariatų atstovai galėtų kuo plačiau paskleisti informaciją savo šalies notarams apie tinklo veiklą ir galimybes juo naudotis sprendžiant tarptautinio pobūdžio klausimus.

Į ką kreiptis?

*Kauno m. 27-asis notaro biuras
K. Donelaicio g. 77-1, LT-44249 Kaunas
tel. +370 37 209121
faks. +370 37 209151
el.paštas: migle.cirbaite@notarai.lt*

Laura Gumuliauskienė

Lietuvos notarų rūmų
patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais

BALTIJOS ŠALIŲ NOTARŲ RŪMŲ SUSITIKIMAS VILNIUJE

2008 m. gegužės 21 d. Vilniuje, Lietuvos notarų rūmuose, įvyko Lietuvos, Latvijos ir Estijos notarų rūmų susitikimas, vadinamoji Trišalė Baltijos notariatų taryba.

Baltijos šalių notariatai bendradarbiauja nuo 1996 metų, kai buvo pasirašyta Lietuvos Respublikos notarų rūmų, Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos ir Estijos Respublikos notarų rūmų bendradarbiavimo ir draugystės sutartis. Pernai toks Baltijos šalių notarų vadovų susitikimas vyko Rygoje. Kitąmet jis planuojamas Taline.

Lietuvos notarų rūmai kolegoms iš Latvijos ir Estijos pasiūlė diskutuoti tokiomis temomis:

- 1) notarų civilinės atsakomybės sąlygos;
- 2) notaro nepriklausomumo ribos;
- 3) notariato perspektyvos.

Taip pat buvo pasiūlyta aptarti Latvijos, Estijos ir Lietuvos notarams teikiamų dokumentų

legalizavimo ar tvirtinimo *apostille* tvarką, atsižvelgiant į trišalę 1992 m. Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartį dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių bei išsiskyrusias Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos užsienio reikalų ministerijų nuomones šiuo klausimu.

Trišalė Baltijos notariatų taryba iš kitų tarptautinių renginių išsiskiria tuo, jog Lietuvos, Latvijos ir Estijos notariatai, būdami ne tik kolegos, bet ir geri draugai bei kaimynai, rimtomis ir visoms trims valstybėms aktualiomis notariato temomis bendrauja tiesiogiai, kolegišškai, neformaliai.

Susitikimo rezultatai kasmet yra įtvirtinami oficialiose išvadose.

Susitikimo nuotraukas žiūrėkite skiltyje AKIMIRKOS, psl. 58.

Trišalės Lietuvos notarų rūmų, Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos ir
Estijos Respublikos notarų rūmų atstovų tarybos
IŠVADOS

2008 m. gegužės 22 d. Vilniuje, Lietuvos notarų rūmuose, įvyko Trišalė Baltijos notariatų taryba. Baltijos valstybių notariatai bendradarbiauja remdamiesi Lietuvos Respublikos notarų rūmų, Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos ir Estijos Respublikos notarų rūmų bendradarbiavimo ir draugystės susitarimu, pasirašytu 1996 m. birželio 15 d. Jūrmaloje (Latvija).

Trišalėje Lietuvos, Latvijos ir Estijos notariatų taryboje dalyvavo:

1. Marius Stračkaitis – Lietuvos notarų rūmų prezidentas;
2. Daiva Lukaševičiūtė – Lietuvos notarų rūmų viceprezidentė;
3. Asta Kielienė – Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė;
4. Svajonė Šaltauskienė – Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė;
5. Rasa Inokaitienė – Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė;
6. Vita Jankovskaja – Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė;
7. Ilze Pilsetniece – Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos prezidentė;
8. Inga Mucina – Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos prezidiumo narė;
9. Inga Dreimane – Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos prezidiumo narė;
10. Vija Pizica – Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos direktorė;
11. Tiitas Seppas – Estijos Respublikos notarų rūmų prezidentas;
12. Anne Saaber – Estijos Respublikos notarų rūmų viceprezidentė;
13. Eve Strang – Estijos Respublikos notarų rūmų teisininkė.

Baltijos notariatų susitikimą organizavo ir jame taip pat dalyvavo Lietuvos notarų rūmų administracija: valdytoja Egidija Tiesnesienė, patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais Laura Gumuliauskienė, atstovė viešiesiems ryšiams Gabija Vitkevičiūtė, teisininkai Eglė Čaplinskienė, Daiva Dumčiuvienė, Vaidota Majūtė, Sandra Ražanaitė, Justas Čiomanas.

Lietuvos notarų rūmų kvietimu Trišalėje Baltijos notariatų taryboje taip pat dalyvavo Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius. Profesorius išsakė kritišką nuomonę apie naująjį Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektą ir pasidžiaugė hipotekos reforma Lietuvoje, dėl kurios notarams Lietuvoje turėtų būti perduota vykdomųjų įrašų atlikimo funkcija hipotekos pagrindu. Vytautas Nekrošius, turėdamas omenyje Lietuvos notarų rūmų leidžiamą leidinį „Notariatas“, taip pat pasiūlė Lietuvos, Latvijos ir Estijos notarų rūmams leisti bendrą kasmetinį tarptautinį žurnalą.

Kiekvieno notariato atstovai trumpai pristatė savo aktualijas.

Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegija

- Klientų aptarnavimo notarų biuruose kokybės gerinimas.
- Notarų peratestacija: 6 mėnesių trukmės mokymai, egzaminas ir išvada apie notaro kvalifikaciją.
- Vidinis notarų veiklos patikrinimas.
- Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegija siekia praplėsti notarų funkcijas

- 1) vykdomųjų įrašų atlikimu;
- 2) santuokos nutraukimo įforminimu, kai tarp sutuoktinių nėra ginčo.

Estijos Respublikos notarų rūmai

- Estijos Respublikos teisingumo ministerijoje rengiamas įstatymo projektas dėl galiojančių įstatymų pakeitimų, siekiant praplėsti notarų funkcijas. Šiame įstatymo projekte notarų funkcijas siūloma praplėsti keliuose srityse.
- Pagal įstatymo projektą, notaro įgaliojimai papildomi šiose srityse:

- 1) dokumentų tvirtinimas ženklų *apostille*;
- 2) santuokos sudarymo ir nutraukimo patvirtinimas, taip pat įrašo apie santuokos sudarymą ir nutraukimą atlikimas;
- 3) taikinimas, kaip jis apibrėžiamas Taikinimo įstatyme, kurio projektas taip pat šiuo metu rengiamas;
- 4) trečiųjų teismo veiklos vykdymas;
- 5) teisinis konsultavimas ne tik civilinės teisės srityje, jei notaras turi pakankamai kompetencijos konkrečioje srityje.

Lietuvos notarų rūmai

- Lietuvos Respublikos Seime svarstomas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos notariato įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Naujajame įstatymo projekte numatyta, kad notarą iš pareigų gali atleisti notarų veiklą prižiūrintys subjektai, Notarų rūmų savivaldos organai – t.y. Notarų garbės teismas arba Notarų atestacijos komisija.

Tokios praktikos daugiau nėra nė vienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje – visur notarus skiria ir atleidžia teisingumo ministras arba karalius (Liuksemburge – didysis hercogas). Tai yra viena iš notaro, vykdančio preventyvaus teisėjo ir valstybės teisinio stabilumo garanto funkcijas, nepriklausomumo sąlygų. Mūsų nuomone, ši įstatymo projekto nuostata pažeistų notarų nepriklausomumo principą, padarytų juos pažeidžiamus, jiems būtų daroma įtaka, ir apskritai ji yra nesuderinama su pagrindiniais teisės principais (pvz., valdžių padalijimo principu – juk notaras iš dalies yra sudedamoji teismų valdžios dalis).

- Lietuvos notarų rūmai kartu su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir valstybės įmone Registrų centru įgyvendina NETSVEP (Nekilnojamojo turto sandorių viešojo elektroninė paslauga) projektą.

Susitikime Lietuvos notarų rūmų, Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos ir Estijos Respublikos notarų rūmų atstovai priėmė šiuos s p r e n d i m u s:

1. Kartą per metus leisti bendrą Lietuvos notarų rūmų, Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos ir Estijos Respublikos notarų rūmų tarptautinį žurnalą Lietuvos, Latvijos ir Estijos notarams.
2. Stiprinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos notarų rūmų administracijų bendradarbiavimą bei nuolat be papildomo prašymo keistis naujausia aktualia informacija (pvz., apie įstatymų projektus, reformas ir kt.).
3. Keistis rūmų užsakomų arba atliekamų tyrimų rezultatais.
4. Vieningai atstovauti bendrai visų trijų Baltijos notariatų pozicijai savo valstybėse, kad dokumentų legalizavimo arba tvirtinimo ženklų *apostille* tarp Lietuvos Respublikos, Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos notarų nebūtų reikalaujama.
5. Remiantis kitos valstybės notarų paklausimais arba perduodant juos per savo valstybės notarų rūmus, kiekvienos valstybės notarų rūmuose tikrinti tos valstybės notarų patvirtintų įgaliojimų ir, atsižvelgiant į galimybes, kitų notariškai patvirtintų dokumentų tikrumą ir operatyviai teikti šią informaciją kitos valstybės notarams.

Lietuvos notarų rūmų
prezidentas

Latvijos prisiekusiųjų
notarų kolegijos
prezidentė

Estijos Respublikos
notarų rūmų
prezidentas

Marius Stračkaitis

Ilze Pilsetniece

Tiit Sepp

LIETUVOS NOTARAI DALYVAVO III RUSIJOS NOTARŲ KONGRESE SANKT PETERBURGE

2008 m. gegužės 29 – birželio 1 dienomis Lietuvos notarų delegacija dalyvavo Sankt Peterburge (Rusijoje) vykusiame III Rusijos notarų kongrese. Notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis, viceprezidentė Daiva Lukaševičiūtė - Binkulienė, prezidiumo narės Asta Kielienė bei Svajonė Šaltauskienė ir Klaipėdos miesto 1-ojo notarų biuro notaras Edgaras Sutkus kongrese atstovavo visiems Lietuvos notarams.

Nuotraukoje: notari Marius Stračkaitis, Edgaras Sutkus, Daiva Lukaševičiūtė - Binkulienė ir Svajonė Šaltauskienė

„Lietuvos notari pirmieji iš visų Baltijos valstybių buvo priimti į Tarptautinę notariato sąjungą (pastaba: 1994 m. sąjunga vadinosi Tarptautinė lotyniškojo notariato sąjunga), pirmieji jau pernai paminėjo 15 metų laisvojo notariato jubiliejų. Suprasdami, ką valstybės piliečiui reiškia laisvas notaras, kiek jis gali duoti teisinių žinių, patarimų ir kaip atsakingai jis tvirtina neginčijamus kiekvieno kliento sandorius, į Sankt Peterburgą mes, Lietuvos notarų atstovai, vykstame su pagarba – pasveikinti kolegų ir sužinoti, kaip dar geriau padėti pas notarą ateinančiam žmogui“, – sakė Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis.

Rusijos notarų kongresas rengiamas jau trečią kartą ir šįkart yra skirtas „15 metų nebiudžetinio Rusijos notariato“ sukakčiai paminėti. Rusijos notarų kongrese dalyvavo notari ir kitų sričių teisininkai iš Austrijos, Vokietijos, Prancūzijos, Liuksemburgo, Lenkijos, Rumunijos, Kazachstano, Belgijos, Vengrijos, Slovėnijos, Slovakijos, Ukrainos, Baltijos šalių, taip pat iš Alžyro ir Maroko.

Rusijos notarų kongrese su kolegomis notaris rusais Lietuvos notari diskutavo apie notariatų reformas, pokyčius organizacijose, numatomas veiklas. Rusijos Federacijos federalinių notarų rūmų viceprezidentas Nikolajus Kašurinas po kongreso sakė: „Forume svarstėme notariato instituto vaidmenį socialinių reikalų, ekonomikos ir teisės reformose, aptarėme notarų ginamų piliečių teisių ir laisvių reikšmę.“

„Mums, notarams iš Lietuvos, svarbiausia buvo išgirsti ne tik mokslininkų pranešimus, bet dar labiau suprasti notaro kliento lūkesčius, įsigilinti į skirtingų tautų mentaliteto subtilybes, su kolegomis Rusijoje išsiaiškinti, kokiais būdais galėtume paprastam žmogui ar sudėtingai organizacijai suteikti kuo daugiau pasitikėjimo, pagalbos ir realių žinių“, – grįžęs iš kongreso Rusijoje sakė Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis.

UINL – LIETUVOS NOTARAI RUMUNIJOJE

2008 m. birželio 12–15 d. Bukarešte (Rumunija) Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narė, Vilniaus miesto 32-ojo notarų biuro notarė Asta Kielienė dalyvavo Tarptautinės notariato sąjungos (UINL) 1-ajame 2008–2010 metų kadencijos Generalinės tarybos posėdyje. Posėdyje taip pat dalyvavo Lietuvos notarų rūmų konsultantė Sandra Ražanaitė.

UINL Generalinės tarybos narius 2008–2010 metų kadencijai 2007 m. spalio 2–3 d. Madride (Ispanija) patvirtino visuotinis UINL susirinkimas. Lietuvos notarų rūmai iki šiol neturėjo vietos bei balso teisės šiame UINL valdymo organe. 2008–2010 m. kadencijai UINL Lietuvos notariatui Generalinėje taryboje skyrė vieną vietą. Lietuvos notarų rūmai Generalinės tarybos nare paskyrė Lietuvos notarų rūmų prezidiumo narę, Vilniaus m. 32-ojo notarų biuro notarę **Astą Kielienę**.

UINL Generalinė taryba – patariamoji UINL institucija, atsakinga už politinius ir mokslinius svarstymus. Generalinės tarybos posėdžiai vyksta du kartus per metus. Notarų rūmų paskirto nario dalyvavimas posėdžiuose yra privalomas. Tris kartus nedalyvavęs Generalinės tarybos posėdžiuose paskirtas narys gali būti šalinamas iš Generalinės tarybos.

CNUE – LIETUVOS NOTARŲ RŪMŲ PREZIDENTAS PORTUGALIJOJE

2008 m. birželio 19–21 d. Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis dalyvavo Europos Sąjungos notariatų tarybos (CNUE) Plenarinėje generalinėje asamblėjoje Cascaise, Portugalijoje. CNUE Plenarinėje generalinėje asamblėjoje taip pat dalyvavo Lietuvos notarų rūmų patarėja teisės ir tarptautinių santykių klausimais Laura Gumuliauskienė.

Plenarinėje generalinėje asamblėjoje notariatai nariai diskutavo apie procesą Europos Teisingumo Teisme bylose prieš valstybes nares dėl privalomojo notarų pilietybės reikalavimo, įmonių teisės, pinigų plovimo, hipotekos teisės ir kitais Europos Sąjungos notariatams aktualiais klausimais.

CNUE Generalinės asamblėjos ir Plenarinės generalinės asamblėjos posėdžiuose notariatams nariams atstovauja notarų rūmų prezidentai. Jei posėdyje negali dalyvauti Lietuvos notarų rūmų prezidentas, remiantis Lietuvos notarų rūmų statutu, dalyvauja viceprezidentas.

2008 m. birželio 2 d. Vyriausybės pasitarime buvo pritarta Teisingumo ministerijos siūlymui įstoti į Europos Bendrijų Teisingumo Teisme nagrinėjamas Lietuvai aktualias bylas dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarų profesijai.

Minėtose bylose Europos Bendrijų Komisija yra pareiškusi ieškinius Portugalijai, Austrijai, Vokietijai, Graikijai, Belgijai, Prancūzijai ir Liuksemburgui, prašydama pripažinti, kad šios, numatytosios pilietybę kaip sąlygą tapti notaru, pažeidė Europos Bendrijos steigimo sutartį ir atitinkamas direktyvas (dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų pripažinimo sistemos arba dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo notarų atžvilgiu).

Komisija yra pradėjusi pažeidimo procedūrą ir prieš Lietuvą dėl pilietybės reikalavimo taikymo notarų profesijai ir netinkamo direktyvos įgyvendinimo. Šia procedūra, kaip ir minėtose bylose, yra ginčijamas analogiškų nacionalinių teisės aktų nuostatų teisėtumas.

Komisijos teigimu, notarų veikla nėra susijusi su viešosios valdžios funkcijų vykdymu, tačiau pagal Lietuvos teisės aktuose įtvirtintą lotynišką notarų sistemą, notaro profesija neatskiriama nuo valstybinių funkcijų vykdymo ir todėl pilietybės reikalavimas Lietuvoje yra teisėtas.

Vyriausybei pritarus Teisingumo ministerijos pasiūlymui, dar bus teikiamas prašymas Teisingumo Teismui dėl leidimo įstoti į minėtas bylas. Teismui leidus, Lietuva kaip proceso dalyvė gautų visą su bylomis susijusią medžiagą ir galėtų veiksmingai su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis ginti savo interesus Europos Teisingumo Teisme.

2-ASIS EUROPOS SĄJUNGOS NOTARŲ KONGRESAS – VARŠUVOS KONGRESAS

2008 m. rugsėjo 10–12 d. Varšuvoje vyks 2-asis Europos Sąjungos notarų kongresas, dar vadinamas Varšuvos kongresu. Kongreso tema: „Europos teisinio tikrumo erdvė: vertybė šeimoms ir piliečiams, galimybė verslui“. Varšuvos kongrese dalyvaus ir Lietuvos notarų rūmų delegacija.

Lietuvos notariatai kartu su kitais Varšuvos kongreso dalyviais turės galimybę pasikeisti idėjomis ir nuomonėmis apie galiojančią ir ateities teisinę sistemą šiose sparčiai Europos Sąjungos lygiu besikeičiančiose srityse. Notariatai padeda šeimoms ir verslui, todėl jie vaidina svarbų vaidmenį plėtojant šią sistemą, kuri turi garantuoti teisinį saugumą ir visiems piliečiams bei šeimoms vienodai prieinamą teisingumą Europoje.

Sparčiai plėtojantis Europos erdvei, interesų centras nebėra vien Briuselis, todėl Europos Sąjungos notarų kongresai kas treji metai organizuojami skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse ir juos koordinuoja Europos Sąjungos notariatų taryba (CNUE). Varšuvos kongresą CNUE organizuoja kartu su Lenkijos notarų rūmais. Varšuvos kongreso pirmininkas yra CNUE garbės prezidentas Vokietijos notaras Helmutas Fessleris.

Varšuvos kongresas sukvies mažiausiai 21 Europos Sąjungos valstybės notarus diskutuoti tarpusavyje, taip pat su kviestiniais svečiais teisininkais bei politikais. Tai yra logiška 1-ojo Europos Sąjungos notarų kongreso, vykusio 2005 m. lapkritį Romoje ir sulaukusio didžiulio pasisekimo, seka. Romoje vykusiam Europos Sąjungos notarų kongrese tarp 2000 dalyvių buvo ir daugiau nei 20 Lietuvos notarų delegacija. Romoje vykusiam kongrese notarus savo dalyvavimu pagerbė Europos Komisijos viceprezidentas bei teisingumo, laisvės ir saugumo komisaras p. Francas Frattinis.

„Varšuvos kongrese savo dalyvavimu mus pagerbs daug reikšmingų pasaulio politikos bei mokslo figūrų. Prie kitų pranešėjų taip pat prisijungs Lenkijos Respublikos Prezidentas p. Lechas A. Kaczyński ir Europos teisingumo, laisvės ir saugumo komisaras p. Jacques’as Barrot’is.“ – rašoma Varšuvo kongreso pirmininko Helmuto Fesslerio 2008 m. birželio 27 d. laiške visų CNUE notariatų narių prezidentams.

Daugiau informacijos apie Varšuvos kongresą galima rasti oficialioje 2-ojo Europos Sąjungos notarų kongreso svetainėje <http://www.cnue-nouvelles.be/en/congres-varsovie-en/index.html> ir Lenkijos notarų rūmų svetainėje <http://www.krn.org.pl/>.

KONSULTACIJOS

TURTO ATSKYRIMAS UAB

Iš UAB A atskiriamas 1 proc. turto ir sukuriama nauja UAB B. Po atskyrimo veiks UAB A ir UAB B.

UAB A įstatinis kapitalas 200 000 Lt padalintas į 100 vnt. 2000 Lt nominalios vertės akcijų. UAB A yra 2 akcininkai.

Atskyrimo metu UAB A keičiama tik viena akcija, kartu keičiant akcijos nominalią vertę iš 2000 Lt į 1000 Lt. Taip pakeičiama po 1 akciją kiekvienam iš dviejų akcininkų priklausančių akcijų į UAB B akcijas. Kadangi UAB A keičiamų į UAB B akcijų vertė yra tik 2000 Lt, to neužtenka minimaliam 10 000 Lt UAB B kapitalui, todėl sąlygose numatyta, kad dalis UAB B kapitalo formuojama iš UAB A nepaskirstytojo pelno. UAB B akcininkai bus tie patys UAB A akcininkai. Registrų centras šias atskyrimo sąlygas įregistravo.

Ar teisėtas yra toks atskyrimo procesas?

Klausime nurodytą praktinę situaciją galima būtų struktūrizuoti:

1. Vykdomas UAB B atskyrimas nuo UAB A, akcininkai abiejose bendrovėse yra tie patys 2 asmenys.
2. Mažinama UAB A akcijų nominali vertė. Sumažintos nominalios vertės 2 akcijos (nesumažinus įstatinio kapitalo UAB A įstatuose) keičiamos į UAB B akcijas.
3. Formuojant UAB B įstatinį kapitalą dauguma akcijų apmokamos iš UAB A nepaskirstytojo pelno, vadinasi, UAB A ir UAB B akcininkai įgyja daugiau akcijų, apmokamų iš UAB A lėšų (t.y. nepaskirstytojo pelno).

Taigi esminis klausimas, kuris kyla notarų praktikoje, ar atskyrimo metu bendrovė gali mažinti įstatinį kapitalą ir kartu nedidindama įstatinio kapitalo apmokėti naujas akcininkų akcijas iš UAB A nepaskirstytojo pelno?

Bendrovės atskyrimas, pagal ABĮ 71 straipsnio 1 dalį, yra bendrovės, kuri tęsia veiklą, dalies atskyrimas ir *šiai daliai priskirtų* turto, teisių bei pareigų pagrindu sukuriant vieną ar kelias tos pačios teisinės formos bendroves. Bendrovių atskyrimo reglamentavimas yra analogiškas bendrovių skaidymui padalijimo būdu. Atskyrimo procesas nuo bendrovių reorganizavimo padalijimo būdu iš esmės skiriasi tuo, kad atskyrimas nereiškia skaidomos bendrovės pabaigos. Skaidoma bendrovė išlieka, tačiau sumažėja jos turtas ir įsipareigojimai, kurie perduodami naujai įsteigtai bendrovei (bendrovėms). Tokią reglamentavimo galimybę valstybėms narėms suteikia ES Šeštosios direktyvos 25 straipsnis, kur numatyta, kad valstybės narės įstatymai gali leisti bendrovėms vykdyti padalijimą nenutraukiant dalijamos bendrovės veiklos. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas šią galimybę numato kaip „bendrovės atskyrimą“.

Bendrovės atskyrimo reglamentavimo tikslas yra palengvinti bendrovei turto atskyrimo procesą (sutaupyti laiko ir išlaidų) ir atsisakyti dviejų atskirų teisinių procesų – naujos bendrovės steigimo ir turto perleidimo pagal sutartis.

- Pirmiausiai išanalizuotina, ar bendrovė atskyrimo metu gali mažinti įstatinį kapitalą ar pagal įstatymus būtina sumažinti įstatinį kapitalą, pakeisti įstatus ir juos įregistruoti ir tik po to vykdyti bendrovės turto ir įsipareigojimų atskyrimą?

Analizuojant aukščiau nurodytą klausimą taip pat svarbu nustatyti, koks ir kokių akcijų „perleidimas“ yra vykdomas atskyrimo metu.

Pagal ABĮ 46 straipsnio 6 dalį, akcijas pasirašęs asmuo neturi teisės perleisti akcijų kitiems asmenims iki bendrovės įsteigimo arba dėl įstatinio kapitalo padidinimo pakeistų įstatų įregistravimo juridinių asmenų registre. Ši teisės norma juridinės technikos požiūriu išdėstyta nurodant baigtinį sąrašą atvejų, kada akcininkas negali perleisti pasirašytų akcijų. Vadinasi, akcijos, kurios nominali vertė mažinama, perleidimas iki įstatų įregistravimo nėra draudžiamas. Tačiau šiuo atveju atskyrimo metu vykdomas ne sumažintos nominalios vertės akcijos perleidimas, bet akcijų keitimas pagal ABĮ 67 straipsnį.

Akcijų keitimas yra savitas procesas, kuris reglamentuojamas ABĮ 67 straipsnyje. Akcijų keitimą iš esmės galima būtų prilyginti UAB A atskiriamųjų akcijų anuliuvimui šių akcijų nominalia verte apmokant naujos bendrovės B akcijas. Vadinasi, akcijų keitimo procesas lygintinas ne tiek su akcijų perleidimu, kiek su akcijų apmokėjimu turtu (t.y. UAB A atskirtųjų akcijų nominalios vertės suma apmokamos UAB B akcijos). Akcininko akcijų keitimas nebūtinai turi būti proporcingas, t.y. akcininkas nebūtinai turi gauti savo dalį naujos bendrovės įstatiniame kapitale, kuris atitinka jo turimą dalį skaidomos bendrovės kapitale (atskyrimo metu vienas akcininkas gali išlikti tęsiančioje veiklą bendrovėje, o kitas akcininkas pereiti į naują bendrovę). Tačiau akcijų keitimas turi būti teisingas (ABĮ 63 straipsnio 3 dalis) – už keičiamų akcijų verčių sumą akcininkas turi gauti naujos bendrovės akcijų, atitinkančių tą sumą. Jeigu gaunamų akcijų vertė yra mažesnė, akcininkas turi teisę į piniginę išmoką (ABĮ 67 straipsnio 5 dalis), o jeigu akcijos keičiamos neproporcingai, akcininkas turi teisę pareikalauti, kad jo akcijos būtų išpirktos (ABĮ 67 straipsnio 3 dalis).

Akcijų apmokėjimo turtu teisinis reglamentavimas Lietuvos teisėje yra taip pat perkeltas iš Europos Sąjungos įmonių teisės. Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 8 straipsnio 8 dalį, turto vertinimo ataskaitoje turi būti nurodyta išvada, kad nustatyta nepiniginio įnašo vertė atitinka akcijų, numatomų išleisti už šį įnašą skaičių pagal jų nominalių verčių ir akcijų priedų sumą. O atskyrimo rengiama analogiška auditorių ataskaita, kurioje vertinamos

atskyrimo sąlygos ir, pagal ABĮ 63 straipsnio 3 dalį, pateikiama išvada dėl akcijų keitimo santykio pagrįstumo ir teisingumo.

Akcijos nominali vertė nustatyta bendrovės įstatuose (ABĮ 4 str. 2 dalies 6 p.). Steigimo dokumentų pakeitimai įsigalioja tik nuo jų įregistravimo Juridinių asmenų registre (CK 2.66 str. 5 d.). Vadinasi, bendrovė A neturi teisės sumažinti akcijos nominalios vertės ir šia verte apmokėti naujos bendrovės akcijų, nes tokia akcijos nominali vertė, kuri yra naudojama nustatant akcijų keitimo teisingumą, negalioja. Todėl atskyrimo sąlygų sudarymo metu nei akcininkai, nei darbuotojai, nei kreditoriai ir tretieji asmenys nėra tikri dėl keičiamų akcijų nominalios vertės dydžio, nes atskyrimo metu naujos bendrovės kapitalo apmokėjimas vyksta preliminariomis akcijų nominaliomis vertėmis. Toks akcijų keitimas iš esmės prieštarauja akcijų keitimo teisingumo principui. Vadinasi, bendrovės atskyrimo metu negali būti vykdomas įstatinio kapitalo mažinimas mažinant akcijos nominalią vertę.

- Kitas svarbus aspektas, kuris turi būti išanalizuotas, tas, ar iš bendrovės A atskiriant bendrovę B iš bendrovės A nepaskirstytojo pelno gali būti apmokėtos naujos bendrovės akcijos, kai apmokėtų akcijų savininkai bus bendrovės A akcininkai.

Šiuo atveju naujos bendrovės B didesnioji dalis akcijų apmokamos ne akcijų keitimo būdu (ABĮ 67 str.), bet apmokant jas pinigais iš bendrovės A nepaskirstytojo pelno. Kitaip tariant, šiuo atveju už akcininkus prievolę apmokėti naujas bendrovės B akcijas vykdo bendrovė A. Todėl čia kartu spręstinas ir bendresnio pobūdžio klausimas, ar gali bendrovė A už savo akcininką apmokėti jo pasirašytas akcijas kitose bendrovėse? Bendrovei apmokėjus akcijas, akcininkas įgyja bendrovės turto kitos bendrovės akcijų pavidalu. Pažymėtina, kad toks bendrovės pelno dalies sumokėjimas už kitos bendrovės akcijas iš esmės yra ne kas kita kaip dividendai akcininkui pagal Akcinių bendrovių įstatymo 60 straipsnį (tai yra akcininkui priskirta pelno dalis, proporcinga jam nuosavybės teise priklausančių akcijų nominaliai vertei). Tik šiuo atveju bendrovė A dividendus akcininkui perveda ne į jo asmeninę sąskaitą, bet į naujos bendrovės

B sąskaitą sumokėdama pinigus už akcininko pasirašytas akcijas. Tačiau pripažinus, kad toks apmokėjimas iš esmės atitinka dividendų esmę, būtina taikyti ABĮ 59 ir 60 straipsnių nuostatas.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju naujos bendrovės B akcijų apmokėjimas negalėtų būti pripažįstamas įstatinio kapitalo bendrovėje A didinimu iš bendrovės lėšų pagal ABĮ 51 straipsnį ir naujų akcijų keitimu pagal ABĮ 67 straipsnį, nes bendrovėje A iš esmės nėra įstatinio kapitalo didinimo. Antraip turi būti taikomos visos imperatyvios teisės normos, susijusios su įstatinio kapitalo didinimu iš bendrovės lėšų, kreditorių ir kontrahentų informavimu ir kt. Šiuo atveju bendrovės A kreditoriai atskyrimo metu neturi teisėtų lūkesčių ir bus nepagrįstai klaidinami, kad atskyrimas kartu yra ir bendrovės A pelno kapitalizavimas atskirtoje bendrovėje B.

Pažymėtina, kad nurodytuojau atveju atskiriama vos 1 proc. bendrovės A turto, todėl kyla pagrįstų abejonių ir dėl to, ar ši procedūra pagal savo esmę gali būti laikoma atskyrimu (ypač atsižvelgiant į tai, kad, pagal ABĮ 67 straipsnį, yra keičiamos tik dvi akcijos, sudarančios 20 proc. naujos bendrovės įstatinio kapitalo). Atskyrimo metu, pagal ABĮ 71 straipsnio 1 dalį, turi būti įmanoma suformuoti naują bendrovę *atskirtosios dalies pagrindu*, kartu taikant akcijų keitimą ir kitas įstatymų normas, reglamentuojančias bendrovių reorganizavimą padalijimo būdu. Vadinasi, atskiriama bendrovės turto dalis negali būti neprotingai maža.

Bendrovei siekiant atskirti dalį savo turto ir perduoti jį naujai bendrovei, svarbu pasirinkti tinkamą būdą akcininkų ir bendrovės tikslams įgyvendinti. Šie tikslai gali būti pasiekiami įvairiai – vykdant atskyrimą pagal ABĮ, mažinant įstatinį kapitalą ir išmokant akcininkams lėšų, kurios investuojamos apmokėti naujos bendrovės akcijas, išmokant akcininkams dividendus, kuriais akcininkai apmoka savo akcijas naujoje bendrovėje, ar perduodant dalį veiklos ir įmonės turto naujai įsteigta bendrovei.

DĖL STEIGIMO AKTO SUDARYMO

Ar viešosios įstaigos steigėjas valstybė ar savivaldybė turi atskirai sudaryti steigimo aktą?

Viešųjų įstaigų įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad jeigu steigėjas yra vienas asmuo vietoj steigimo sutarties jis surašo ir pasirašo steigimo aktą. Jeigu steigėjas yra valstybė ar savivaldybė, Vyriausybė ar savivaldybės taryba priima sprendimą steigti viešąją įstaigą. Sprendimo steigti viešąją įstaigą turinys detalizuojamas to paties straipsnio 5 dalyje, o steigimo akto (sutarties) turinys – 5 straipsnyje. Atsižvelgiant į sprendimo ir steigimo akto turinio skirtumus galima padaryti išvadą, kad tai yra du skirtingi dokumentai, sudarytini steigimo metu, kai viešosios įstaigos steigėjas yra valstybės ar savivaldybės įstaiga.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 26 d. nutarimo Nr. 1025 „Dėl valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešosiose įstaigose“ 2.1 punkte numatyta, kad teikiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo ar savivaldybės tarybos sprendimo dėl viešosios įstaigos steigimo ir turto investavimo projektą, kartu pateikiamas steigimo akto ar steigimo sutarties projektas.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus galima padaryti išvadą, kad steigiamą viešoji įstaiga, kurios steigėjas yra valstybė ar savivaldybė, notarui turi pateikti ir sprendimą steigti viešąją įstaigą, ir steigimo aktą (sutartį).

Analogišką nuomonę šiuo klausimu Notarų rūmams yra pareiškusi Teisingumo ministerija (2008 m. gegužės 6 d. raštas Nr. (1.11.)-7R-3835) ir Ūkio ministerija (2008 m. balandžio 8 d. raštas Nr. (14.5-21)-3-2182).

*Parengė Lietuvos notarų rūmų patarėja
civilinės teisės klausimais Daiva Dumčiuvienė*

DĖL ŽEMĖS SKLYPO NUOMOS TEISĖS ĮKEITIMO

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.171 str. 7 d. nurodyta, kad įkeičiant statinius, kartu turi būti įkeistas ir žemės sklypas, ant kurio stovi statiniai, arba šio žemės sklypo nuomos (panaudos) teisė.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 patvirtintų Nekilnojamojo turto registro nuostatų 78.1.1 punkte nurodyta, kad Nekilnojamojo turto registras išduoda pažymą sandoriui apie įregistruotus nekilnojamuosius daiktus ir daiktines teises į juos, šių teisių suvaržymus ir juridinius faktus; ši pažyma skirta nekilnojamojo turto notariniams sandoriams sudaryti.

Įkeičiant žemės sklypo nuomos (panaudos) teisę, įkeitimo objektas yra ne nekilnojamas daiktas – žemės sklypas, o turtinė teisė – nuomos (panaudos) teisė. Pažymą sandoriui gali užsakyti žemės sklypo savininkas, o nuomos (panaudos) teisę įkeičia (t.y. sandorį sudaro) ne savininkas, o nuomininkas (panaudos gavėjas).

Atsižvelgdami į tai kas išdėstyta, rekomenduojame notarams nereikalauti Nekilnojamojo turto registro išduodamos pažymos sandoriui apie įregistruotus nekilnojamuosius daiktus ir daiktines teises į juos, šių teisių suvaržymus ir juridinius faktus tais atvejais, kai įkeičiama žemės sklypo nuomos (panaudos) teisė.

*Parengė Notarų rūmų teisininkė konsultantė
Eglė Čaplinskienė*

DĖL PALIKIMO ATSISAKYMO

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (*toliau* – Civilinis kodeksas) 5.60 str. 1 d. įtvirtina įpėdinio pagal įstatymą ar įpėdinio pagal testamentą teisę per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos atsisakyti palikimo.

Civilinio kodekso 5.60 str. 3 d. nurodo, kad įpėdinis atsisako palikimo, paduodamas pareiškimą palikimo atsiradimo vietos notarui.

Įpėdinis, kuris dėl tam tikrų priežasčių negali nuvykti pas palikimo atsiradimo vietas notarą ir pateikti pareiškimą dėl palikimo atsisakymo, tai gali padaryti per atstovą, t.y. įpėdinis gali įgaluoti kitą asmenį jo vardu atsisakyti palikimo arba jo pareiškimas dėl palikimo atsisakymo gali būti patvirtintas bet kurio Lietuvos notaro.

Atsižvelgdamas į tai, kad Civilinio kodekso 5.60 str. 3 d. nurodo, kad įpėdinis pareiškimą dėl palikimo atsisakymo turi paduoti palikimo atsiradimo vietas notarui, notaras, patvirtinęs tokį pareiškimą, jį persiųsti palikimo atsiradimo vietas notarui turi tik įpėdinio prašymu. Šiuo atveju būtų atliekamas Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 26 str. 10 p. nurodytas notarinis veiksmas – pareiškimo persiuntimas. Jeigu įpėdinis neprašo persiųsti pareiškimo palikimo atsiradimo vietas notarui, jam turi būti paaiškinta, kad pareiškimas turi būti pateiktas palikimo atsiradimo vietas notarui per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos.

VEKSELIO IŠRAŠYMAS UŽSIENIO VALIUTA

Ar gali asmenys išrašyti vekselius užsienio valiuta? Kokią valiutą notaras nurodo vykdomajame įrašė, kai jame siūlo išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą, kai vekselis buvo išrašytas užsienio valiuta? Kaip notaras apskaičiuoja notaro imamą atlyginimą už vykdomojo įrašo išdavimą, kai vekselis išrašytas užsienio valiuta?

Pagal LR civilinio kodekso (*toliau* – CK) 1.100 str., pinigai, kaip civilinių teisių objektai, – tai Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, esantys teisėta atsiskaitymo priemonė. CK 6.36 str. reglamentuojama piniginių prievolių valiuta.

Piniginėmis laikomos prievolės, kurių dalyką sudaro skolininko pareiga perduoti kreditoriui atitinkamą sumą (t.y. tam tikros vertės piniginius ženklus) ir kreditoriaus teisė reikalauti iš skolininko ją sumokėti (LR civilinio kodekso komentaras Šeštoji knyga Prievolių teisė (I) P. 64). CK 6.36 str. 1 d. nustato, kad piniginės prievolės turi būti išreiškiamos ir apmokamos valiuta, kuri pagal galiojančius įstatymus yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos pinigų įstatyme bei Lietuvos Respublikos užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatyme numatyta, kokie pinigai yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje. LR pinigų įstatymo 1 str. reglamentuota, kad Lietuvos Respublikos piniginis vienetas yra litas, o 3 str. – kad Lietuvos Respublikos juridiniai ir fiziniai asmenys litus mokėjimams ir atsiskaitymams privalo priimti be apribojimų.

Pagal LR užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymo 3 str. 3 d., užsienio valiuta šalių susitarimu gali būti naudojama mokėjimams ir atsiskaitymams negrynaisiais pinigais, o Europos Sąjungos valiuta euras – tiek grynaisiais, tiek negrynaisiais pinigais. Užsienio valiuta – tai bet kurios užsienio valstybės ar užsienio valstybių bendrai naudojama valiuta. Taigi Lietuvos Respublikoje teisėta atsiskaitymo priemonė yra ne tik litas, bet ir bet kuri užsienio valiuta, kurią šalis susitaria naudoti mokėjimams ir atsiskaitymams negrynaisiais pinigais.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. 987 patvirtintų Vekselių naudojimo taisyklių 4 p. reglamentuota, kad vekseliai gali būti naudojami asmenų įsipareigojimams nacionaline ir užsienio valiuta įforminti, jeigu tai neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams. Tų pačių taisyklių 8 p. numatyta, kad vekseliuose nurodytose vietose įrašoma suma skaitmenimis ir valiutos tarptautinis kodas (LTL, USD, FRF ir kt.), o kai vekselis išrašomas užsienio kalba, po sumos žodžiais – tikslus valiutos pavadinimas anglų kalba. Vekseliai lietuvių kalba, kaip ir užsienio kalba, gali būti išrašomi litais arba užsienio valiuta nurodant tarptautinį valiutos kodą (kai litais – LTL arba Lt), po sumos žodžiais – žodis „litų“, o jeigu tai užsienio valiuta, – tikslus jos pavadinimas lietuvių kalba. Taigi, vadovaujantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, asmenys turi teisę išrašyti vekselius

ties Lietuvos Respublikos nacionaline valiuta, t.y. litu, tiek bet kuria užsienio valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.

Notaras, išduodamas vykdomąjį įrašą, jame siūlomą išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą nurodo ta valiuta, kuria vekselis buvo išrašytas, jeigu ta valiuta yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.

Vykdomuoju įrašu notaras siūlo išieškoti iš skolininko per vekselio mokėjimo terminą nesumokėtą vekselio sumą arba nesumokėtą vekselio sumos dalį, o už vykdomojo įrašo išdavimą, vadovaudamasis Notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių (*toliau* – Laikinieji dydžiai) 5.25 p., ima procentinį atlyginimą nuo išieškamos sumos. Išieškoma suma yra vekselio mokėjimo termino dieną nesumokėta vekselio suma arba įformintame vekselio proteste nurodyta neakceptuota ar nesumokėta vekselio suma. Jeigu vekselis išrašytas užsienio valiuta, notaras konvertuoja išieškamą sumą pagal vekselio mokėjimo termino dienos arba vekselio protesto įforminimo dienos oficialų lito kursą, kurį nustato Lietuvos bankas, į Lietuvos Respublikos nacionalinę valiuta – litą, ir, pritaikęs Laikinųjų dydžių 5.25 p., apskaičiuoja procentinį notaro imamą atlyginimą už vykdomojo įrašo išdavimą.

*Parengė Notarų rūmų teisininkas konsultantas
Justas Čiomanas*

AR GALI NOTARAS TVIRTINTI DOKUMENTO NUORAŠĄ, PRIE KURIO PAŽYMA „APOSTILLE“ PRISEGTA SEGTUVU SU SAŠAGĖLE?

Pagal 1961 m. spalio 5 d. Hagos konvencijos „Dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo“ (Žin., 1997, Nr. 68-1699) 4 straipsnį, pažyma „Apostille“ dedama pačiame dokumente arba prie jo pridedamame lape; ji turi

atitikti pridedamą prie Hagos konvencijos pavyzdį. Hagos konvencijos 4 straipsnyje nėra nurodomas konkretus pažymų „Apostille“ tvirtinimo prie dokumento būdas. Iš to darytina išvada, kad pažymų tvirtinimo prie dokumentų būdas yra kiekvienos valstybės individualus reikalas.

Pagal 2003 m. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos sudarytos (HCCH) Komisijos dėl 1961 m. Hagos konvencijos praktinio taikymo patvirtintų Išvadų ir rekomendacijų 16 straipsnį, yra keletas būdų, kaip pažyma „Apostille“ gali būti tvirtinama prie dokumento: pažyma gali būti priklijuojama, pritvirtinama lipduku, pritvirtinama vaškine plomba, (spalvota) juostele, išspaudžiamu antspaudu, guminiu įspaudu, lipniu lipduku ir t.t. Komisija atkreipė dėmesį, kad visi šie būdai yra priimtini pagal Konvenciją ir negali būti pagrindu atsisakyti priimti dokumentą su taip pritvirtinta pažyma „Apostille“.

Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose pažyma „Apostille“ segama skirtingai kiekviename valstijoje. Daugumoje JAV valstijų pažyma „Apostille“ yra dedama ant dokumento ir viskas susegama segtuvu. JAV Valstybės departamentas pažymą prie dokumento sega žiedeliu.

Lietuvoje pagal 2006 m. spalio 30 d. LR Vyriausybės nutarimo Nr. 1079 „Dėl dokumentų legalizavimo ir tvirtinimo pažyma (Apostille) tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 118-4477) 17 punktą, Konsulinio departamento valstybės tarnautojai tvirtina pažyma „Apostille“ dokumentus, prisegdami ją specialiu spaudu prie tvirtinamo dokumento lapo, kuriame yra dokumentą išdavusio pareigūno parašas, pareigos ir antspaudas, pasirašo ir antspauduoja jį reljefiniu ir rašaliniu Konsulinio departamento antspaudu su Lietuvos valstybės herbu.

Atkreiptinas dėmesys, kad prie 1961 m. Hagos konvencijos yra prisijungusios daugiau nei 90 pasaulio šalių, kurios nėra įpareigtos kitų šalių informuoti apie savo praktiką tvirtinant dokumentus pažyma „Apostille“.

Taigi, pažymos „Apostille“ pritvirtinimas vienokiu ar kitokiu būdu prie dokumento nėra

pagrindas notarui atsisakyti tokį dokumentą priimti. Didžiausias dėmesys turi būti sutelktas į pateikiamos pažymos formą, kuri yra nustatyta 1961 m. Hagos konvencijos 4 straipsnyje ir jos priede, ir informaciją pažymoje (dokumentą pasirašiusiojo asmens pareigos, dokumente esančio antspaudo arba ženklo tapatumas).

Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad, pagal Notariato įstatymo 2 str., notaras, atlikdamas jam pavestas funkcijas, privalo užtikrinti, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų, notaras gali atsisakyti liudyti dokumento su pritvirtinta pažyma „Apostille“ nuorašo tikrumą, jeigu dokumente nėra nuorodos į pridedamą dokumentą ir/ar kyla abejonių dėl pažymos „Apostille“, kaip dokumento sudedamosios dalies (arba pažymos formos ir/ar informacijos joje).

Pažymos pavyzdys

(Pažyma yra kvadrato formos, kurio kraštinės ilgis ne mažesnis kaip 9 centimetrai)

APOSTILLE

(Convention de La Haye du 5 octobre 1961)

1. Valstybė:
Country:

**Šį dokumentą,
this public document**

2. kurį pasirašė
has been signed by

3. pagal pareigas
acting in the capacity of

4. užantspauduotą
antspaudu,
bears the seal/stamp of

PATVIRTINO
Certified

5. (viet. pav.)
6. (data)
at the
7. (kas)
by
8. Nr.
N
9. Antspaudas
Seal/Stamp
10. Parašas:
Signature:

*Parengė Sandra Ražanaitė
Notarų rūmų teisininkė konsultantė*

DĖL NOTARO ANTSPAUDO NAUDOJIMO

Notaro antspaudo naudojimas yra reglamentuotas Notariato įstatyme. Notaro antspaudas dedamas notaro tvirtinamuose dokumentuose, t.y. jo paskirtis susijusi su notaro atliekamais notariniais veiksmais (Notariato įstatymo 36 str.). Notaro antspaudas taip pat dedamas atsisakyme atlikti notarinį veiksma (Notariato įstatymo 40 str.).

Notaras turi teisę išreikalauti iš įstaigų, įmonių ir organizacijų žinias ir dokumentus, reikalingus notariniais veiksmais atlikti (Notariato įstatymo 34 str.). Prašymu suteikti reikalingą informaciją nėra tvirtinami juridiskai reikšmingi faktai ar asmenų teisės, todėl antspaudas tokiame prašyme nėra būtinas rekvizitas.

DĖL NOTARO IŠDUODAMŲ DOKUMENTŲ DUBLIKATŲ

Notariato įstatymo 39 straipsnyje numatyta, kad dingus notaro patvirtintam ar išduotam dokumentui, dingusio dokumento dublikatas išduodamas pagal rašytinį sandorio dalyvių pareiškimą. Testamento dublikatas gali būti išduotas testamente nurodytiems įpėdiniams, kai jie pateikia testatoriaus mirties liudijimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad:

1) **Notaras gali išduoti tik to dokumento dublikatą, kurį jis pats yra patvirtinęs ar išdavęs.** T.y. notaras negali išduoti dublikato dokumento, kurio originalą patvirtino kitas notaras ar kitas asmuo. Pvz., notaras negali išduoti testamento dublikato, kurį patvirtino seniūnas, vyriausiasis ligoninės gydytojas ar kitas įgaliotas asmuo, nors to testamento originalas ir buvo nustatyta tvarka perduotas saugoti notarui.

2) **Notaras gali išduoti dokumento dublikatą tik tam asmeniui, kuriam ar kurio pavedimu buvo atliktas notarinis veiksmas.** Pvz., kadangi įgaliojimas yra vienašalis sandoris, tai įgaliojimo dublikatą gali gauti tik pats įgaliojotojas, nes įgaliotinis nėra šio sandorio dalyvis. Dokumento dublikatas gali būti išduodamas taip pat ir asmens, kuriam buvo atliktas notarinis veiksmas, atstovui, tačiau įgaliojime turi būti aiškiai nurodyta, kad įgaliotinis turi teisę gauti dokumento dublikatą.

3) Pagal Notariato įstatyme numatytą išimtį, testamento dublikatas po testatoriaus mirties gali būti išduodamas testamente nurodytiems įpėdiniams. Jei į notarą kreipiasi testamente nurodyti asmenys, tačiau jie, atsižvelgiant į Civilinio kodekso 5.17 straipsnį, yra suinteresuoti (t.y. turi teisę testamentą ginčyti), jie gali gauti tik testamento kopiją.

APIE ŽEMĖS KONSOLIDACIJĄ

Pagal Žemės įstatymo 2 straipsnį, žemės konsolidacija – tai sudėtinė žemės tvarkymo dalis, kurios metu atliekamas kompleksinis žemės sklypų pertvarkymas, kai keičiamos jų ribos pagal parengtą tam tikros teritorijos žemės konsolidacijos projektą, siekiant sustambinti žemės sklypus, suformuoti racionalias ūkių žemėvaldas ir pagerinti jų struktūrą, sukurti reikiamą kaimo infrastruktūrą ir įgyvendinti kitus žemės ūkio ir kaimo plėtros bei aplinkos apsaugos politikos tikslus ir uždavinius. Žemės konsolidacijos atveju gali pasikeisti žemės sklypo plotas, forma, vertė, tikslinė paskirtis, dislokacija ir kt.

Konsolidavimo sutarčių teisinis reglamentavimas kelia daug klausimų dėl sutarties turinio ir formos. Žemės įstatymo 52 straipsnio 3 dalis numato, kad žemės konsolidacijos sutarties sudarymo tvarką nustato Žemės konsolidacijos projektų rengimo ir įgyvendinimo taisyklės. Tačiau šios taisyklės, patvirtintos 2005 m. birželio 27 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 697, sutarties formos ir turinio klausimų nedetalizuoja. Nors Žemės įstatymo straipsniuose apie žemės konsolidaciją (49–52 str.) kalbama apie „mainomus“ žemės sklypus, tačiau žemės konsolidacijos sutartis negali būti laikoma mainų sutartimi. Pagal Civilinio kodekso 1.109 straipsnį, civilinių teisių objektu gali būti identifikuotas ir įstatymų nustatyta tvarka įregistruotas žemės sklypas. Civilinio kodekso 4.49 straipsnio 4 dalis numato, kad nuosavybės teisė į būsimą daiktą, išskyrus registruotiną daiktą, gali būti sutartimi perleista iš anksto. Kadangi mainų sutartis yra viena iš perleidimo sutarčių rūšių, o mainų sutarčiai yra taikomos pirkimo ir pardavimo sutartis reglamentuojančios normos (CK 6.432 str.), tai notaro tvirtinamos nekilnojamojų daiktų mainų sutarties dalykas – žemės sklypas – turi būti įregistruotas viešame registre ir turėti kitus identifikacinius duomenis (unikalų, registro numerį, adresą).

Žemės konsolidacijos sutarties varianto, kai žemės sklypų savininkų turimi žemės sklypai mainomi į konsolidacijos projekte numatytus būsimus žemės sklypus, notaras tvirtinti negali,

nes nėra mainų sutarčiai būtinų dviejų savarankiškų nuosavybės teisės objektų. Notaras galėtų tvirtinti tik konsolidacijos projekte dalyvaujančių žemės sklypų savininkų turimų, t.y. esamų, žemės sklypų ar tam tikrų jų idealiųjų dalių mainų sutartį. Tokiu atveju turėtų būti nustatytos kiekvieno žemės sklypo savininko perleidžiamos ir mainais įgyjamos iš kito(-ų) sklypo savininko(-ų) žemės sklypų dalys. Kad būtų galima nustatyti ir identifikuoti šias kiekvieno savininko perleidžiamas ir įgyjamas žemės sklypų dalis, turėtų būti parengtas tarpinis planas. Todėl apie žemės konsolidacijos sutartį reiktų kalbėti kaip apie savarankišką sutartį, kada atliekant kompleksinį žemės sklypų pertvarkymą (sujungimą, padalijimą, amalgamaciją, atidalijimą) žemės sklypų savininkai susitaria, kad jų nuosavybės teise turimi sklypai „transformuotųsi“ į naujai formuojamus žemės sklypus, esančius toje pačioje konsolidacijos projekto teritorijoje.

Ši sutartis turi ir tam tikrų mainų sutarčiai būdingų bruožų (pvz., nuosavybės teisės perleidimo elementas, kompensavimo mechanizmas). Būtent dėl minėtų priežasčių (t.y. žemės sklypų pertvarkymo ir nuosavybės teisės perleidimo bruožų) žemės konsolidavimo sutartis turi būti notarinės formos.

Kad konsolidacijos sutartis galėtų būti notaro patvirtinta, negali būti pažeisti ir trečiųjų asmenų interesai (kreditorių, nuomininkų ir pan.), kai konsoliduojami žemės sklypai yra įkeisti, išnuomotai ar suteikti panaudai. Jei sklypas yra įkeistas, turi būti gautas kreditoriaus sutikimas, kadangi po žemės konsolidacijos sutarties patvirtinimo įkeistas žemės sklypas bus išregistruotas, t.y. hipotekos objektas išnyks, taigi pasibaigs ir hipoteka. Priešingai nei sklypų sujungimo ar padalijimo atveju (CK 4.172, 4.173 str.), žemės konsolidacijos atveju automatiškai hipoteka naujam sklypui neperkeliamas. Kreditoriaus reikalavimams užtikrinti turės būti sudaryta nauja hipotekos sutartis dėl naujo žemės sklypo, kuris bus įregistruotas po žemės konsolidacijos sutarties sudarymo, be to, kreditorius gali pareikalauti ir papildomo prievolės įvykdymo užtikrinimo laikotarpiui nuo įkeisto žemės sklypo

išregistravimo iki naujo žemės sklypo hipotekos įregistravimo.

Jei konsoliduojamas žemės sklypas yra išnuomotas ar suteiktas panaudai ir sutarties šalys nesusitaria šių sutarčių nutraukti, tai nuoma ar panauda pagal žemės konsolidacijos sutartį gali būti perkelta naujiems būsimiems žemės sklypams ar jų dalims, tačiau tam būtinas ne tik nuomininko ar naudotojo sutikimas, bet nuomojama ar naudojama žemė turi atsispindėti naujų žemės sklypų planuose, t.y. turi būti galimybė identifikuoti naujų sklypų dalis, kurios faktiškai yra nuomojamos ar neatlygintinai naudojamos pagal sutartis. Toks nuomos sutarties keitimas galėtų būti tais atvejais, kai ūkininkai už Europos Sąjungos paramą yra įsipareigoję nepertraukiamai naudoti žemę tam tikrą laiką. Kitais atvejais patogiau ir racionaliau nutraukti nuomos sutartį ir sudaryti naują po to, kai bus įregistruoti nauji žemės

konsolidacijos proceso metu suformuoti žemės sklypai.

Tvirtinant žemės konsolidacijos sutartis, svarbus ir nuosavybės formos klausimas. Jei konsoliduojamas žemės sklypas yra sutuoktinių jungtinė nuosavybė, tai ir žemės konsolidacijos sutartį turi sudaryti abu sutuoktiniai (CK 3.92 str. 4 d.). Jei konsoliduojamas žemės sklypas yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė, tai turi būti aiškiai išreikšta sutuoktinio valia, kad po žemės konsolidacijos įgyjamas žemės sklypas bus jo asmeninė nuosavybė, priešingu atveju žemės sklypas bus įgyjamas bendrosios jungtinės nuosavybės forma.

Tuo atveju, jei ant konsoliduojamo žemės sklypo yra pastatų, kurie po konsolidacijos sutarties patvirtinimo būtų ant kitam savininkui priklausančio sklypo, kiltų servitutų ar kitų teisių į žemės sklypą nustatymo klausimai.

*Parengė Notarų rūmų teisininkė konsultantė
Vaidota Majūtė*

NAUJŲ NOTARŲ RŪMŲ ATIDARYMAS

Lietuvos notariai turi naują buveinę - Lietuvos notarų rūmai Vilniuje persikėlė į naujas patalpas.

Anksčiau dirbusi Jasinskio gatvėje, Lietuvos notarų rūmų administracija dabar konsultuoja notarus, tvarko notarų archyvų dokumentus, bendradarbiauja su užsienio organizacijomis bei vykdo leidybos darbus naujuose kabinetuose. Naujas Lietuvos notarų rūmų adresas Vilniuje - Olimpiečių g. 4.

Į simbolinį Lietuvos notarų rūmų atidarymą gegužės 16 d. atvyko svečiai iš LR Seimo, LR teisingumo ministerijos, VĮ Registrų centro, Centrinės hipotekos įstaigos, Asociacijos Lietuvos antstolių rūmai, Lietuvos advokatų tarybos.

Notarus pasveikino ir akademinės visuomenės nariai, profesoriai, mokslo daktarai.

Akimirkos

TRIŠALĖ TARYBA VILNIUJE

Nuotraukoje:

Estijos Respublikos notarų rūmų prezidentas Tiit Sepp,
Latvijos prisiekusiųjų notarų kolegijos prezidentė Ilze Pilsetniece,
Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis.

2008 m. gegužės 21 d. Vilniuje vyko trišalė Lietuvos, Latvijos ir Estijos notariatų taryba.

Į Baltijos šalių notarų rūmų atstovų susitikimą vienos dienos vizito atvyko Prisiekusiųjų Latvijos notarų kolegijos prezidentė Ilze Pilsetniece, Estijos notarų rūmų prezidentas Tiitas Seppas, taip pat šių šalių notarų rūmų viceprezidentai ir prezidiumų nariai. Trišalę notarų tarybą organizuoja Lietuvos notarų rūmai. Susitikime su kolegomis iš Latvijos ir Estijos dalyvavo Lietuvos notarų rūmų prezidentas Marius Stračkaitis, viceprezidentė Daiva Lukaševičiūtė ir visų penkių šalies apygardų prezidiumo nariai. Dalyvauti teisinėje diskusijoje su Baltijos šalių notariais į Lietuvos notarų rūmus taip pat atvyko ir VU Teisės fakulteto dekanas prof. dr. Vytautas Nekrošius.

Baltijos šalių notariatai bendradarbiauja nuo 1996 metų, kai buvo pasirašytas Lietuvos Respublikos notarų rūmų, Latvijos Prisiekusiųjų notarų kolegijos ir Estijos Respublikos notarų rūmų bendradarbiavimo ir draugystės sutartis.

Pernai toks Baltijos šalių notarų vadovų susitikimas vyko Rygoje. Kitąmet jis planuojamas Taline.

Akimirkos

KAI HOBIS YRA ŽMONIŲ MEILĖ

„Vidurinę mokyklą baigiau Tauragėje. Jau tada norėjau dainuoti ir tapti žvaigžde. Tačiau, kur jau čia, kaime?.. Tai nepasiekiami dalykai, baisinės dausos. Galiausiai įstojau į Vilniaus universitetą studijuoti kultūros vadybos. Merdėjau, nepatiko. Tuomet užsimaniau į Muzikos akademiją. Sužinojau, kad reikės mokėti už mokslus. Et, pamaniau, tai nereikia. Likimas lėmė taip, kad mano gyvenime netikėtai atsirado žmonės, pasakę: „Mes jam užmokėsime už mokslus“. Tai žmonės, kurie girdėjo mane dainuojant vieną vienintelį kartą...“

Taip Lietuvos spauda dabar jau rašo apie operos vandenyse garsų jauną vyrą Liudą Mikalauską. Šiandien jis jau vadinamas Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kauno fakulteto trečiakursiu, tarptautinių konkursų ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos premijos „Už geriausią 2006 metų profesionaliojo meno debiutą“ laureatu, tarptautinių operos solistų konkursų nugalėtoju, „Grand Prix“ laimėtoju, paskutiniame konkurse Varšuvoje – net „geriausiu vyrišku bosu“.

Tačiau, jei ne tie „netikėtai atsiradę žmonės“, Liudas šiandien būtų... Kas jis būtų?

„Mano mecenatai Rasa ir Edmundas Inokaičiai sumokėjo ne tik už mano pirmuosius mokslus, bet ir už pirmuosius konkursus. Apsisprendžiau viską mesti ir eiti savo didžiosios svajonės link“, – interviu dabar jau dažnai viešniai žiniasklaidai visuomet pabrėžia jaunas talentas.

Svajonė neliko suplėšyta į skutus. Liudas sparčiai kyla aukštyn.

Rasa Ona Inokaitienė šiais metais notarų pasaulyje bus garsesnė. Ji išrinkta prezidiumo nare, atstovauja Kauno apygardos kolegoms. Tačiau Kaune ją jau daug metų pažįsta ne tik notarės ir ne tik kaip notarę. Rasa Ona Inokaitienė Kaune žinoma kaip menų fundatorė, filantropė ir labdaros akcijų iniciatorė.

„Kartais gyvenime pasiseka atsirasti reikiamoje vietoje ir tinkamu metu. Taip buvo ir su Liudu. Atsitiktinai išgirdome jį dainuojant vieno renginio metu Kaune. Po kelių mėnesių mano draugės muzikės Audronė Eitmanavičiūtė ir Sabina Martinaitytė užsiminė apie vaikina, turintį puikius duomenis ir norintį dainuoti, tačiau parengiamieji kursai, deja, mokami. Sutikau pagelbėti ir nesigailiu“, – šios istorijos pradžią paprastai atsimena Rasa Inokaitienė.

Notarė Rasa Ona Inokaitienė yra nusprendusi padėti skleisti talentui.

„Galbūt todėl, kad visada žaviusi tikra muzika ir tikrais, ne vienadieniais atlikėjais. Gerbiu rimtą jaunų žmonių norą dirbti ir tobulėti. Per trejus studijų metus Liudas tapo dešimties tarptautinių ir respublikinių konkursų pirmos premijos ir didžiųjų prizų laimėtoju! – džiaugiasi Notarė, - Liudas pagarbiai mane vadina „mecenate“, o pajuokaudamas ir „krikštamote“, pasidalija savo jaunatviškais rūpesčiais. Pabendraujam ir su jo tėvais.“

Į klausimą „Kur visko pradžia?“, Rasa Ona Inokaitienė tik gūžteli pečiais: „Prasidėjo ta mano veikla prieš 16 metų – tada tai buvo parama Kauno Valstybiniam lėlių teatrui ir tęsiasi iki šiol. Ne vieną kartą parėmiau ir SOS vaikų kaimą.“

Notarės manymu, kvailiausias jai užduodamas klausimas yra „O kas tau iš to?“.

„Visada atsakau, kad man tikrai nieko, tik linksniau, o tam, kažkam gaunančiam - visada truputį lengviau. Liūdnų minučių būna tada, kai išgirsti sakant, kad visiems nepadėsi... Sutinku, bet esu tikra, jog dažniausiai kitiems padeda ne tas, kuris turi daugiausiai galimybių. Jokio paramos ar labdaros moto neturiu, tik kartais pajuokauju - vienu koku „Versace“ kostiumėliu mažiau“, - šypsosi ponija Rasa. Ateityje ji dar galvoja apie nuolatinės stipendijos gabiam Lietuvos teatro ir muzikos akademijos studentui įsteigimą.

Kai Notarės paklausi, kaip į jos „rėmimus“ reaguoja šeima, ji tik nusikvatoja – esą jau priprato: „Mano šeima šiaip jau į filantropo veiklą žiūri palankiai, nors kartais pravardžiuoja „ramsčiu“. Vyresnioji dukra manimi didžiuojasi, ypač po to, kai ši veikla buvo įvertinta.“

Rasa Ona Inokaitienė jau turi ką ne tik nešiotis širdyje, bet ir pasikabinti ant sienos: 2007 metais jai suteiktas „Miesto filantropės“ vardas, o 2005 metais meras jai įteikė Kauno miesto „Gerumo plytos“ apdovanojimą. Jame parašyta:

„Gerbiama Rasa Inokaitiene, nuoširdžiai sveikinu Jus pelnius gerį simbolizuojantį išskirtinį „Gerumo plytos“ apdovanojimą. Dėkoju Jums už kilnius poelgius, gražius darbus ar iniciatyvas, už jautrumą, pastebint tą, kuriam reikia pagelbėti. Dėkoju už tai, kad padedate ugdyti Kaune gerumo bei pilietiškumo tradicijas, telkti mūsų miesto bendruomenę Gerumo miesto statybai. Linkiu Jums sėkmės ir lūkesčių bei svajonių išsipildymo.

Kauno miesto meras Arvydas Garbaravičius“

Išsirinkę tokią prezidiumo narę, Lietuvos notarų rūmų nariai nuo šiol galės būti informuoti ne tik apie protokolus, nutarimus ar naujuosius įstatymus. Notarė Rasa Ona Inokaitienė pati organizuoja jaunųjų dainininkų koncertus, į kuriuos mielai kviečia draugus ir Kauno kolegas iš notarų biurų.

Galintys ir norintys intelektualiajai investicijai įmeta pinigėlių (už jį, pavyzdžiui, kvietimas pusmečiu išstažotis Londone nebus išmestas į šiukšles), kiti susirinkusieji visą vakarą klauso, žiūri, susimąsto.

Ir kai pamatai, kaip tie „vaikai“ savo „krikštamotėms“ po koncerto dėkoja, kaip vyriškai neverkia, o mergaitės, galingais balsais atpylusios sudėtingiausias arijas, pabaigoje „AČIŪ“ vis dėlto išitaria su tuo kažkuo, gerklėję užstrigusiu... Tada dar kartą prisimeni, kad iki pusės pripildyta vandens stiklinė gali būti ir beveik tuščia, ir beveik pilna. Visų jų vardai ir gyvenimai juk tokie nepažįstami, o širdį sudilgina, net raumenį pajunti.

IŠ SPAUDOS ARCHYVO:

Kauno Rotušėje antrą Kalėdų dieną vyko labdaringas renginys. Vaikams iš viso buvo paaukota 69 tūkst. litų. Išskaičiuavus pobūvio išlaidas, kurios sudarė apie 16 tūkst. litų, 25 neįgalių tėvų šeimoms bus padalinta apie 53 tūkst. litų parama. 2 tūkst. litų aukcione įkainotas J. Zalenso darbas „Povandeninis pasaulis“, jį įsigijo notarė Rasa Inokaitienė.

Minint Tarptautinę vaikų gynimo dieną, Kauno rotušėje Seimo narė Dalia Teišerskytė kartu su Kauno moterų klubu „Ad Astra“ surengė vaikų piešinių aukcioną. Seimo narė Jūratė Juozaitienė ir notarė Rasa Inokaitienė nors piešinių nepirko, bet paaukojo po kelis šimtus litų. Aukcione buvo surinkta beveik du tūkstančiai litų. Jie, kaip pažadėjo D. Teišerskytė, bus perduoti vilnietei Aušrai Palionienei, kurios pusantrų metų sūnelis Algiukas serga įgimta išsėtine skleroze. Tai bus dalis reikiamų pinigų, kad berniukas galėtų gydytis Novosibirsko klinikose.

Rasa Inokaitienė - Kauno moterų klubo „Ad astra“ narė, notarė. Remia likimo nuskriaustus vaikus, be maitintojo likusių tris vaikus auginančios našlės šeimą, yra švenčių, festivalių rėmėja, skyrė paramą Zoologijos sodui, padėjo įkurti vaikų palatą klinikose.

Notarė Rasa Inokaitienė paskelbta Metų kauniete filantropė

Šį titulą ji pelnė moterų politikų klubo „Milda“ kartu su „Kauno dienos“ redakcija surengtuose dosniausių ir labdaringiausių moterų rinkimuose, kuriems kandidatūras siūlė kauniečiai.

„Smagu, kai gali padėti kitiems ir suteikti jiems džiaugsmo“, - Kauno istorinėje prezidentūroje atsiimdama apdovanojimą kalbėjo R. Inokaitienė. Jai, Metų kaunietei filantropėi, buvo įteikta dailininko Daliaus Daknio sukurta stiklinė moters statulėlė, MILDOS ženklo sagė ir nominacijos diplomai.

Gėlės žiedą jai įteikė ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) Kauno fakulteto antrakursis Liudas Mikalauskas. Šį dėstytojos Sabinos Martinaitytės vokalo klasėje studijuojantį gabų jaunuolį ponia Rasa finansiškai remia jau kelerius metus.

„Man daug smagiau duoti, negu gauti. Galėdama padėti kitiems jaučiuosi laimingesnė“, - iš klubo „Ad Astra“ prezidentės Dalios Teišerskytės rankų atsiimdama simbolinį apdovanojimą - tautodailininko Leono Petrulio sukurta medinę angelo skulptūrėlę, kalbėjo notarė Rasa Inokaitienė. Ji iš asmeninių lėšų dosniai remia našlaičius, kultūros renginius ir nemano, jog daro kažką nepaprasto.

Per visą straipsnį gramatiškai teisinga žodį NOTARĖ prieš Rasos Onos Inokaitienės vardą būtų buvę teisinga rašyti iš mažosios raidės. Bet ar kas būtume galėję?

Filantropas – graikiškai *phileo* – „myliu“ + *anthropos* – „žmogus“

Filantropija – graikiškai „žmonių meilė“

Gabija Vitkevičiūtė

Rasa Birutienė – Vilniaus miesto 14-ojo notaro biuro notarė, šiemet visuotiniame Lietuvos notarų susirinkime išrinkta Lietuvos notarų rūmų Garbės teismo pirmininke. Ji pakeitė ilgametę garbės teismo pirmininkę notarę Janiną Girnieneį.

Baigusi teisės studijas Vilniaus universitete, Rasa Birutienė karjerą pradėjo Teisingumo ministerijoje.

„Tuo metu ministras buvo Pranas Kūris, o mano tiesioginis viršininkas - viceministras Vladas Nikitinas. Dirbau teismo skyriuje, važinėdavau po rajonus ir tikrindavau teismų darbą“, - žurnalistams yra pasakojusi Rasa Birutienė, vėliau šį darbą iškeitusi į civilinę teisę ir praktines jos žinias gilinusi vieninteliame tuo metu Vilniaus notarų biure. Kadangi Rasa Birutienė yra baigusi baudžiamąją teisę, civilinės teisės jai teko mokytis papildomai.

Rasa Birutienė jau dvidešimt metų gyvena kartu su vyru Šarūnu Biručiu, europarlamentu. Pora augina aštuonerių dukrą Rūtą Mariją.

„Moku daug vyriškų darbų. Tėvui esu padėjusi net statybose, kai namą statėme. O didžiausia mano aistra - bitininkystė. Tėvai turi nuo 20 iki 40 bičių šeimų. Nesu bitėms alergiška, todėl galiu ir spiečių nuo medžio nuimti, ir medų išsukti“, – apie savo pomėgius pasakoja notarė.

Jos gyvenimo moto - „Svarbu džiaugtis tuo, ką turi, nelinkėti niekam bloga ir niekuomet apie kitus nekalbėti negražiai“.

Šio „Notariato“ skiltyje „Svečiuose“ siūlome atskvėpti su dar viena notarės aistra – poezija.

Rasa Birutienė

APIE JAUSMUS IR ŽMONES

Žmogau, kaip gyveni ir ko tau palinkėti?
 Kantrybės nelinkiu – su metais ji mažėja,
 Stiprybė priešingai – išauga ir pati.
 Ir medis išstvermės kasmet žaliuoja vis daugiau.
 Energija – likimo kūrinys, gimimo dovana.
 Turi, kiek duota tau, ir ne daugiau ir ne mažiau.
 Jautrumą saugoki, jo nenuplauki
 Nei ašaromis, nei vynu ir nebijok,
 O baimę pasitiki neatsukus nugaros.
 Kai liūdna – verk ir džiaukis, kad liūdi,
 O kai džiaugiesi – džiaukis kiek tik moki.
 Pagirk save, kai pyksti, nes jauti, kad skauda tau,
 O ar dažnai žinai kodėl?
 Ir kai skaudu – apsikabinki skausmą,
 Paguosk ir pagloboki jį kaip vaiką,
 Tada pasėki pakantumą, jį daigink,
 Jį laistyk, šildyk ir augink.
 Išaugš draugystės daigas,
 Kurį toliau augink likimo duotom dovanom.
 Be to, kalbėk gerus žodžius – jie duoda gerą derlių,
 Nepranašauki negandų, ir taip ateis.
 Neburk likimo, nespėliok – tai ne ramunė,
 Geriau supink gėlių vainiką, pasipuošk.
 Neversk žmonių kalbėti, kartais jie nenori,
 Išmok kalbėt tylą, suprast akis, rankas ir lūpas –
 Jie gyvi.
 Patirk ir džiaugsmą, ir kančias.
 Jausmai ateina, lieka ar praeina,
 Bet pasilieka patirtis, kurios dėka mes kuriame savas dienas.
 Mes esame kūrėjai savo ir kitų,
 Ką sukuriame, tą ir turime,
 Apdovanoti stebuklinga dovana – gebėjimu mylėti.
 Vieni daugiau, kiti mažiau – mes mylime.
 Todėl linkiu tik meilės, tik mylėt ir būti mylimiems,
 Už tai, kad žmonės esam šiame pasauly –
 Jausmų, žmonių ir jų minčių tėkmėj.

2000m.